

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSKOND
ÕIGUSTEADUSKOND
ERAÕIGUSE OSAKOND

Julia Kisseljova

**KOHTUALLUVUSE KOKKULEPPE JA VAHEKOHTU KOKKULEPPE ÜHEL
SIKULT TEISELE ÜLEMINEKU VÕIMALUSED EESTI ÕIGUSES**

Magistritöö

Juhendaja: Maarja Torga *MJur*

Tartu 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
I. KOHTUALLUVUSE JA VAHEKOHTU KOKKULEPETE ÜLEMINEK ERIÕIGUSJÄRGLUSE KORRAS.....	10
1.1 Kokkuleppe eriõigusjärgluse korras ülemineku liigid	10
1.1.1. Kokkuleppe loovutamine põhilepingust eraldiseisva kokkuleppena.....	10
1.1.2. Kokkuleppe loovutamine koos põhilepinguga.....	18
1.2. Kokkuleppe eriõigusjärgluse korras loovutamise eeldused	25
1.2.1. Kokkuleppe loovutamise vorminõuded.....	25
1.2.2. Kokkuleppe loovutamise lepingu sisunõuded	35
1.3. Kokkuleppe eriõigusjärgluse korras loovutamise lepingu tagajärjed põhilepinguga seotud kolmandatele isikutele	39
1.3.1. Tagajärjed põhilepingu kohasele käendajale ja garandile	39
1.3.2. Tagajärjed kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepingu alusel õigustatud isikule	44
1.3.3. Tagajärjed kolmandat isikut kaitsva lepingu alusel õigustatud isikule	47
II. KOHTU- JA VAHEKOHTUALLUVUSE KOKKULEPPE ÜLEMINEK ÜLDÕIGUSJÄRGLUSE KORRAS	50
2.1. Kokkuleppe üldõigusjärgluse korras ülemineku liigid	50
2.1.1. Kokkuleppe üleminek äriühingute ühinemise ja jagunemise korral	50
2.1.2. Kokkuleppe üleminek pärimise korral	56
2.2. Kokkuleppe üldõigusjärgluse korras ülemineku eeldused	60
2.2.1. Üldõigusjärgluse korras kokkuleppe ülemineku vorminõuded	60
2.2.2. Üldõigusjärgluse korras kokkuleppe ülemineku sisunõuded	64
2.3. Kokkuleppe üldõigusjärgluse korras ülemineku tagajärjed kolmandatele isikutele.....	65
2.3.1. Tagajärjed seaduse alusel ülemineva põhilepingu kohasele käendajale ja garandile.....	65
2.3.2. Tagajärjed seaduse alusel ülemineva kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepingu alusel õigustatud isikule.....	67
2.3.3. Tagajärjed seaduse alusel ülemineva kolmanda isiku kaitseks sõlmitud lepingu alusel õigustatud isikule.....	69
KOKKUVÕTE	71

<i>The Possibilities of the Assignment of Jurisdiction and Arbitration Agreements under Estonian Law (Abstract)</i>	76
KASUTATUD MATERJALID	83
Kasutatud kirjandus	83
Kasutatud normatiivallikad	86
A) Rahvusvahelised aktid ja mudelseadused	86
B) Euroopa Liidu teisene õigus	87
C) Riigisisised õigusaktid	87
i) Eesti Vabariigi õigusaktid ja nende tõlked inglise keelde	87
ii) Välisriikide õigusaktid	86
Kasutatud kohtulahendid	88
A) Euroopa Liidu Kohtu lahendid	88
B) Eesti kohtulahendid	89
Kasutatud muud allikad	91
KASUTATUD LÜHENDID	92

SISSEJUHATUS

Eesti ning paljude teiste riikide õigussüsteemides on tugevalt juurdunud põhimõte, et kohtualluvuse kokkulepe või vahekohtu kokkulepe seob vaid kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe sõlminud pooli.¹ Erialakirjanduses on siiski leidnud tunnustamist seisukoht, mille kohaselt kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe laiendamine kolmandatele isikutele, kes ei osale kokkuleppe sõlmimises, on üksikutel juhtudel võimalik.² Üks selliseid võimalusi on kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe üleminek kolmandale isikule õigusjärgluse korras.³ Kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe üleminekul kolmandale isikule on kolmanda isiku võimalus talle üleminevat kohtualluvuse kokkulepet või vahekohtu kokkulepet mõjutada piiratud. Seda põhjusel, et nimetatud kokkuleppe sisaldub üldjuhul põhilepingus ning põhilepingu ülevõtja tegelikku tahet kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe ülevõtmise osas on keeruline, kui mitte võimatu, määratleda. Nimelt väljendab kolmas isik üldjuhul oma tahet vaid põhilepingu üleminekuks. Kolmanda isiku tahteavaldus kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe ülevõtmiseks aga puudub. Eelnevast tulenevalt jääb kohtualluvuse kokkulepet või vahekohtu kokkulepet sisaldava põhilepingu üleminekul kolmandale isikule selgusetuks, kas põhilepingu loovutamise läheb kolmandale isikule üle ka selles sisalduv kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe.

Eesti õiguses reguleerib kohtualluvuse kokkuleppeid tsiviilkohtumenetlusseadustiku (TsMS)⁴ 15. peatükk ning vahekohtu kokkuleppeid TsMS 71. peatükk. Nimetatud peatükkidest

¹ Nimetatud põhimõte on leidnud tunnustamist nii Eesti kohtu- ning vahekohtumenetluses kui ka rahvusvahelises vahekohtumenetluses. Vaata vahekohtu kokkuleppe siduvuse kohta kokkuleppe pooltele Eesti õiguses lähemalt: *Cool Shipping Ltd. vs Aleksandr Šišerbakov ja Alex Shipping Services L.L.C.* Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 2. novembri 2007 kohtumäärus tsiviilasjas nr 3-2-1-90-07, p 12. Vaata vahekohtu kokkulepete osas lähemalt: G. B. Born. *International Commercial Arbitration* (Second Edition). 2nd edition. Genf: Kluwer Law International 2014, p 348. Kohtualluvuse kokkulepete osas: U. Magnus; P. Mankowski (eds.). *European Commentaries on Private International Law*. München: Sellier, European Law Publishers 2007, p 424.

² Vaata vahekohtu kokkulepete laiendamise kohta kolmandatele isikutele lähemalt: M. Rubino-Sammartano. *International Arbitration Law and Practice*. Second revised ed. The Hague: Kluwer Law International 2001, p 293; A. Redfern and M. Hunter (eds). *Law and Practice of International Commercial Arbitration* 4th ed. London: Sweet & Maxwell 2004, p 183; Vaata lähemalt kohtualluvuse kokkulepete laiendamise kohta kolmandatele isikutele: U. Magnus, P. Mankowski (eds.) (2007), p 477 ja A. E. Anton. *Private International Law*. 3rd ed. Edinburgh: Green 2011, p 256.

³ Vaata lähemalt vahekohtu kokkuleppe ülemineku õigusjärgluse korras ülemineku võimaluste kohta: A. Redfern, M. Hunter (2004), p 185; P. Fouchard, *et al.* Fouchard Gaillard Goldman on *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International 1999, p 417.

⁴ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197...RT I, 19.03.2015, 27

kokkulepete loovutamise reegleid ei tulene. Nõuete, kohustuste ja lepingute loovutamist reguleerib Eesti õiguses võlaõigusseaduse (VÕS)⁵ 9. peatükk. Nii TsMS kui ka VÕS vastavad regulatsioonid on kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepete loovutamise osas mõnevõrra puudulikud, kuivõrd ei anna selget vastust alljärgnevatele küsimustele. Esiteks, ei ole selge, milline regulatsioon kohaldub kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepetele nende loovutamisel. Nimelt ei ole selge, kas kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist tuleb käsitleda lepingu ülevõtmisena VÕS § 179 mõistes, kohustuse ülevõtmisena VÕS § 175 mõistes, nõude loovutamisenä VÕS § 164 mõistes või rakendada sellele hoopis muud, 9. peatükis sisalduvat regulatsiooni. Teiseks, ei ole selge, kas põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamiseks on vajalik põhilepingu ülevõtja eraldiseisev tahteavaldus. Nimelt võib kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepete loovutamist piirata eraldatavuse põhimõte,⁶ mille kohaselt tuleb kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepet käsitleda põhilepingust eraldiseisva lepinguna. Samas on ilmne, et üldjuhul on kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe siiski põhilepinguga teatud määral seotud.⁷ Kolmandaks jääb selgusetuks, millised vorminõuded kohalduvad kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepetele nende loovutamisel. Ebaselgus tuleneb nimelt asjaolust, et TsMS § 106 lõige 1 punkt 3 ning TsMS § 719 näevad kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepetele omaette vorminõuded, mis võivad erineda põhilepingu loovutamise lepingule kohalduvatest vorminõuetest. Neljandaks, ei ole selge, kuidas mõjutab kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminek sellega enne kokkuleppe üleminekut seotud kolmandaid isikuid. Eeltoodud vastuoludest tulenevalt otsitakse käesolevas magistrیتöös vastust põhiküsimusele, kas kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe üleminek kolmandale isikule on Eesti õiguses võimalik.

Eeltoodud uurimisküsimusest tulenevalt jaguneb käesolev magistrیتöö kaheks peatükiks, millest esimene käsitleb kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe ülemineku võimalusi

⁵ Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487...RT I, 23.03.2015, 75

⁶ Vaata eraldatavuse põhimõtte kohta vahekohtumenetluses lähemalt: G. B. Born International Commercial Arbitration, Volume I. The Hague: Wolters Kluwer Law & Business 2009, pp 311–316; L. W. Craig, W. W. Park, J. Paulsson. International Chamber of Commerce Arbitration. 3. ed. Oceana Publications Inc 2000, p 48. Vaata eraldatavuse põhimõtte kohta kohtualluvuse kokkulepete osas lähemalt: A. Dickinson and E. Lein (eds.) The Brussels I (Recast) Regulation. Oxford University Press: Oxford 2015, p 305. Eraldatavuse põhimõtet on vahekohtu kokkulepete osas tunnustanud ka Riigikohus: *Olle Veisserik vs AS Lonessa*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 15. aprilli 2004. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-34-04, p 20.

⁷ Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe eesmärk on määratleda vaidluste lahendamise institutsioon, kuhu nimetatud kokkuleppe pooled võivad põhilepingust tulenevate vaidluste tõusetumisel pöörduda. Sel põhjusel tuleb kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet lugeda sõltuvaks põhilepingust, milles see sisaldub. Rahvusvahelise vahekohtumenetluse erialakirjanduses on vastavat lähenemist lähemalt käsitlenud Šveitsi akadeemik ning Lausanne'i ülikooli dotsent Juan Carlos Landrove oma doktoritöös: *Assignment and Arbitration. A Comparative Study*. Genf: Schulthess 2009, pp 18, 19.

eriõigusjärgluse ning teine kokkuleppe ülemineku võimalusi üldõigusjärgluse korras. Kokkuleppe eriõigusjärgluse korras ülemineku uurimiseks jaguneb esimene peatükk omakorda kolmeks osaks. Magistritöö esimeses peatükis keskendutakse esmalt kokkuleppe ülemineku võimalustele koos põhilepinguga ning põhilepingust eraldiseisvalt, leidmaks vastuse küsimusele, kas kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet tuleb põhilepingu üleminekul käsitleda põhilepingu osana või eraldiseisva kokkuleppena. See on vajalik selgitamiseks välja eraldatavuse põhimõtte mõju kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepetele nende loovutamisel põhilepinguga. Seejärel käsitletakse kohtualluvuse kokkuleppe ja vahekohtu kokkuleppe loovutamise lepingu eeldusi, tuues eraldi välja loovutamise lepingu sõlmimiseks vajalikud vormi- ja sisunõuded. Kokkuleppe loovutamise lepingu eelduste analüüsi tulemusel leitakse esmalt vastus küsimusele, millises vormis peab olema sõlmitud kokkuleppe loovutamise leping. Eeltoodud analüüs on vajalik selleks, et teha kindlaks, mis võib tingida kokkuleppe loovutamise lepingu kehtetuse ning millistel juhtudel tuleb kohtul nimetatud lepingu kehtivuse hindamisel rakendada diskretsiooniõigust. Seejärel tehakse kindlaks kohtualluvuse kokkuleppe ja vahekohtu kokkuleppe loovutamise lepingu kehtimise eelduseks olevad sisunõuded. Lõpetuseks analüüsitakse esimeses peatükis kokkuleppe loovutamise lepinguga kolmandatele isikutele kaasnevaid tagajärgi, et vastata küsimusele, kas kokkuleppe saab pärast kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist lisaks põhilepingu ülevõtjale laieneda muule põhilepinguga seotud kolmandale isikule.

Töö teises, üldõigusjärgluse korras kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe üleminekut käsitlevas peatükis, leitakse vastus küsimusele, kas kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe ülemineku üldõigusjärgluse korras on võimalik. Esmalt keskendutakse üldõigusjärgluse korras kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe ülemineku võimalustele, näitamaks erinevusi kokkuleppe kolmandale isikule üleminekest eriõigusjärgluse korras. Seejuures analüüsitakse kahte seaduse alusel kohtualluvuse kokkuleppe ja vahekohtu kokkuleppe ülemineku liiki. Nendeks on äriühingute jagunemisel ja ühinemisel ning õiguste ja kohustuste pärimise tulemusel toimuvad kohtualluvuse kokkuleppe ja vahekohtu kokkuleppe üldõigusjärglasele ülemineku liigid. Seejärel selgitatakse välja üldõigusjärgluse korras kokkuleppe kehtivaks üleminekuks tarvilikud eeldused. Eeskätt pööratakse tähelepanu kokkuleppe ülemineku vormi- ja sisunõuetele, võrdlemaks kokkuleppe ülemineku eelduseid eriõigusjärgluse ja üldõigusjärgluse korras toimuva ülemineku korral. Lõpetuseks keskendutakse tagajärgedele, mis kaasnevad kolmandatele isikutele kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe üleminekul üldõigusjärgluse korras. Seda nimelt

vastamaks küsimusele, kas kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe laieneb põhilepinguga seotud kolmandatele isikutele pärast kokkuleppe loovutamist üldõigusjärgluse korras.

Uurimisküsimusele vastuse leidmisel kasutatakse magistritöös esmaste allikadena TsMS-i, eeskätt selle kohtualluvust reguleerivat 11. ja vahekohtumenetlust reguleerivat 71. peatükki, ning VÕS-i 9. peatükki (*Nõuete ja kohustuste üleminek*). Magistritöö teises osas, mis käsitleb kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe üleminekut üldõigusjärgluse korras, kasutatakse erinevate ülemineku võimaluste uurimisel täiendavalt äriseadustiku (ÄS)⁸ IX osa, mis käsitleb äriühingute ühinemist ja jagunemist ning pärimisseaduse (PärS)⁹ 2. peatükki, mis käsitleb pärimist seaduse alusel. Töö teisesteks allikateks on eeskätt Saksa tsiviilkohtumenetluse seadustik (ZPO)¹⁰ ja Saksa tsiviilseadustik (BGB)¹¹ ning Saksa kohtupraktika. Saksamaa õigussüsteemi kasutatakse käesolevas magistritöös uurimisallikana põhjusel, et lepinguliste nõuete ja kohustuste loovutamise ning kohtualluvuse kokkulepete ja vahekohtu kokkulepete regulatsioon Eesti õiguses põhineb suures osas Saksa õiguse regulatsioonil.¹² Kuivõrd Saksa õiguses on erinevalt Eesti õigusest kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepete loovutamise probleem juba esinenud ning seda on mitme erinevate asjaoludega kaasuse pinnalt igakülgselt analüüsitud, kujutab Saksa kohtupraktika endast väärtuslikku uurimismaterjali Eesti regulatsiooni uurimiseks. Lisaks Saksa õigusele kasutatakse magistritöös kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepete loovutamise materiaalsoõigusliku sisu uurimisel Euroopa lepinguõiguse põhimõtteid (PECL)¹³ ja UNIDROIT Rahvusvaheliste kaubanduslepingute põhimõtteid (PICC).¹⁴ Seda põhjusel, et nii PECL kui PICC olid suurema osa VÕS 9. peatükis sisalduvate sätete allikateks.¹⁵ Täiendavalt kasutatakse töös vahekohtu kokkulepete ülemineku uurimiseks

⁸ Äriseadustik. – RT I 1995, 26, 355... RT I, 19.03.2015, 46

⁹ Pärimisseadus. – RT I 2008, 7, 52... RT I, 29.06.2014, 10

¹⁰ *Zivilprozessordnung*. Magistritöös kasutatakse *Zivilprozessordnung*'i saksakeelset varianti. – ZPO I. I S. 3202, ber. 2006 I S. 431, 2007 I S. 1781; BGBI. I S. 1474. Arvutivõrgus: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo> (01.05.2016).

¹¹ *Bürgerliches Gesetzbuch*. Magistritöös kasutatakse *Bürgerliches Gesetzbuch*'i saksakeelset varianti. – BGBI. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738; BGBI. I S. 1042. Arvutivõrgus: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb> (01.05.2016).

¹² Vaata kohtualluvuse kokkulepete ja vahekohtu kokkulepete regulatsioonide allikate kohta Eesti õiguses lähemalt: Riigikogu 208 SE I Tsiviilkohtumenetluse seadustik. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku eelnõu (208 SE I) seletuskiri, lk 228, 271. (Edaspidi „TsMS eelnõu seletuskiri“) (01.05.2016).

¹³ The Principles Of European Contract Law 2002 (Part III). Available at: <http://www.transnational.deusto.es/emtl/documentos/Principles%20of%20European%20Contract%20Law.pdf> (01.05.2016) (Edaspidi „PECL“).

¹⁴ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010. Available at: <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010> (01.05.2016) (Edaspidi „PICC“).

¹⁵ PECL ja PICC on VÕS eelnõu seletuskirja kohaselt VÕS väljatöötamise põhiliseks allikaks: Riigikogu. 116 SE I võlaõigusseadus. Seletuskiri „Võlaõigusseaduse“ juurde. Arvutivõrgus:

võrdlusmaterjalina Inglismaa ja Šveitsi kohtupraktikat, kuna nendes riikides tehtud vahekohtulahendite arv ületab oluliselt teistes riikides tehtavate vahekohtulahendite arvu. Vahekohtulahendite rohkus nendes riikides tuleneb asjaolust, et neid riike valitakse tulenevalt nende laialdasest ning pikaajast kogemusest vahekohtumenetluse vallas sageli vahekohtumenetluse läbiviimise kohaks.¹⁶ Kuivõrd TsMS-s sisalduva vahekohtumenetluse osa koostamisel kasutati suures ulatuses UNCITRAL-i (ÜRO Rahvusvaheline Kaubanduse Õiguse Komisjon) mudelseadust,¹⁷ lähtutakse vahekohtu kokkuleppe ülemineku ning eraldatavuse põhimõtte analüüsimisel lisaks eeltoodud allikatele mudelseaduses sisalduvast regulatsioonist.¹⁸ Magistritöös kasutatakse ka Brüssel I (uuesti sõnastatud) määrust¹⁹ ja Rooma I määrust,²⁰ analüüsimaks Eestis asuva vaidluste lahendamise institutsiooni kasuks sõlmitud rahvusvahelise elemendiga kohtualluvuse kokkulepete regulatsiooni. Brüssel I (uuesti sõnastatud) määrust kasutatakse kohtualluvuse kokkulepete vorminõudeid puudutavas osas, kuivõrd Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse artiklis 25 sisalduv regulatsioon näeb TsMS-is sisalduva regulatsiooniga võrreldes ette erinevaid vorminõudeid, Rooma I määruse abil tehakse aga kindlaks Eestis asuva vaidluste lahendamise institutsiooni kasuks sõlmitud rahvusvahelise elemendiga kohtualluvuse kokkulepete üleminekule kohalduv õigus ning selle tähtsus kokkuleppe loovutamise võimalusele. Rahvusvaheliste vaidluste lahendamiseks Eesti kohtute kasuks sõlmitud kohtualluvuse kokkulepetele kohalduvate vorminõuete osas, millele Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse regulatsioon ei laiene, kasutatakse Haagi kohtualluvuse kokkuleppeid käsitlevat konventsiooni,²¹ millega Euroopa Liit ühines 2014. aasta novembris.²² Rahvusvahelise elemendiga vahekohtu kokkulepete loovutamise lepingule

<http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/0d9390ea-974c-35ab-a6c7-cb14062c3ad3/V%C3%B5la%C3%B5igusseadus/> (01.05.2016), lk 193.

¹⁶ L. A. Mistelise 2010. aastal läbi viidud uuringust selgub, et kõige populaarsemaks vahekohtumenetluse läbiviimise kohaks on London, sellele järgnevad Genf ja Pariis. Vaata lähemalt: L. A. Mistelis. Arbitral Seats: Choices and Competition. Arvutivõrgus: <http://kluwerarbitrationblog.com/2010/11/26/arbitral-seats-choices-and-competition> (01.05.2016).

¹⁷ The United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) Model Law on International Commercial Arbitration. Arvutivõrgus: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf (01.05.2016) (Edaspidi „mudelseadus“).

¹⁸ TsMS eelnõu seletuskiri, lk 271.

¹⁹ Euroopa Liidu Nõukogu 12.12.2012 määrus (EÜ) nr 1215/2012, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades („Brüssel I uuesti sõnastatud“). – ELT L 351, 20.12.2012, lk 1–32. (Edaspidi „Brüssel I uuesti sõnastatud määrus“)

²⁰ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 17.06.2008 määrus (EÜ) nr 593/2008, lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma I“). – ELT L 177/6, 04.07.2008, lk 6-16. (Edaspidi „Rooma I määrus“).

²¹ Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements. Available at: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=98> (1.05.2016). (Edaspidi „Haagi kohtualluvuse kokkuleppeid käsitlev konventsioon“)

²² Euroopa Liidu Nõukogu 26.02.2009 otsus (EÜ) nr 397/2009, kohtualluvuse kokkuleppeid käsitlevale konventsioonile Euroopa Ühenduse nimel allkirjastamise kohta – EÜT L 12, 16.01.2001, lk 1–13.

kohalduvate vorminõuete analüüsimiseks tuginetakse lisaks TsMS regulatsioonile New Yorgi Konventsioonile.²³ Muid rahvusvahelise eraõiguse allikaid, nagu näiteks rahvusvahelise eraõiguse seadust (REÕS)²⁴ või Rooma konventsiooni,²⁵ käesolevas magistritöös tänu nende rolli vähenemisele praktikas ei kasutata. Lõpetuseks on töö teiseks allikaks ka kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppeid ning nende üleminekut puudutav Eesti ja välisriikide õiguskirjandus. Eesti õiguskirjanduses ei ole kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe ühelt isikult teisele ülemineku võimalusi varasemalt analüüsitud. Kuivõrd aga lepingute loovutamine ei ole sugugi harv nähtus ning suur osa tänapäeval sõlmitavatest lepingutest sisaldab kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet, kerkib käesolevas magistritöös püstitatud probleem suure tõenäosusega tulevikus ka praktikas.

Käesolevas magistritöös kasutatakse püstitatud uurimisküsimusele vastuse leidmiseks võrdlev-analüütilist meetodit. Eelnev tähendab seda, et esmalt analüüsitakse VÕS-is sisalduvat nõuete ja kohustuste ülemineku regulatsiooni, leidmaks probleeme, mis tuleb ületada selleks, et kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepe loovutamine oleks võimalik. Teinud kindlaks kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe loovutamisel kõige enam kaitset vajavad isikud, analüüsitakse TsMS-i ja VÕS-i regulatsioonide võimalusi, et tagada loovutamisest mõjutatud isikute võrdne kaitse. Seejärel analüüsitakse teiste riikide ja Euroopa Kohtu kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppeid puudutavat praktikat, selgitamaks vastavate kohtute ja vahekohtute pakutud lahenduste pinnalt välja, kas selliste lähenemistega on tagatud kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepete loovutamisega seotud isikute piisav kaitse. Sõltuvalt järeldusest, otsitakse, kas sellistest lahendustest on võimalik võtta eeskuju ka Eesti õiguses.

Esitan vastavalt vastilmunud üliõpilastöö kirjutamise ja vormistamise juhendis õigusteaduskonna üliõpilastele²⁶ esitatud juhistele magistritööd iseloomustavad märksõnad. Käesolevat magistritööd iseloomustavad kõige enam järgmised märksõnad: rahvusvaheline eraõigus, tsiviilkohtumenetlus, kohtumenetlus, menetlusõigus, vaidluste lahendamine, vahekohtumenetlus.

²³ Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958). Available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/XXII_1_e.pdf (1.05.2016). (Edaspidi „New Yorgi Konventsioon“); Eesti suhtes jõustus NYC 28.11.1993. Välisriigi vahekohtu otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon (mitteametlik tõlge). - RT II 1993, 21, 51.

²⁴ Rahvusvahelise eraõiguse seadus – RT I 2002, 35, 217...RT I, 10.03.2016, 18

²⁵ Rooma konventsioon: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 19.06.1980 lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma Konventsioon“). – ELT C 169, 08.07.2005, lk 11–22. (Edaspidi „Rooma Konventsioon“).

²⁶ J. Sootak. Üliõpilastöö kirjutamine ja vormistamine. Juhend õigusteaduskonna üliõpilastele. 2., täiendatud ja parandatud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura 2016, lk 28.

I. KOHTUALLUVUSE JA VAHEKOHTU KOKKULEPETE ÜLEMINEK ERIÕIGUSJÄRGLUSE KORRAS

1.1 Kokkuleppe eriõigusjärgluse korras ülemineku liigid

1.1.1. Kokkuleppe loovutamine põhilepingust eraldiseisva kokkuleppena

Eesti õigussüsteem võimaldab tsiviilõigussuhtes osalevatel pooltel anda põhileping ning kõik põhilepingust tulenevad õigused ja kohustused üle kolmandale isikule eriõigusjärgluse korras VÕS § 179 alusel. Nimetatud säte jätab lahtiseks küsimuse, kas põhilepingus sisalduvat kohtualluvuse kokkulepet või vahekohtu kokkulepet tuleb kolmandale isikule üle anda iseseisva eraõigusliku lepinguna või põhilepingu juurde kuuluva lahutamatu tingimusena. Juhul kui pooldada esimest lähenemist, on põhilepingu üleandja ning põhilepingu ülevõtja kohustatud vastavalt VÕS §-le 179 sõlmima kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe üleandmiseks eraldiseisva kokkuleppe loovutamise lepingu.²⁷ Pooldades teist võimalust, läheb kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe põhilepingu ülevõtjale aga üle ilma, et pooled peaksid sõlmima selle üleminekuks iseseisva lepingu.²⁸ Eelnevast tulenevalt analüüsitakse käesolevas peatükis VÕS §-s 179 sisalduvat regulatsiooni kahe väljatoodud kokkuleppe üleandmise võimaluse valguses ning tehakse kindlaks, kas kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe üleandmine põhilepingust eraldiseisvalt on Eesti õiguses võimalik. Esmalt leitakse vastus küsimusele, kas Eesti õiguses on võimalik loovutada kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet põhilepingust eraldiseisva kokkuleppena ja seejärel, kas kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet on võimalik loovutada koos põhilepinguga.

Pooldades lähenemist, mille kohaselt kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekuks on tarvilik eraldiseisev kokkuleppe loovutamise leping, peab põhilepingu ülevõtja väljendama põhilepingu ülevõtmise käigus kaks tahteavaldust. Esiteks, põhilepingu ülevõtja peab tegema

²⁷ Vaata VÕS § 179 alusel kokkuleppe loovutamise lepingu kohta lähemalt: M. Käerdi – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I: Kommenteeritud väljaanne. Üldosa (§§ 1–207). Tallinn: Juura 2006, lk 551.

²⁸ Vastavale seisukohale tuleb asuda juhul, kui pidada kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet pelgalt lepingutingimuseks, kuivõrd sellisel juhul läheb kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe selle ülevõtjale üle kui põhilepingu tingimus põhilepingu loovutamise lepingu sõlmimisel. Vaata vahekohtu kokkuleppe kui põhilepingu tingimuse kohta lähemalt: G. B. Born (2009), p 662 ja V. Black and S. G. A. Pitel. Forum-Selection Clauses: Beyond the Contracting Parties (2015), p 4. Arvutivõrgus: http://www.law.cam.ac.uk/repo-documents/pdf/events/PILConf/FORUM_SELECTION_CLAUSES_BEYOND_THE_CONTRACTING_PARTIES.pdf (01.05.2016).

tahteavalduse asuda põhilepingu pooleks ning teiseks, tegema eraldiseisva tahteavalduse asuda põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooleks. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet loetakse sõlmituks vaid juhul, kui on olemas mõlema kokkuleppe poole selgelt eristatav tahe allutada põhilepingust tõusetuvad vaidlused kindlale kohtule või vahekohtule.²⁹ Siinkohal tekib küsimus, kas selleks, et lugeda kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet kehtivaks pärast selle loovutamist, peab põhilepingu ülevõtja talle kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekuks tegema oma otsese tahteavalduse või piisab kokkuleppe ülevõtmiseks põhilepingu ülevõtja kaudsest tahteavaldusest.

Õiguskirjanduses on kokkuleppe sõlmimist kaudse tahteavaldusega taunitud, tuginedes vahekohtumenetluses³⁰ ja tsiviilkohtumenetluses³¹ tunnustatud kokkuleppe eraldatavuse põhimõttele. Seda põhjusel, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe sõlmimine kaudse tahteavaldusega võib tingida olukorra, milles kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooled ei mõtle kokkuleppest tulenevaid õiguslikke tagajärgi enda jaoks põhjalikult läbi. Igasuguse kokkuleppe sõlmimisel kannab tahteavalduse nõuetekohane tegemine kokkuleppega pooltele kaasnevatest tagajärgedest teavitamise funktsiooni.³² Lisaks on praktikas üsna levinud olukord, milles põhilepingu pooled ei pööra kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepetele tähelepanu juba põhilepingu sõlmimisel,³³ rääkimata situatsioonist, kus üks põhilepingu

²⁹ Vahekohtu kokkulepete osas vaata mõlema kokkuleppe poole selgelt eristatava tahte vajalikkuse kohta: M. Torga Vahekohtuklausli kehtetuse alused rahvusvahelistes kaubanduslepingutes. – Juridica 2007 VI, lk 390; G. B. Born (2009), p 596; W. W. Park. Arbitration of International business disputes: studies in law and practice. Oxford: Oxford University Press 2006, p 4. Kohtualluvuse kokkulepete osas mõlema kokkuleppe poole selgelt eristatava tahte vajalikkuse osas vaata R. Fentiman International Commercial Litigation. New York: Oxford University Press 2010, p 63.

³⁰ Vahekohtumenetluses on eraldatavuse põhimõtte leidnud laialdast tunnustust paljudes kaasaegse vahekohtumenetluse regulatsiooniga riikides. Nimelt põhineb suur osa erinevates riikides kasutusel olevatest vahekohtumenetluse regulatsioonidest väheste muudatustega UNCITRAL'i mudelseadusel, mille art 16 viitab sõnaselgelt eraldatavuse põhimõtte lülitamisele vahekohtumenetluse regulatsiooni. Vaata eraldatavuse põhimõtte tunnustamise kohta rahvusvahelises vahekohtumenetluses: P. Leboulanger. The Arbitration Agreement: Still Autonomous? – A. J. van den Berg (ed.) International Arbitration 2006: Back to Basics? ICCA Congress Series 2006. Montreal: Kluwer Arbitration International 2007, pp 3–31; G. Born (2014), pp 348–470.

³¹ Rahvusvahelises eraõiguses tunnustatakse kohtualluvuse kokkuleppe eraldatavuse põhimõtet Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse art 25 lg-s 5. Kohtualluvuse kokkulepete eraldatavuse põhimõtte kohta vaata lähemalt R. Fentiman (2010), p 65.

³² Teavitusfunktsiooni vajalikkus Eesti õiguses on tuletatav VÕS § 9 lg-st 1, mille kohaselt peab pooltele olema piisavalt selge, et lepingupooled on saavutanud omavahel kokkuleppe. Pooltevaheline seotus kokkuleppega ilmneb nende käitumisest vastastikuste tahteavalduste vahetamisel. Vaata lepingu sõlmimise viisi kohta käitumisega väljendatavate tahteavaldustega: I. Kull – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I: Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 42.

³³ Selliseid kohtualluvuse kokkuleppeid või vahekohtu kokkuleppeid nimetatakse inglise keeles *midnight clause*'ideks tulenevalt asjaolust, et pooled lisavad kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppeid põhilepingutesse

pooltest otsustab põhilepingut loovutada. Kolmandaks, eraldatavuse põhimõtet toetab asjaolu, et põhilepingust tulenevad õigused ja kohustused mõjutavad põhilepingu materiaalõiguslikke tagajärgi, vaidluste lahendamise kokkulepe aga menetlusõiguslikke tagajärgi.³⁴ Eeltoodust tulenevalt kaitseb eraldatavuse põhimõttest tulenev vajalikkus sõlmida kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekuks eraldiseisev loovutamise leping põhilepingu ülevõtjat.

Vahekohtumenetluse kontekstis on põhilepingu ülevõtja kaitse oluline eeskätt põhjusel, et vahekohtu kokkuleppe sõlmimisega loobuvad selle pooled oma põhiseaduse (PS)³⁵ § 15 lõikega 1 ja Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni (EIÕK)³⁶ artikliga 6 tagatud õigusest pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse.³⁷ Ka kohtumenetluses loobuvad kohtualluvuse kokkuleppe pooled oma PS § 24 lõikest 1 tulenevast õigusest, mis tagab isikutele kaitse nende tahte vastaselt ühest kohtualluvusest teise üleviimise eest. Järelikult loobub kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülevõtja enda põhiseaduslikust õigusest lahendada enda ja teise kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe poole vahelised vaidlused talle seaduse järgi kõige ettenähtavamas kohtus.³⁸

viimasel hetkel, pidades selliseid kokkuleppeid väheolulisteks. Vaata *midnight clause*'ide olemuse kohta lähemalt: A. Redfern, M. Hunter, *et al.* (2004), p 169, para 3-02.

³⁴ Eesti õiguses puudub kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepete menetluslikku iseloomu lähem analüüs. Küll aga on vahekohtu kokkulepete menetluslikku olemust nenditud ETKK Arbitraažikohtu Nõukogu esimehe Asko Pohla *Juridica* vahekohtumenetlust käsitlevas artiklis: A. Pohla. Vahekohtu kokkulepete tähtsus vahekohtumenetluses. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Arbitraažikohtu ja välisriikide vahekohtute praktika. – *Juridica* 2014 I, lk 45. Vaata võrdluseks rahvusvahelises vahekohtumenetluses sõlmitud vahekohtu kokkuleppe menetluslike tagajärgede kohta: J. C. Landrove (2009), p 13; Vaata võrdluseks ka Saksa õiguses tunnustatud seisukohta osas, mille kohaselt nii kohtualluvuse kui ka vahekohtu kokkuleppe toob kokkuleppe pooltele menetlusõiguslikke tagajärgi, ent selle sõlmimine toimub materiaalõigusest tulenevate vorminõuete järgimisel: T. Rauscher, W. Krüger (Hrsg.). *Münchener Kommentar zur ZPO*. Bd. 1. 4. Aufl. München: Beck 2013, § 38 Rn. 11

³⁵ Eesti Vabariigi Põhiseadus. RT 1992, 26, 349...RT I, 15.05.2015,2.

³⁶ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. Euroopa Nõukogu, 4. november 1950. RT II 2010, 14, 54.

³⁷ Vaata põhiseaduslikust kaitsest vahekohtumenetluses lähemalt: J. Jäätma. Kas õigusemõistmine on üksnes õiguse mõistmine? – *Juridica* II 2016, lk 79; V. Kõve. Tsiviilvaidluste kohtuväline lahendamine Eestis. – *Juridica* III 2005, lk 163. Vahekohtu kokkuleppe poolte loobumist neile põhiseaduse §-s 15 tagatud tagatud kaitsest on analüüsinud oma 5. veebruari 2008 määruses ka Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium, asudes seisukohale, et „*Kui taotluse esitaja on sõlminud vahekohtu kokkuleppe, on ta sellega vabatahtlikult loobunud olulises osas kohtumenetluses asja lahendamisel kehtivatest garantiidest [---].*” *KREENHOLMI VALDUSE AKTSIASELTSI* taotlus Narva Linnavalikogu 8. juuni 2006. a määruse põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks tunnistamiseks. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 5. veebruari 2008 kohtumäärus põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-1-08, p 9. Riigikohtu tsiviilkolleegium on nentinud vahekohtu kokkuleppe sõlmimisega põhiseaduslikku kaitse loobumist ka asjas *RLS Finance SA* vahekohtu otsuse tühistamisega seotud asjas. *RLS Finance SA*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 12. mai 2014. a kohtumäärus asjas nr 3-2-1-27-14, p 9.

³⁸ Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse osas näeb kohtualluvuse ettenähtavuse eesmärgi ette selle preambula punkt 15 ning TsMS osas tuleneb kohtualluvuse regulatsiooni ettenähtavuse eesmärk õiguskindluse põhimõttest, mida peeti silmas TsMS koostamisel. TsMS eelnõu seletuskiri, lk 213.

Kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet põhilepingu ülevõtjale eraldi üle andes luuakse põhilepingu ülevõtjale täiendav võimalus endiste põhilepingu poolte vahel sõlmitud kokkuleppest teadasaamiseks. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamiseks tehtavate tahteavalduste teavitamisfunktsioon tagab põhilepingu ülevõtjale kaitse tema põhiõigustesse sekkumise eest. Andes kokkulepet põhilepingu ülevõtjale üle põhilepingust eraldiseisva kokkuleppena, välistatakse põhilepingu ülevõtjale loovutamisega kaasnevaid kahjulikke tagajärgi. Kahjulikud tagajärjed võivad põhilepingu ülevõtjale kaasneda olukorras, kus põhileping läheb talle koos kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega üle, ent põhilepingu ülevõtja saab oma tähelepanematusel kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe olemasolust põhilepingust teada alles vaidluse tõusetumise hetkel.³⁹ Eraldatavuse põhimõttest tulenev eraldiseisvate kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe loovutamise lepingute sõlmimise vajalikkus annab põhilepingu ülevõtjale võimaluse vaidluste lahendamise kokkulepet mõjutada. Põhilepingu ülevõtjal tekib eraldiseisva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamise lepingu sõlmimisel võimalus otsustada oma otsese tahteavaldusega, kas ta soovib allutada võimalikud loovutatud põhilepingust tulenevad vaidlused põhilepingu esialgsete poolte määratud vaidluste lahendamise institutsioonile või mitte. Seega kannab kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepetele laienev eraldatavuse põhimõte põhilepingu ülevõtja suhtes teavitamisfunktsiooni, mis aitab juhtida põhilepingu ülevõtja tähelepanu selles sisalduvale kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppele.

Kaitset kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisel ei vaja aga üksnes kokkuleppe ülevõtja. Kahjulikud tagajärjed kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisest võivad tekkida ka kokkuleppe loovutanud isiku algsele lepingupartnerile. Seda põhjusel, et eraldatavuse põhimõte annab põhilepingu ülevõtjale võimaluse mitte võtta põhilepingust sisalduvat kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet üle. Üldjuhul eeldab põhilepingu loovutanud isiku algne lepingupartner, et põhilepingu ülemineku käigus VÕS § 179 alusel lähevad põhilepingu ülevõtjale üle kõik põhilepingust sisalduvad õigused ja kohustused. Põhilepingu loovutanud isiku algne lepingupartneri ootus kogu põhilepingu ülemineku suhtes

³⁹ Ennetamaks kohtualluvuse kokkuleppe ülevõtjale üllatuslikku kohtualluvuse kokkuleppe laienemist, on Euroopa Kohus on oma lahendis *Tilly Russ* pidanud vajalikuks tõendada kokkuleppe ülevõtja selgelt eristatava tahte olemasolu. Nimetatud kriteeriumiga püüdis Euroopa Kohus välistada kohtualluvuse kokkulepetest tulenevaid kahjulikke tagajärgi, mis võivad tuleneda sellest, et põhilepinguga selle ülevõtjale üle läinud kohtualluvuse kokkuleppe võis jääda põhilepingu ülevõtjale märkamatuks. Vaata lähemalt ECJ 19.06.1984, C-71/83, *Partenreederei ms Tilly Russ ja Ernest Russ vs NV Haven- & Vervoerbedrijf Nova and NV Geominne Hout*, para 24.

tuleneb VÕS § 179 lg 2 sõnastusest, mille kohaselt lepingu ülevõtmisega loetakse, et kõik lepingust tulenevad õigused ja kohustused on lepingu ülevõtjale üle läinud. Samasugust seisukohta pooldatakse VÕS § 179 allikaid puudutavas Eesti⁴⁰ ja rahvusvahelises õiguskirjanduses.⁴¹ Eeldus, mille kohaselt kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutanud isiku algse lepingupartneri ootus seisneb kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekus koos põhilepinguga VÕS § 179 alusel, võib olla piiratud kahe tingimusega. Esiteks, kokkuleppe loovutanud isiku algne lepingupartner võis sõlmida kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe põhilepingu üleandjaga tulenevalt põhilepingu vastaspoole (põhilepingu üleandja) isikust vastavalt TsÜS § 6 lõikele 1. Teiseks, kokkuleppe loovutanud isiku algne lepingupartner ning põhilepingu üleandja võisid välistada kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamise kokkuleppe loovutamist välistava lepingutingimusega.

Esimene piirang lepingu üleminekule kohalduvale regulatsioonile tuleneb TsÜS § 6 lõikest 1, mille kohaselt ei ole kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleantav, kui kokkuleppe on isikliku iseloomuga. Nimelt võib põhilepingu esialgsetel pooltel olla konkreetne huvi, sõlmimaks kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet teise põhilepingu poolega. Selline isiklik huvi võib tuleneda kaudselt põhilepingu sõlmimisele eelnenud faktilisest olukorrast⁴² või ka selgelt määratletud soovist lahendada põhilepingust tulenevad vaidlused kindlas institutsioonis üksnes konkreetse isikuga. Siiski otsese kokkuleppe loovutamise välistamise klausliga lepinguid praktikas peaaegu ei esine. Isikliku iseloomuga kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepete harv esinemine praktikas on suure tõenäosusega tingitud olukorrast, et pooled ei saa põhilepingu loovutamist eriõigusjärgluse korras üldjuhul ette näha. Nimelt ei ole põhilepingu sõlmimise hetkel tavaliselt võlgnikule ega võlausaldajale teada, et põhileping mingil hetkel loovutatakse. Juhul aga, kui selline kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppest

⁴⁰ Eesti ja VÕS § 179 allikad puudutavas erialakirjanduses on asutud seisukohale, et lepingu ülevõtmise regulatsioon on suunatud kogu lepingulise positsiooni, mitte vaid teatud kohustuste ja õiguste ülevõtmisele. Vaata VÕS §-st 179 tuleneva regulatsiooni eesmärgi osas lähemalt: M. Käerdi. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I: Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 584.

⁴¹ Seisukohta, mille kohaselt põhilepingu üleandmise eesmärgiks on anda põhilepingu ülevõtjale kogu põhilepingu üleandja lepinguline positsioon kinnitavad ka VÕS § 179 allikad. Vaata põhilepingu üleandmise kohta põhilepingu eesmärgi osas ka PECL art 12:201 esimese lause sõnastust: „*A party to a contract may agree with third person that person is to be substituted as the contracting party.*“ Vaata põhilepingu üleandmise eesmärgi kohta VÕS § 179 rahvusvaheliselt lepinguõigust ühtlustamiseks loodud PICC art 9.3.1 kommenteeritud väljaanne: S. Vogenauer and J. Kleinhesiterkamp (eds.). *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*. Oxford: Oxford University Press 2009, p 335.

⁴² Vaatamata võimalusele järeldada isikliku huvi kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe sõlmimisel, on rahvusvahelises õiguskirjanduses leitud, et faktilisest olukorrast tuleneva vahekohtu kokkuleppe isikliku iseloomu tõendamine on peaaegu võimatu. Seda peetakse võimalikuks väga kitsastes ärivaldkondades, kus vahekohtu kokkuleppe sõlmimise ajendiks on vastastikune usaldus sama tegevusega tegelevate vahekohtu poolte vahel. Vaata sellise valdkonna näidete kohta lähemalt: P. Fouchard, *et al.* (1999), p 433.

tulenev isiklik huvi on kolmandale isikule selgelt äratuntav, ei ole isikliku iseloomuga kokkuleppe loovutamine Eesti õiguses võimalik. Eeskätt kahjustab isiklikes huvides sõlmitud kokkuleppe üleminek kokkuleppe loovutanud isiku algset lepingupartnerit, kuivõrd tema huvi konkreetse vaidluste lahendamise institutsiooni valikul on tingitud põhilepingu üleandja isikust. Järelikult ei peaks isikliku iseloomuga vaidluste lahendamise kokkulepped kuuluma Eesti õiguses loovutamisele.

Teine piirang kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepete loovutamiseks võib tuleneda kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist välistavast tingimusest, mis sisaldub kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppes või põhilepingus. Kuigi nimetatud piirangu olemasolu ei tulene seadusest, laieneb see kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepete loovutamisele Eesti õiguses, kuivõrd VÕS annab kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe pooltele võimaluse sõlmida kokkuleppe loovutamist välistava lepingu.⁴³ Lisaks tagab vastava võimaluse kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe pooltele lepinguvabaduse põhimõte, mis võimaldab kokkuleppe pooltel reguleerida pooltevahelise võlasuhte sisu.⁴⁴ Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist välistava kokkuleppe lisamise võimalikkust nii kokkuleppesse endasse kui ka põhilepingusse pooldatakse VÕS § 179 allikates.⁴⁵

Probleem tekib aga juhul, kui kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet sisaldav põhileping kätkeb endas vaid põhilepingu loovutamist välistavat tingimust. Sellises olukorras on küsitav, kas põhilepingu loovutamist välistavat tingimust tuleb tõlgendada kui vaid põhilepingu loovutamist piiravat või ka põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist piiravat tingimust. Juhul kui põhilepingu üleminekut välistav tingimus piirab üksnes põhilepingu üleminekut, mitte selles sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekut, tekib olukord, kus põhileping ja kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe on sõlmitud erinevate poolte vahel. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kuulumisel põhilepingu pooltest erinevatele isikutele ei oleks kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppest tulenevate õiguste ja kohustuste maksmapanek enam võimalik. Seda põhjusel, et tulenevalt TsMS § 3 lõikest 1 saab isik pöörduda kohtusse ning tulenevalt TsMS § 717

⁴³ VÕS § 179 on dispositiivne säte ning seega ei ole põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamise välistamine Eesti õiguses piiratud. Vaata VÕS § 179 dispositiivsuse kohta lähemalt: M. Käerdi. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I: Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 586.

⁴⁴ Vaata lepinguvabaduse põhimõtte kohta Eesti õiguses lähemalt: I. Kull. Lepinguvabaduse põhimõtte Euroopa ühtlustavas tsiviilõiguses ja Eesti tsiviilõiguse reform. – Riigikogu toimetised, 2, 2000, lk 185.

⁴⁵ Vaata lepingu loovutamise välistavate tingimuste kohta VÕS allikatest: PECL 2002 (Part III) art 11:301 ja PICC 2010 art 9.1.9 lg 2.

lõikest 1 vahekohtusse vaid oma õiguste kaitseks,⁴⁶ mistõttu ei täidaks põhilepingu pooltest erinevatele pooltele kuuluv kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe selle loovutamise järgselt oma ülesannet määrata kindlaks põhilepingust tulenevate vaidluste lahendamise kohut või vahekohut. Näiteks võivad pooled sõlmida omavahel kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet sisaldava põhilepingu, mis sisaldab põhilepingu kolmandale isikule loovutamise välistamise tingimust. Juhul kui üks põhilepingu sõlminud pooltest loovutab põhilepingu kolmandale isikule, tekib olukord, kus põhilepingu üleminek on põhilepingu loovutamist piirava tingimuse tõttu tühine, ent põhilepingus sisalduv kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe kehtib kolmanda isiku suhtes edasi. Kuivõrd kolmas isik ei ole põhilepingu pooleks, puudub tal võimalus kasutada talle kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppes tulenevat õigust pöörduda põhilepingu poolena kokkuleppes määratud kohtusse või vahekohtusse.⁴⁷ Seetõttu tuleb põhilepingu loovutamist välistavas tingimuses näha ka kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist välistavat tingimust. Eelnevat arvesse võttes võib kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist piirata põhilepingus sisalduv kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe või põhilepingu loovutamist välistav klausel.

Eelnev käsitlus, mille kohaselt kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe ei saa kuuluda põhilepingu pooltest erinevatele pooltele, võimaldab järeldada, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe on eraldatavuse põhimõttele vaatamata põhilepinguga siiski seotud. Nimelt juhul, kui kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet sõlmitakse põhilepingust tulenevate vaidluste lahendamiseks, on kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe sõlmimise eelduseks kokkuleppe aluseks oleva lepingulise võlasuhte olemasolu. Vastav eeldus tuleneb kohtualluvuse kokkulepete puhul TsMS § 104 lõikest 1 ning vahekohtu kokkulepete puhul TsMS § 717 lõikest 1. Nimetatud sätted võimaldavad sõlmida kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppeid lisaks lepinguväliste vaidluste lahendamiseks, ent selliste kokkulepete

⁴⁶ Vaatamata sellele, et TsMS § 3 lg 1 näeb ette vaid õiguse pöörduda kohtusse, peaks isiku õigus pöörduda vaidluste lahendamise institutsiooni üksnes oma õiguste kaitseks laienema ka vahekohtumenetlusele. Seda põhjusel, et TsMS § 717 lg 1 näeb selgesõnaliselt ette vahekohtu kokkuleppes tulenevate õiguste maksmapaneku vaid vahekohtu kokkuleppe sõlminud pooltele. Samasugust seisukohta pooldavad ka vahekohtu kokkulepete loovutamist rahvusvahelises vahekohtumenetlust analüüsinud autorid. Vaata näiteks: P. Fouchard, *et al* (1999), p 434.

⁴⁷ Vastavalt TsMS § 3 lg-le 2 võib isik pöörduda teise isiku eeldatava ja seadusega kaitstud õiguse või huvi kaitseks vaid seaduses ette nähtud juhtudel. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepete regulatsioonid aga ei võimalda sõlmida kokkuleppeid sellise vaidluse lahendamiseks, millele laieneks TsMS § 3 lg 2. Näiteks võib Tallinna Ringkonnakohtu hinnangul avalikkuse eeldatava seadusega kaitstud huviks TsMS § 3 lg 2 pidada olukorda, kus kohalik omavalitsus nõudis kallasrajale pääsemise võimaldamist. Vaata lähemalt *Pärnu linn vs Aktsiaselts Taastusravikeskus jt.* Tallinna Ringkonnakohtu 2. septembri 2015. a määrus tsiviilasjas nr 2-15-8958, p 18.

loovutamine ei ole praktikas levinud.⁴⁸ Olukorras, kus põhilepingust tulenevat vaidlust reguleeriva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooled erinevad põhilepingu pooltest, tekib situatsioon, milles kohtualluvuse või vahkohtu kokkuleppe pooled ei saa enda kokkuleppest tulenevaid õigusi kasutada. Seda põhjusel, et põhilepingust tuleneva vaidluse korral on menetlusosalisteks põhilepingu pooled, mitte aga pärast põhilepingu loovutamist kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe poolteks saanud isikud. Eeltoodud põhjusel on ilmne, et põhilepingust tuleneva vaidluse lahendamiseks sõlmitud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamine põhilepingust eraldiseisvalt ei tohiks olla Eesti õiguses võimalik.

Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamine põhilepingust eraldiseisvalt ei tohiks olla lubatud lisaks põhjusel, et kokkuleppe loovutanud isiku algsele lepingupartnerile võivad kokkuleppe loovutamisega põhilepingust eraldiseisvalt kaasneda ebasoodsad tagajärjed. Seda eelkõige põhjusel, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamiseks eraldiseisva loovutamise lepingu sõlmimine loob põhilepingu endisele omanikule ning põhilepingu ülevõtjale soodsad võimalused kokkuleppest kõrvale kaldumiseks. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega määratud kohtualluvusest või vahekohtust kõrvale hoidumise oht tekib juhul, kui põhilepingu ülevõtja keeldub kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamise lepingu allkirjastamisest ning kokkuleppe jääb kehtima kokkuleppe loovutanud isiku algse lepingupartneri ja põhilepingu loovutaja vahel. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooled saavad pöörduda kohtusse või vahekohtusse tulenevalt TsMS § 3 lõikest 1 aga vaid enda õiguste kaitseks. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe mõju laiendamine põhilepingu uutele pooltele ei ole olukorras, kus põhilepingu poolteks on kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooltest erinevad isikud seega vastuvõetav. Sellises olukorras kahjustatakse kokkuleppe loovutanud isiku lepingupartneri õigustatud ootust, lahendamaks loovutatavast põhilepingust tõusetuvad vaidlused kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppes määratud vaidluste lahendamise institutsioonis.

Eelnevat peatükki kokku võttes tuleb asuda seisukohale, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamine põhilepingust eraldiseisvalt ei või olla Eesti õiguses lubatud. Seda

⁴⁸ Lepinguvälistest suhetest tulenevate vaidluste lahendamiseks kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepped ei ole üldjuhul loovutatavad, sest lepinguvälistest suhetest tulenevate vaidluste poolteks on hüve kahjustaja ning kahju saanud isik. Selliste isikute huvi kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe sõlmimiseks konkreetse isikuga kannab isiklikku huvi. Kuivõrd isikliku iseloomuga kokkulepete loovutamine on välistatud TsÜS § 6 lõikega 1, ei ole lepinguvälistest suhetest tuleneva vaidluse lahendamiseks sõlmitud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamine võimalik.

põhjusel, et kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepped on vaatamata eraldatavuse põhimõttele, põhilepingutega seotud. Selline järeldus tuleneb asjaolust, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe ei saa kuuluda põhilepingu pooltest erinevatele isikutele. Seda põhjusel, et sellisel juhul on kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppes tulenevate õiguste maksmapanek Eesti õiguses välistatud. Täiendavalt eeltoodule ei ole kokkuleppe loovutanud isiku algne lepingupartner kokkuleppe loovutamise korral piisavalt kaitstud kokkuleppes tulenevate kahjulikke tagajärgede eest. Eeltoodust tuleb ilmselt järeldada, et põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamine põhilepingust eraldiseisvalt ei ole Eesti õiguses võimalik.

1.1.2. Kokkuleppe loovutamine koos põhilepinguga

Kuivõrd kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist põhilepingust eraldiseisvalt tuleb ilmselt lugeda välistatuks,⁴⁹ tuleb kaaluda kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe loovutamise võimalust Eesti õiguses koos põhilepinguga. Vastavat seisukohta pooldavad ka mitmed rahvusvahelise vahekohtumenetluse ja rahvusvahelise kohtumenetlusega tegelevad õigusteadlased.⁵⁰ Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisel koos põhilepinguga ei ole kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamiseks kolmandale isikule vajalik sõlmida eraldi kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamise lepingut ning kokkulepe läheb kolmandale isikule üle koos põhilepinguga. Loovutades kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet koos põhilepinguga, tõusetub aga küsimus sellest, kas kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega, mis põhineb vaid poolte vastastikustel tahteavaldustel, saab siduda poolt, kes ei ole teinud kokkuleppe sõlmimiseks enda otsest tahteavaldust. Nii erialakirjanduse⁵¹ kui ka Euroopa Kohtu praktika⁵²

⁴⁹ Vaata põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamise välistuse kohta põhilepingust eraldiseisvalt lähemalt käesoleva töö pkt 1.1.1 (lk 10 jj).

⁵⁰ Vaata vahekohtu kokkulepete loovutamise kohta koos põhilepinguga lähemalt: G. B. Born (2009), p 591; A. Redfern, M. Hunter. (eds.). (2004), p 173; K. P. Berger. The Arbitration Agreement under the Swedish 1999 Arbitration Act and the German 1998 Arbitration Act. – Arbitration International 4/2001, p 389–399. Vaata kohtualluvuse kokkulepete loovutamise kohta koos põhilepinguga näidete kohta: U. Magnus, P. Mankowski (eds.). European Commentaries on Private International Law. Brussels I Regulation 2nd Revised Edition. Munich: sellier european law publishers 2012, p 500.

⁵¹ Vaata vahekohtu kokkulepete osas väljakujunenud seisukohtade osas: G. B. Born (2009), p 662; Fouchard, *et al* (1999), p 424.

⁵² Vaata kohtualluvuse kokkuleppe poole kokkuleppega sidumise osas lähemalt järgmist Euroopa Kohtu praktikat: ECJ 19.06.1984, C-71/83, *Partenreederei ms. Tilly Russ & Ernest Russ vs NV Haven & Vervoerbedrijf Nova & NV Goeminne Hout*, paras 24–26; ECJ 09.11.2000, C-387/98, *Coreck Maritime GmbH v. Handelsveem BV*, para 26.

kohaselt tuleb poole nõusolekut siduda ennast põhilepinguga lugeda ühtlasi ka nõusolekuks siduda end kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega. Välja toodud vastuolu eemaldamiseks keskendutakse käesolevas alapeatükis küsimusele, kas kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamine koos põhilepinguga on Eesti õiguses võimalik. Seejuures tuleks esmalt kindlaks teha, milline õiguslik instituut laieneb Eesti õiguses põhilepinguga koos loovutatavale kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppele.

Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist võib käsitleda nii põhilepingust tulenevate nõudeõiguste ja kohustuste samaaegse üleminekuga ühelt isikult teisele VÕS § 179 lõike 1 mõttes kui ka põhilepingu juurde kuuluva kõrvalkohustuse üleminekuna VÕS § 141 mõttes. VÕS § 179 lõike 1 regulatsiooni kohaldamine põhilepinguga koos loovutatavale kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppele oleks vastuolus seisukohaga, mille kohaselt on loovutatav kokkulepe põhilepinguga seotud. VÕS § 179 regulatsiooni kohaldamine kokkuleppe üleminekule eeldab kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist põhilepingust sõltumatult. Seda põhjusel, et lepingu loovutamise mõtteks on asendada üks lepingupool teisega, mitte aga anda kolmandale isikule üle üksikuid nõudeõigusi ja kohustusi.⁵³ Eeltoodust tulenevalt, juhul kui asuda seisukohale, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisele kohaldub VÕS § 179, tekib kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet sisaldava põhilepingu pooltel võimalus loovutada põhilepingut ühele isikule ning kokkulepet teisele isikule. Praktikas ei ole sellisel juhul loovutatud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppest tulenevate õiguste ja kohustuste täitmine enam võimalik. Eelnevast tulenevalt tuleb kaaluda kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleandmiseks teisi alternatiive. Seevastu kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminek VÕS § 141 mõttes võiks tagada kokkuleppe loovutamise ning tulevastele kokkuleppe pooltele piisava kaitse kohtualluvuse või vahekohtu tulevastele pooltele.

Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleandmine kolmandale isikule võiks kokkuleppe seotuse tõttu põhilepinguga minna kolmandale isikule üle kõrvalkohustusena VÕS § 141 mõttes. Eesti õiguses tuleks vaidluste lahendamise kokkuleppeid nende loovutamisel lugeda

⁵³ Vastavat seisukohta pooldab nii Tartu ülikooli tsiviilõiguse dotsent ning VÕS § 179 kommenteerija Martin Käerdi kui ka VÕS § 179 allikaks olev PECL art 12:201 selgesõnaliselt lg-s 1, PICC art 9.3.1. kommenteeritud väljaandes ning Euroopa lepinguõiguse ühtlustamise kavast ajendatud Draft Common Reference 2009 selgesõnaliselt art-s 5:302. M. Käerdi – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I: Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 584; The Principles Of European Contract Law 2002 (Part III), p 7; S. Vogenauer and J. Kleinhesiterkamp (eds.). (2009), p 1044; C. Von Bar, E. Clive, H. Schulte-Nölke *et al.* Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) 2009, p 1124 (Edaspidi „DCFR“).

mitteaktseessorseteks kõrvalkohustusteks VÕS § 167 lõike 1 mõttes ning seda alljärgneval põhjusel. Kokkuleppe käsitlemine kõrvalkohustusena on põhjendatud asjaoluga, et VÕS ei sisalda ammendavat kõrvalkohustuste nimekirja ning sellest järeldub, et iga põhikohustuseks mitteolev kohustus võib kujutada endast kõrvalkohustust.⁵⁴ Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe mitteaktseessoorsus tuleneb aga sellest, et kokkuleppe kehtivus ei sõltu tulenevalt kokkuleppe eraldatavuse põhimõttest põhilepingu kehtivusest. Järelikult ei lõpe kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üldjuhul kokkuleppe aluseks oleva põhilepingu lõppemisega.⁵⁵ Kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe mitteaktseessoorsusest tulenevalt võib tekkida küsimus, kas kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe läheb põhilepingu loovutamisel uuele võlausaldajale VÕS § 167 lõike 1 mõttes üle. Sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt, kuivõrd isegi olukorras, kus kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ei lähe uuele põhilepingu võlausaldajale üle automaatselt, lasub põhilepingu ning kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleandjal VÕS § 167 lõikest 6 tulenev kohustus teha kõik vajalik, tagamaks uuele võlausaldajale kõrvalkohustusest tulenevate õiguste ja kohustuste teostamise võimalus.⁵⁶ Eeltoodust järelduvalt tuleb kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet Eesti õiguses käsitleda sarnaselt Saksa õigusele⁵⁷ kõrvalkohustusena VÕS § 141 mõttes.

Kohtualluvuse kokkulepet tuleb selle loovutamise käigus lugeda põhilepingu juurde kuuluvaks kõrvalkohustuseks lisaks põhjusel, et sellisel juhul on Rooma I määruse

⁵⁴ Samasugust seisukohta jagab Eesti õiguskirjanduses ka M. Käerdi. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I: Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 493.

⁵⁵ Vastavast põhimõtteid on ka erandeid. Näiteks juhul, kui nii põhileping kui ka kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe on sõlmitud pettuse või eksimuse tagajärjel, tuleb nii põhilepingut kui ka vaidluste lahendamise kokkulepet tühistada vastavalt kas TsÜS § 94 või TsÜS § 92 alusel, kuivõrd eksimuses või pettuses sõlmiti nii põhileping kui ka selles sisalduv kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe. Vaata lähemalt tagajärgede kohta, mille tingib ühe lepingu tühistamine seoses teise lepingu tühistamisega: M. Käerdi. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus III: Kommenteeritud väljaanne. Üldosa (§§ 619–916 ja 1005–1067). Tallinn: Juura 2009, lk 588. Vaata võrdluseks ka välisriigi allikas väljatoodud käsitlust: L. W. Craig, W. W. Park, J. Paulsson. (2000), p 49.

⁵⁶ Õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et juhul, kui nõude üleandja ei täida VÕS § 167 lõikest 6 tulenevat kohustust tagada kolmandale isikule kõrvalkohustuse üleminek, tekib põhilepingu ülevõtjal õigus nõuda vastavasisulise tahteavalduse tegemist kohtus TsÜS § 68 lg 5 alusel. M. Käerdi. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I: Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 562.

⁵⁷ Järeldusele, mille kohaselt vahekohtu kokkulepet tuleb käsitleda põhilepingu juurde kuuluva osana, on korduvalt jõudnud Saksamaa Kõrgem Liidukohus. Saksamaa Kõrgem Liidukohus põhjendas oma otsust kinnitades, et vahekohtu kokkuleppe kannab endas pelgalt põhilepingu toetusfunktsiooni, mis vaatamata oma eraldatavusele põhilepingust tagab vahekohtu kokkuleppe pooltele nende menetluslikud õigused. Eeltoodu kinnitab, et Eesti õigussüsteemiga sarnases Saksa õigussüsteemis ollakse seisukohal, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisele tuleb lepingu loovutamise regulatsiooni asemel kohaldada kõrvalkohustuse loovutamise regulatsiooni. Vaata: Bundesgerichtshof 2.10.1997, III ZR 2/96, Abs. 9, 10.

reguleerimisalasse kuuluvate kohtualluvuse kokkulepete⁵⁸ üleminekule kohalduv õigus ettenähtav. Erinevalt kohtualluvuse kokkuleppe loovutamisest põhilepingust eraldiseisvalt, kus kokkuleppe loovutamise lepingu pooltel puudub selgus loovutamise lepingule kohalduva õiguse osas, näeb Rooma I määrus kokkuleppe kõrvalkohustusena loovutamise korral ette selge reegli. Vastav reegel sisaldub Rooma I määruse artikli 14 lõikes 2. Nimetatud säte reguleerib nõudeõiguse⁵⁹ loovutamise lepingule kohalduva õiguse määramist. Selline reegel tagab kohtualluvuse kokkuleppe pooltele ettenähtavuse kokkuleppe loovutamisele kohalduva õiguse suhtes, pakkudes sellega põhilepingu loovutamises osalejatele piisavat õiguskaitset. Eelnevast järeldub, et kohtualluvuse kokkuleppele selle loovutamisel põhilepingu kõrvalkohustusena kohalduv mõlemale kokkuleppe loovutamise lepingu poolele ettenähtav õigus. Selline järeldus kinnitab ühtlasi, et kohtualluvuse kokkuleppe loovutamine põhilepingu ülevõtjale kõrvalkohustusena toob kokkuleppe loovutamise lepingu pooltele kaasa positiivseid tagajärgi.

Eelnevat käsitlust kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kõrvalkohustusena ülemineku kohta VÕS § 141 mõttes võib piirata eraldatavuse põhimõtte. Kokkuleppe loovutamise korral sisustatakse eraldatavuse põhimõtet kahel viisil – kokkuleppe kõrvalkohustusena loovutamise võimalust välistavalt⁶⁰ ning loovutamise võimalust pooldavalt.⁶¹ Esimese võimaluse kohaselt sisustatakse kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet kui põhilepingust eraldiseisvat ning iseseisvalt kehtivat kokkulepet, mis kannab põhilepingu toetamise eesmärgi.⁶² Teise eraldatavuse põhimõtte sisustamise võimaluse kohaselt laieneb eraldatavuse põhimõtte kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe kehtivusele, kui selle aluseks olev põhileping osutub tühiseks.⁶³ Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe seotust põhilepinguga pooldava sisustamise viisi ainsaks eesmärgiks on allutada põhilepingu kehtetusest tulenevad vaidlused

⁵⁸ Kuigi Rooma I määrus ei kohaldu selle art 1 lg 2 p d alusel vahekohtu kokkulepetele, tuleb nii magistratöö autori kui ka õiguskirjanduses väljendatud seisukoha hinnangul kohaldada analüüsitavas osas enne Rooma I määruse jõustumist sarnase sisuga kehtinud Rooma konventsiooni reegleid ka vahekohtumenetlusele. Vaata Rooma konventsiooni reeglite kohaldamise kohta vahekohtumenetlusele lähemalt: Fouchard *et al* (1999), p 421. Rooma Konventsioon: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 19.06.1980 lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma Konventsioon”). – ELT C 169, 08.07.2005, lk 11–22.

⁵⁹ Rooma I määruse artikli 14 lõikes 2 sisalduvat reeglit tuleks kohaldada ka kõrvalkohustustele, kuivõrd kõrvalkohustused kuuluvad Rooma I määruse sama artikli lõike 3 nimistusse.

⁶⁰ Tegemist on eraldatavuse põhimõtte nn laiendava tõlgendamisega. Vaata lähemalt G. B. Born (2009), p 313; L. W. Craig, W. W. Park, J. Paulsson (2000), p 48; A. Vincze. Arbitration clause – is it transferred to the assignee?. – Nordic Journal of Commercial Law 2003 No I, Article 4, p 7; Fouchard *et al* (1999), p 427.

⁶¹ Tegemist on eraldatavuse põhimõtte nn kitsendava tõlgendamisega. Vaata lähemalt U. Magnus, P. Mankowski (2012), p 501; A. Redfern, M. Hunter. (eds.) (2004), p 155.

⁶² Vaata eraldatavuse põhimõtte laiendava tõlgenduse kohta lähemalt: G. B. Born (2009), p 315.

⁶³ Vaata eraldatavuse põhimõtte kitsendava sisustamise kohta lähemalt U. Magnus, P. Mankowski (2012), p 501.

kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppes määratud kohtule või vahekohtule. Loovutamist pooldav eraldatavuse põhimõtte sisustamise variant piirab eraldatavuse põhimõtte kohaldamisala. Kuivõrd põhilepingus sisalduv kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe on põhilepinguga seotud, tuleb Eesti õiguses kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülemineku võimaldamiseks sisustada eraldatavuse põhimõtet viisil, mis eraldab kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet põhilepingust üksnes olukorras, kus vaidluste lahendamise kokkulepe jääb põhilepingu tühisuse korral kehtima. Eelnevast tulenevalt võib järeldada, et tõlgendades eraldatavuse põhimõtet kitsendavalt, ei puuduta eraldatavuse põhimõtte kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe seotust põhilepinguga kokkuleppe loovutamise korral. Vastav eraldatavuse põhimõtte sisustamise viis on leidnud poolehoidu ka Riigikohtu lahendis *Olle Veisserik vs AS Lonessa II*.⁶⁴ Kuivõrd põhimõtte sisustamiseks on olemas mitu viisi, tuleb asuda seisukohale, et kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe loovutamiseks kõrvalkohustusena Eesti õiguses puuduvad eraldatavuse põhimõttest tulenevad takistused.

Eeltoodud järeldus eraldatavuse põhimõtte kohaldamatuse kohta kokkuleppe loovutamisel ei välista aga kokkuleppe loovutamisest kõrvalkohustusena tulenevaid ebasoodsaid tagajärgi. Kokkuleppe loovutamine kõrvalkohustusena võib põhjustada kahjulikke tagajärgi põhilepingu loovutanud isiku algsele lepingupartnerile. Kui kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamiseks põhilepingust eraldiseisvalt oli VÕS § 179 lõike 1 kohaselt vajalik põhilepingu loovutanud isiku algse lepingupartneri nõusolek, siis kokkuleppe loovutamisel kõrvalkohustusena ei ole selline nõusolek VÕS § 167 lõike 1 alusel vajalik. Järelikult ei saa põhilepingu loovutanud isiku algne lepingupartner mõjutada eraldi kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekut põhilepingu üleandjalt põhilepingu ülevõtjale. Samas jääb loovutanud isiku algsele lepingupartnerile võimalus mõjutada põhilepingu üleminekut oma nõusolekuga VÕS § 179 lõike 1 alusel.⁶⁵ Juhul kui põhilepingu loovutanud isiku algne lepingupartner soovib välistada kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekut kolmandale isikule, võib ta keelduda oma nõusoleku andmisest põhilepingu loovutamise lepingule. Muuhulgas saab põhilepingu loovutanud isiku algne lepingupartner välistada vaidluste lahendamise kokkuleppe ülemineku põhilepingu loovutamise lepingus. Selline

⁶⁴ Nimetatud lahendis tõlgendas Riigikohtu tsiviilkolleegium New Yorgi konventsiooni artikli 2 punkti 3, leides, et kokkuleppe eraldatuse põhimõtte tähendab seda, et põhilepingu tühisus ei too reeglina kaasa vahekohtu kokkuleppe tühisust. *Olle Veisserik vs AS Lonessa II*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 15. aprilli 2004. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-34-04, p 20.

⁶⁵ Sama kinnitab ka VÕS § 179 lg 1 regulatsiooniga identse UNIDROIT põhimõtete art 9.3.3. Vaata UNIDROIT põhimõtete artikkel 9.3.3 regulatsiooni kohta lähemalt: S. Vogenauer and J. Kleinhesiterkamp (eds.) (2009), p 1044.

võimalus tuleb aga kõne alla vaid juhul, kui kõik loovutamises osalevad isikud on vastava kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamise välistamisega nõus. Eelnevast tulenevalt eksisteerib põhilepingu loovutanud isiku algsel lepingupartneril võimalus vältida endale kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kõrvalkohustusena loovutamisest tulenevaid kahjulikke tagajärgi.

Kahjulikud tagajärjed kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisest kõrvalkohustusena kolmandale isikule võivad tuleneda ka põhilepingu ülevõtjale. Põhilepingu ülevõtjal on kokkuleppe loovutamisel kõrvalkohustusena võimalus kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülevõtmist välistada vaid juhul, kui kõik põhilepingu ülevõtmisel osalevad pooled annavad selleks oma nõusoleku. Juhul kui põhilepingu loovutanud isiku algne lepingupartner ei anna oma nõusolekut kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamise välistamiseks, on põhilepingu ülevõtja kohustatud kokkuleppe kui põhilepingust tuleneva kõrvalkohustuse üle võtma. Eelnevast tulenevalt järeldeb, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülevõtmise tagajärg kahjustab oluliselt põhilepingu ülevõtja õigusi, tuues talle põhilepingu ülevõtmisega kaasa kohustuse alluda talle üle läinud põhilepingust tulenevate vaidluste tõusetumise korral tema jaoks ettenähtamatule vaidluste lahendamise institutsioonile. Samal ajal aga võib põhilepingu eriõigusjärgluse korras ülevõtja põhilepingu ülevõtmisest keelduda, kui ta ei soovi ennast kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppega siduda.

Lisaks eeltoodule võib põhilepingu loovutamisel tekkida olukord, kus kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe jääb põhilepingu ülevõtjale märkamatuks. Eeltoodust tingituna võib põhilepingu ülevõtja olla allutatud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppes kokku lepitud vaidluste lahendamise institutsioonile vastu põhilepingu ülevõtja tahtmist. Vastav tagajärg on põhilepingu ülevõtjale välditav õiguskäibes vajaliku hoole järgimisega põhilepinguga tutvumise käigus. Õiguskäibes vajaliku hoole järgimisena tuleb põhilepingu ning selles sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülevõtmisel lugeda tutvumist kõigi põhilepingu ülevõtjale põhilepinguga üleminevate lepingutingimustega.⁶⁶ Kuigi nimetatud kohustus ei tulene põhilepingu ülevõtjale otsesõnu seadusest, tuleb vastavat kohustust tuletada pooltele käibes vajaliku hoolt reguleerivast VÕS § 104 lõikest 3 ning VÕS §-st 6 tulenevast

⁶⁶ Õiguskäibes vajaliku hoolena tuleb Eesti õiguses näha VÕS § 104 lg-st 3 tulenevat hoolsuskohustust. Tegemist on objektiivselt hinnatava kohustusega, mida tuleb täita igal lepingut sõlmival isikul enne lepingu sõlmimiseks tahteavalduse väljendamist. Vaata hoolsuskohustuse VÕS § 104 lg 3 mõttes objektiivse hindamise osas lähemalt: V. Kõve. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I: Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 332.

hea usu ning VÕS §-st 7 tulenevast mõistlikkuse põhimõttest.⁶⁷ Kuivõrd põhileping läheb põhilepingu ja selles sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega VÕS § 179 alusel üle põhilepingu ülevõtjale, asub põhilepingu ülevõtja põhilepingu üleandja positsioonile.⁶⁸ Seega peab ta põhilepingu ülevõtmisel nõustuma kõigi põhilepingus sisalduvate tingimustega, mis laienesid põhilepingu üleandjale enne põhilepingu loovutamist. Eeltoodud analüüsist tulenevalt tuleb asuda seisukohale, et kuigi põhilepingu ülevõtja võib saada kannatada talle üle läinud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppest tulenevate kahjulikke tagajärgede tõttu, on tal üldjuhul võimalus selliseid tagajärgi vältida.

Kohtualluvuse kokkuleppe loovutamine kõrvalkohustusena on otstarbekas juhul, kui põhilepingu loovutamine toimub kohtumenetluse kestel. Kohtumenetluses näeb seadusandja selles olukorras ette TsMS § 209 lõikest 2 tuleneva reegli, mille kohaselt eseme omandi või muu sellesarnase õiguse üleandmine ei mõjuta hagi esitamist ega menetlemist.⁶⁹ Kohtualluvuse kokkulepet sisaldava põhilepingu loovutamisel kolmandale isikule võib aga tekkida olukord, kus põhilepingu ülevõtja ei nõustu kokkuleppe ülevõtmisega. Kohtualluvuse kokkulepe ei lähe põhilepingu ülevõtjale sellisel juhul üle, ent põhilepingu ülevõtjal puudub siiski võimalus vältida talle kohtumenetlusest tulenevaid tagajärgi. Kuivõrd TsMS ei näe sellises olukorras ette menetluse lõpetamise võimalust, peab kohtumenetlus jätkuma enne põhilepingu loovutamist kokkuleppe poolteks olnud isikute suhtes.⁷⁰ Lisaks räägib kohtumenetluse jätkamise kasuks endiste kokkuleppe poolte vahel Riigikohtu 2014. aasta otsuses väljendatud seisukoht, mille kohaselt õiguse võõrandamine menetluse jooksul ei tohi takistada menetlusosalisi nende õiguste maksmapanekul.⁷¹ Sellisel juhul kehtib jõustunud otsus TsMS § 460 lõike 1 alusel siiski põhilepingu üle võtnud kolmanda isiku suhtes. Ainus võimalus kohtuotsuse kehtimise välistamiseks põhilepingu üle võtnud kolmanda isiku suhtes on sama sätte teine lõige, mille kohaselt õigusjärglane peab tõendama, et ta ei teadnud õiguse

⁶⁷ Tartu ülikooli õigusteaduskonnas aastal 2013 doktoritöö „Käibekohustuse rikkumisel põhinev deliktiõiguslik vastutus“ kaitsnud ning käesoleval ajal Tallinna Ringkonnakohtu kohtunikuna töötav Iko Nõmm leiab, et käibekohustused tulevad ühiskonna poolt loodud käitumisreeglitest ning käibekohustuse sisu tuleb hinnata igal üksikjuhtumil eraldiseisvalt. Üksikjuhtumi hindamisel tuleb võtta arvesse seadusest tulenevaid väärtushinnanguid ja nendes väljenduvaid avalikke huve. I. Nõmm. Käibekohustuse rikkumisel põhinev deliktiõiguslik vastutus. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikool Kirjastus 2013, lk 13, 17.

⁶⁸ Vaata põhilepingu ülevõtja asumise kohta põhilepingu üleandja kohale lähemalt viidet 41.

⁶⁹ Vaata menetlusosalise vahetumise mõjust asja menetlusele lähemalt: *OÜ Ahtri Maja vs AS Luterma*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 23. aprilli 2015. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-2-15, p 13.

⁷⁰ Samasugust seisukohta jagab Eesti õiguses Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kohtunik Tambet Tampuu. Vaata kohtumenetluse jätkamise osas menetlusosalise vahetumisel õigusjärglasega: T. Tampuu. Hagimenetluse poole asendamine õigusjärglasega. – *Juridica* 2006 VIII, lk 566.

⁷¹ *Multireklaam OÜ vs OÜ A-Rostok*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 28. mai 2014. a kohtumäärus tsiviilasjas nr 3-2-1-46-14, p 13.

omandamise ajal kohtuotsusest või hagi esitamisest. Selline võimalus on aga olukorras, kus kohtualluvuse kokkulepe läheb põhilepingu ülevõtjale kohtumenetluse käigus üle, peaaegu võimatu. Järelikult tekitab põhilepingu loovutamine koos selles kõrvalkohustusena sisalduva kohtualluvuse kokkuleppega õigusjärglasele negatiivseid tagajärgi, mis kaasnevad talle isegi juhul, kui ta ei soovinud võtta kohtualluvuse kokkulepet üle, ent põhilepingu loovutanud isiku algne lepingupartner oli õigusjärglase liitmisega kohtumenetlusse nõus. Ilmselt võiksid põhilepingu loovutamise lepingu pooled sellises olukorras leppida kohtualluvuse kokkuleppe loovutamise lepingus kokku, et kokkuleppe pooleks jäänud pool hüvitab põhilepingu ülevõtjale kohtuvaidlusest tekkinud kahju.

Eelnevast tulenevalt tuleb asuda seisukohale, et kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe loovutamine kõrvalkohustusena on Eesti õiguses võimalik. Tugev õiguslik kaitse kaalub üles mõningad võimalikud negatiivsed tagajärjed, mida võib põhjustada vaidluste lahendamise kokkuleppe loovutamine koos põhilepinguga. Võimalus loovutada kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet kolmandale isikule kõrvalkohustusena tagab piisava kaitse kõigile põhilepingu loovutamises osalejatele, kui nad järgivad piisaval määral õiguskäibes vajalikku hoolt. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleantavust võivad piirata mõningad kokkuleppe üleandmise lepingule kohalduvad vormilised ning sisulised eeldused. Sellest tulenevalt analüüsitakse edaspidi, milliseid vormilisi ja sisulisi tingimusi tuleb Eesti õiguses järgida, tagamaks kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe kehtivus selle loovutamise tagajärjel kokkuleppe pooleks saanud kolmanda isiku suhtes.

1.2. Kokkuleppe eriõigusjärgluse korras loovutamise eeldused

1.2.1. Kokkuleppe loovutamise vorminõuded

Kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe kehtivaks loovutamiseks Eesti õiguses tuleb järgida VÕS § 11 lõikest 3 tulenevaid vorminõudeid. Kuivõrd kohtualluvuse kokkulepet või vahekohtu kokkulepet tuleb Eesti õiguses käsitleda kõrvalkohustusena VÕS § 167 lõike 1 mõttes, tuleb kokkuleppe üleminekule kohaldada kõrvalkohustuse kolmandale isikule ülemineku vormilisi eelduseid. VÕS § 167 lõike 1 ja VÕS § 11 lõike 3 koosmõjust tulenevalt tuleb kõrvalkohustuse loovutamisele kohaldada samu vorminõudeid, mis on ette nähtud põhilepingu loovutamisele. Põhilepingu loovutamise lepingule tuleb aga omakorda kohaldada

VÕS § 11 lõikest 3 tulenevaid vorminõudeid.⁷² Järelikult sõltub kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamise lepingu vorm otseselt põhilepingu sõlmimisele kohalduvatest vorminõuetest. Kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe loovutamise lepingu sõlmimine sõltub kolmest tahteavaldusest. Põhilepingu loovutamiseks on VÕS § 179 lõike 1 alusel vajalik põhilepingu loovutanud isiku algse lepingupartneri, põhilepingu üleandja ning põhilepingu ülevõtja tahteavaldus.⁷³ Eelnevast tulenevalt tehakse käesolevas peatükis esmalt kindlaks, millised vorminõuded kohalduvad kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülevõtjale ja seejärel, milliseid vorminõudeid tuleb kohaldada kokkuleppe loovutanud isiku algse lepingupartneri tehtud tahteavaldusele. Kuivõrd kokkuleppe üleandja tahteavaldusele tuleb kohaldada samu vorminõudeid, mis kohalduvad kokkuleppe ülevõtja tahteavaldusele, ei ole kokkuleppe ülevõtja tahteavalduse vorminõuete analüüs eraldiseisvalt alapeatükis tõstatatud küsimusele vastamiseks põhjendatud. Kõigepealt leitakse vastus küsimusele, millised vorminõuded peavad olema täidetud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülevõtja tahteavalduse puhul, tagamaks tema poolt väljendatud tahteavalduse vormiline kehtivus.

Kokkuleppe loovutamisel tekib kokkuleppe ülevõtja tahteavalduse vormi osas küsimus, kas põhilepingu loovutamise lepingule seadusjärgses vormis tehtud tahteavaldust tuleb lugeda samas vormis tehtud tahteavalduseks asuda põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooleks. Seadus ei anna esitatud küsimusele otsest vastust. Sellele vaatamata tuleb ilmselt pidada ebamõistlikuks lähenemist, mille kohaselt põhilepingu ülevõtja seadusega ette nähtud vormis tehtud tahteavaldus põhilepingu ülevõtmiseks ei ole samas vormis tehtud tahteavalduseks põhilepingus sisalduva kokkuleppe ülevõtmiseks.⁷⁴ Vahekohtu või kohtualluvuse kokkuleppe ülevõtja tahteavaldusest põhilepingu üleminekule tuleb nimelt järeldada tema tahet võtta üle kogu põhileping, mitte vaid selle üksikud osad.⁷⁵ Järeldusele,

⁷² Kuigi VÕS § 179 ei sisalda põhilepingu loovutamise lepingule kohalduvaid vorminõudeid, tuleb VÕS § 179 lg 1 eesmärgist lähtuvalt lugeda põhilepingu loovutamist kolmandale isikule põhilepingust tulenevate nõudeõiguste ja kohustuste üleandmist. VÕS § 179 lg 1 eesmärgiks on Seega tuleb põhilepingu loovutamise lepingu sõlmimisel arvestada VÕS § 11 lg-st 3 tuleneva vorminõudega. Vaata lähemalt lepingu loovutamise lepingule VÕS § 179 mõttes kohalduvate vorminõuete kohta lähemalt: M. Käerdi. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I: Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 585.

⁷³ Vaata lähemalt põhilepingu üleminekul osalevate isikute kohta lähemalt Eesti põhilepingu ülemineku regulatsiooniga analoogse Saksa regulatsiooni kohta lähemalt: D. Klimke. Die Vertragsübernahme. Tübingen: Mohr Siebeck 2010, S. 95.

⁷⁴ Samasugusele seisukohale on rahvusvahelise vahekohtumenetluse kontekstis asunud G.B. Born, P. Fouchard, E. Gaillard, B. Goldman. Vaata lähemalt: G. B. Born (2009), pp 589, 662; P. Fouchard, *et al*, p 424.

⁷⁵ Kirjutatu kehtib eeldusel, et põhilepingu ülevõtja ei ole põhilepingu ülevõtmisel välistanud teatud põhilepingu tingimuste ülevõtmise. Tallinna Ringkonnakohus on öelnud, et seadus ei keela allkirjastada lepingut ilma selles sätestatud tingimustega tutvumata, kuid selline väärapraktika ei anna õigustust hilisemale lepingu täitmata

mille kohaselt kehtib põhilepingu ülemineku suhtes seaduses ette nähtud vormis tehtud tahteavaldus samas vormis tehtud tahteavaldusena kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülemineku osas, on asunud ka Saksa Kõrgem Liidukohus.⁷⁶ Saksamaa Kõrgem Liidukohus asus nimelt seisukohale, et vaidluste lahendamise kokkulepet sisaldava põhilepingu loovutamisel tuleb kirjalikku tahteavaldust vaidluste lahendamise kokkuleppele lugeda seadusjärgses vormis tehtuks, kui see on tehtud enne vaidluste lahendamise kokkuleppe loovutamist kokkuleppe üleandja poolt.⁷⁷ Vastava seisukohaga tuleb nõustuda ka Eesti õiguses. Seda enam, Riigikohus on ühes oma lahenditest pidanud vahekohtu kokkuleppe sõlmimist vahekohtu kokkuleppe poole käitumisega.⁷⁸ Selline käsitlus kaitseb nii põhilepingu ülevõtjat kui ka põhilepingu loovutanud isiku esialgset lepingupartnerit negatiivsete tagajärgede eest. Nimelt ei jää põhilepingu loovutanud isiku algne lepingupartner ilma enda kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppest tulenevatest õigustest ja kohustustest, millega ta arvestas, sõlmides kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet selle esialgse poolega. Põhilepingu ülevõtja on aga kaitstud tema poolt ülevõetud põhilepingus sisalduva kohtualluvuse kokkuleppe kui põhilepingu tingimuse kehtetuks tunnistamise eest. Eelnevalt tulenevalt tuleb seadusega ette nähtud vorminõudes tahteavalduse andmist põhilepingu loovutamisele laiendada seadusega ette nähtud vormis antud tahteavaldusele kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe sõlmimisele kokkuleppe esialgsete poolte vahel.

Eelnev käsitlus, mille kohaselt kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülevõtja tahteavaldus kokkuleppe ülevõtmiseks ei ole vajalik, on küsitav olukorras, kus põhileping on sõlmitud leebemas vormis, kui seda näeb ette seadus kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppele. Seda põhjusel, et sellisel juhul jääb järgimata VÕS § 11 lõikest 3 tulenev kõrvalkohustuste ülemineku vorm. Näiteks suulises vormis sõlmitud põhilepingu loovutamisel tuleks VÕS § 11 lõikest 3 tulenevate vorminõuete järgimiseks loovutada kohtualluvuse kokkulepet tulenevalt TsMS § 106 lõike 1 punktist 3 kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Olukorras, kus

jätmisele. Vaata lähemalt *Aktiva Finants OÜ vs AS Meris*. Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 14. jaanuari 2008. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 2-06-31320.

⁷⁶ Bundesgerichtshof. 18.12.1975 III ZR 103/73, Abs. 11, 12; Bundesgerichtshof. 02.10.1997 III ZR 2/96, Abs. 9; Bundesgerichtshof. 14.12.1978 III ZR 104/77, Abs. 18, 22.

⁷⁷ Nimetatud seisukohta põhjendatakse kohtuotsuses sellega, et vaidluste lahendamise kokkuleppe kui kõrvalkohustuse ülemineku jaoks ei ole BGB § 401 alusel, mis vastab VÕS §-le 167, eraldiseisev põhilepingu ülevõtja kirjalik tahteavaldus vajalik.

⁷⁸ Riigikohus on nimelt öelnud, et „nõusolek vaidluse lahendamiseks Arbitraažikohtus on väljendatud hageja poolt hagi esitamisega, kostja poolt aga tegevusega, mis annab tunnistust tema vabatahtlikust allumisest Arbitraažikohtu jurisdiktsioonile.“. Vaata *Balti-Ameerika Ettevõtlusfond vs Dmitri Goritski, Valentina Goritskaja, Valentin Levin ja AS GSL (pankrotis)*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 28. märtsi 2002. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-38-02.

põhileping on loovutatud, järgides leebemat vorminõuet kui see on ette nähtud kohtualluvuse kokkulepete sõlmimisele, tuleb kohtualluvuse kokkulepet lugeda põhilepingu ülevõtja suhtes tühiseks vorminõuete mittetäitmise tõttu TsÜS § 83 lõike 1 alusel.⁷⁹ Seda põhjusel, et lugedes põhilepingu ülevõtjat põhilepingus sisalduva kohtualluvuse kokkuleppe pooleks, jääb täitmata vorminõuete regulatsiooni kaitse-eesmärk.⁸⁰ Kohtualluvuse kokkulepetele kohalduvad vorminõuded peavad nimelt oma kaitse-eesmärgist tulenevalt tagama, et põhilepingu ülevõtjale võimaldataks tutvuda põhilepingu osaks oleva kohtualluvuse kokkuleppe sisuga. Põhilepingu loovutamisel suulises vormis tekib oht, et põhilepingu ülevõtjale võimalust tutvuda kokkuleppe sisuga ei tagata. Järelikult puudub põhilepingu ülevõtjal põhilepingu loovutamisel suulises vormis võimalus teha suulises põhilepingus sisalduvale kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppele enda kaudne tahteavaldus, võtmaks lisaks põhilepingule üle selles sisalduv kohtualluvuse kokkulepe. Eeltoodust järelduvalt ei saa suulises vormis sõlmitud ja kohtualluvuse kokkulepet sisaldava põhilepingu loovutamisel lugeda põhilepingu ülevõtjat kohtualluvuse kokkuleppe pooleks.

Eeltoodud järeldust tuleb laiendada ka vahekohtu kokkulepete loovutamisele. Kuigi vahekohtu kokkulepet sisaldava põhilepingu loovutamise korral tuleks vahekohtu kokkuleppe üleminekut aktsepteerida olukorras, kus põhilepingu loovutamise leping sõlmitakse suuliselt, tuleb TsMS § 719 lõige 1 lause 2 alusel kinnitada suulist kokkulepet kinnituskirjaga. Seadusandja ei ole näinud TsMS § 719 lõige 1 lauses 2 ette vahekohtu kokkuleppe kinnituskirja väljastamise ajahetke. Samas võttes arvesse asjaolu, et kinnituskirja regulatsiooni TsMS § 719 lõige 1 lause 2 mõttes eeskujuks on VÕS § 32 kinnituskirja regulatsioon,⁸¹ tuleb kinnituskiri väljastada teisele lepingupoolele mõistliku aja jooksul pärast lepingu sõlmimist. Sellest tulenevalt on küsitav, kas kinnituskiri peab loovutatud kokkuleppe kehtimiseks olema väljastatud põhilepingu loovutanud isiku algse lepingupartneri ja põhilepingu ülevõtja vahel põhilepingu loovutamise ajal või kinnituskirja väljastamine võib

⁷⁹ Kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe on tühine TsÜS § 83 lõike 1 mõistes ka vastupidises olukorras, st olukorras, kus tühine on kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet sisaldav põhileping. Nimelt on Riigikohus mitmes lahendis asunud seisukohale, mille kohaselt lepingu tühisus tähendab ka lepingust tulenevate kõrvalkohustuste tühisust. Vaata lähemalt: *TÜ Madara vs AS Lasref*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19. novembri 2003. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-131-03, p 24, 25.

⁸⁰ Vorminõuete kaitse-eesmärki on Eesti õiguses lähemalt analüüsinud Tartu ülikooli õigusteaduskonna tsiviilõiguse professor Karin Sein, tuues välja kolm olulisemat vorminõude funktsiooni, milleks on hoiatusfunktsioon, nõustamisfunktsioon ja tõendamiskontrollifunktsioon. Vaata vorminõuete funktsioonide kohta lähemalt: K. Sein. Tehingu vorminõuded ja nende järgimata jätmise tagajärjed. – *Juridica* 2010 VII, lk 510.

⁸¹ Kuigi kinnituskiri VÕS § 32 mõttes saab eksisteerida vaid majandus- või kutsetegevuses osalevate poolte vahel, ent vahekohtu kokkuleppe regulatsioon sellist kokkuleppe sõlmimise eeldust ette ei näe, lähtuti vahekohtumenetluse regulatsiooni lülitamisel TsMS-i kinnituskirja olemusest VÕS § 32 mõttes. TsMS eelnõu seletuskiri, lk 273.

toimuda ka pärast põhilepingu loovutamist. Asudes seisukohale, et kinnituskirja väljastamine võib toimuda ka pärast vahekohtu kokkuleppe loovutamise lepingu sõlmimist, tuleb pidada õigeks ka seisukohta, mille kohaselt kinnituskiri võib olla väljastatud alles vahekohtumenetluse ajal. Väljastades kinnituskirja vahekohtumenetluse käigus, ei rikuks pooled küll TsMS § 719 lõike 1 lausega 2 ette nähtud reeglit, ent selline tõlgendus võib olla vastuolus vahekohtumenetluse regulatsiooni olemusega⁸² ja kinnituskirja regulatsioonis oluliseks peetud mõistlikkuse põhimõttega.⁸³ Võttes arvesse seda, et kogu vahekohtumenetlus põhineb poolte vastastikustel tahteavaldustel, on kinnituskirjal suulise kokkuleppe olemasolu tõendamise eesmärk. Olukorras, kus väidetava vahekohtu pooltel puudub kinnitus nendevahelise vahekohtu kokkuleppe olemasolu kohta, ei ole võimalik tuvasta ka poolte tahet allutada loovutatud põhilepingust tulenevad vaidlused vahekohtule. Eeltoodust järeldub, et vahekohtu kokkuleppe kehtivaks loovutamiseks peab põhilepingu ülevõtja ja põhilepingu loovutanud isiku algse lepingupartneri vahelises suhtes eksisteerima kinnituskiri TsMS § 719 lõike 1 lause 2 mõttes. Seejuures võib kinnituskiri olla väljastatud ka pärast põhilepingu loovutamist, ent mõistliku aja jooksul. Vahekohtumenetluse algatamine ilma vahekohtu kokkuleppe olemasolu kinnitava tõendita ei ole võimalik, kuivõrd vahekohtu kokkulepet tuleb kinnituskirja puudumisel lugeda uute vahekohtu kokkuleppe poolte vahel tühiseks.

Vahekohtu kokkulepete loovutamise sarnaselt tuleb Eesti kohtu kasuks sõlmitud rahvusvahelise iseloomuga kohtualluvuse kokkuleppeid, millele kohaldatakse Brüssel I (uuesti sõnastatud) määrust. Nimelt võimaldab ka Brüssel I (uuesti sõnastatud) määrus sõlmida kohtualluvuse kokkuleppeid lisaks vormile, mis vastab poolte vahel väljakujunenud tavale või rahvusvahelise kaubanduse puhul kaubandustavale (artikkel 25 lõige 1 punktid b ja c) suuliselt kinnituskirjaga. Kohtualluvuse kokkulepet tuleb lugeda kehtivalt loovutatuks, kui uute vahekohtu kokkuleppe poolte vahel on väljastatud vähemalt kokkuleppe sõlmimist kinnitav kinnituskiri. Kohtualluvuse kokkulepetele kohalduvaid vorminõudeid tuleb Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse kontekstis tõlgendada autonoomselt.⁸⁴ Kuigi Brüssel I (uuesti

⁸² TsMS vahekohtumenetluse regulatsiooni loomisel lähtut nimelt küll Saksa õigusest tulenevast vorminõuete liberaliseerimisest, ent samal ajal ei tohtinud vahekohtu kokkuleppe nõrgemad pooled jääda ilma neile vahekohtu kokkuleppest tulenevate õiguste realiseerimisel tagatud kaitsest. Vaata TsMS vahekohtumenetluse regulatsiooni loomisel arvesse võetud lähtepunktide kohta lähemalt: TsMS eelnõu seletuskiri, lk 271.

⁸³ Vaata mõistlikkuse põhimõtte kohta lähemalt: I. Kull. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I: Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 33–36.

⁸⁴ Euroopa Kohus on mitmes lahendis kinnitanud kohtualluvuse kokkulepete vorminõuete autonoomset tõlgendamist. Vaata lähemalt: ECJ 24.06.1981, C-150/80, *Elefanten Schuh GmbH vs. Pierre Jacqmain*, paras 24–25; ECJ 16.03.1999, C-159/97, *Trasporti Castelletti Spedizioni Internazionale SpA vs. Hugo Trumpy SpA.*, paras 37–39. Kuigi lahendid on tehtud Euroopa Liidu Nõukogu 27.09.1968 konventsioon kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades („Brüsseli konventsioon“) sätete alusel, tuleb Euroopa

sõnastatud) määruse artikkel 25 lõige 1 punkt a sarnaneb TsMS-is sisalduvale vahekohtu kokkulepetele kohalduvale vorminõuete regulatsioonile, järeldeb Euroopa Kohtu veel Brüsseli konventsiooni⁸⁵ kehtimise ajal tekkinud praktika analüüsist, et Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 25 mõttes sõlmitud kohtualluvuse kokkulepete sõlmimisele tuleb kohaldada mõnevõrra rangemaid vorminõudeid. Erinevalt vahekohtu kokkulepete kohta käivast regulatsioonist, milles puuduvad juhised suuliste kokkulepete kinnitamiseks, on Euroopa Kohus Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse artikkel 25 lõike 1 punkti a kohaldamisalasse kuuluvate kohtualluvuse kokkulepete regulatsiooni täpsustanud. Euroopa Kohtu praktika kohaselt ei piisa kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimiseks üksnes kinnituskirjast, vaid kokkuleppe sõlmituks lugemiseks peab eksisteerima ka tõend kohtualluvuse kokkuleppe suulises vormis sõlmimise kohta.⁸⁶ Näiteks juhul, kui on alust arvata, et põhilepingu ülevõtmise käigus toimusid läbirääkimised muuhulgas kohtualluvuse kokkuleppe kohta, kehtib põhilepingu ülevõtmisele tehtud vorminõuetele vastav tahteavaldus ka kohtualluvuse kokkuleppe ülevõtmise lepingule.⁸⁷ Eelnev järeldus seab küsimuse alla

Kohtu seiuskohti nende sätete osas arvestada ka Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse sätete tõlgendamisel. Seda põhjusel, et Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse art 68 lg 2 sätestab reegli, mille kohaselt loetakse kõiki viiteid Brüsseli konventsioonile viideteks Brüssel I (uuesti sõnastatud) määrusele ulatuses, milles Brüssel I (uuesti sõnastatud) määrus asendab Brüsseli konventsiooni.

⁸⁵ Euroopa Liidu Nõukogu 27.09.1968 konventsioon kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades („Brüsseli konventsioon“). – EÜT C 027, 26.01.1998, lk 1–27. (Edaspidi „Brüsseli konventsioon“). Brüsseli konventsioon reguleeris kohtualluvuse ja kohtuotsuse täitmise seotud küsimusi, kuni Brüsseli I määruse jõustumiseni.

⁸⁶ Euroopa Kohtu otsuses C-25/76 sõlmisid Belgia ja Saksamaa äriühingud omavahel suulise vaipade ostu-müügilepingu. Müügilepingu sõlmimise päeval tasus ostja osa müügihinnast ning sai vastu kaks dokumenti pealkirjaga „Tellimuse kinnitus ja arve“. Dokumentide tagaküljel paiknesid tingimused, mis olid pealkirjastatud kui „Müügi-, Tarne- ja Maksetingimused“ (Tüüptingimused). Tagaküljel asuvate tingimuste hulgas leidis kohtualluvuse kokkuleppe Saksamaa kohtu kasuks. Sakslasest müüja allkirjastas dokumendid pealkirjaga „Tellimuse kinnitus ja arve“, ent ei allkirjastanud dokumentide tagaküljel paiknevaid Tüüptingimusi, millele dokumendis „Tellimuse kinnitus ja arve“ viidati. Müügilepingu pooled vaidlesid selle üle, kas kirjeldatud viisil sõlmitud kohtualluvuse kokkuleppe on kehtiv. Kohus leidis, et selleks, et lugeda selline kohtualluvuse kokkuleppe kehtivaks, peab eksisteerima mõlema poole kirjalik Tüüptingimuste kinnitus. Erandi võivad moodustada juhtumid, kus suulise põhilepingu alusel tekib pikaajaline kaubandussuhete raamistik, millest tulenevad vaidlused lahendatakse suulise kokkuleppe osaks olevates Tüüptingimustes ette nähtud kohtualluvuse kokkuleppes märgitud vaidluste lahendamise institutsioonis. Vastupidine lahendus oleks kohtu hinnangul vastuolus hea usu põhimõttega. Vaata lähemalt ECJ 14.12.1976, C-25/76, *Galeries Segoura SPRL vs Rahim Bonakdarian*, paras 11, 12.

⁸⁷ Euroopa Kohus eristab nimelt läbiräägitud ning läbirääkimata kohtualluvuse kokkuleppeid, kaitstes kohtualluvuse kokkuleppe ülevõtjat olukordades, kus pooled ei räägi nendevahelise kohtualluvuse kokkuleppe tingimusi läbi ning kohtualluvuse kokkuleppe jääb põhilepingu ülevõtjale märkamatuks. Vaata lähemalt: C-71/83, *Partenreederei ms Tilly Russ ja Ernest Russ vs NV Haven- & Vervoerbedrijf Nova and NV Geominne Hout*, para 14; ECJ 14.12.1976, C-25/76, *Galeries Segoura SPRL vs Rahim Bonakdarian*. Euroopa Kohtu lahendis *Estasis Salotti v Rüwa* sõlmisid Saksamaa domitsiiliga äriühing ja Itaalia domitsiiliga äriühing omavahel müügilepingu. Kohtualluvuse kokkuleppe sisaldus tüüptingimuste päises. Kuigi müügilepingus ei sisaldunud otsest viidet tüüptingimustele, oli samasugune kohtualluvuse kokkuleppe selgesõnaliselt väljendatud müüjalt ostjale lepingueelsete läbirääkimiste käigus saadetud pakkumises. Kohus leidis, et juhul, kui lepingueelsete

Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse kohaldamisalasse kuuluvate kohtualluvuse kokkulepete loovutamise võimaluse, kuivõrd põhilepingu loovutamise korral suulises või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis peaks kohtualluvuse loovutamiseks eksisteerima lisaks kinnituskirjale tõend kohtualluvuse kokkuleppe ülevõtja suulisest nõusolekust. Seega tuleb Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse kohaldamisalasse langevate vaidluste lahendamiseks sõlmitud kohtualluvuse kokkulepete loovutamise lepingutele kohaldada võrreldes Eesti õiguses vahekohtu kokkulepetele kehtivate vorminõuetega mõnevõrra rangemaid vorminõudeid. Eelnevast tulenevalt tuleb põhilepingu ülevõtjal kohtualluvuse kokkulepete loovutamiseks Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse artikkel 25 lõige 1 punkt a mõttes väljendada oma kirjalikku või läbirääkimiste käigus avaldatud suulist ning kinnituskirjaga kinnitatud nõusolekut asuda kokkuleppe pooleks. Kuivõrd kohtualluvuse kokkulepete kohta käiv Euroopa Kohtu praktika on võrdlemisi aegunud, on võimalik, et tulevikus liberaliseerib Euroopa Kohus oma vaateid kohtualluvuse kokkuleppe vormiliste nõuete osas, tagades seega põhilepingu loovutanud isiku lepingupartnerile tugevama kaitse.

Rahvusvaheliste vaidluste lahendamiseks sõlmitavate vahekohtu kokkulepete loovutamisele tuleb kohaldada eeltoodust rangemaid vorminõudeid. Tagamaks vahekohtu lahendi täidetavus, tuleb vahekohtu kokkulepete loovutamisel arvestada New Yorgi Konventsiooni artikkel 2 lõikes 1 sisalduvat kirjalikku vorminõuet. Seda põhjusel, et New Yorgi Konventsioon on dokumendiks, mille abil on vahekohtulahendit võimalik täita igas New Yorgi Konventsiooniga ühinenud riigis. New Yorgi Konventsiooni artikkel 2 lõike 1 kohaselt peab vahekohtusse pöördunud poolte vahel sõlmitud vahekohtu kokkulepe olema sõlmitud kirjalikult või artikkel 2 lõike 2 kohaselt sisalduma vahekohtu kokkuleppe poolte kirjade või telegrammide vahetuses. Erinevalt Eesti siseriiklike vaidluste lahendamiseks sõlmitud kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepetest ning Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse kohaldamisalasse kuuluvatest kohtualluvuse kokkulepetest ei saa vahekohtu kokkulepetele New Yorgi Konventsiooni mõttes laiendada vahekohtu kokkuleppe sõlmimise võimalust kaudse tahteavaldusega.⁸⁸ Sellele vaatamata on vahekohtu kokkuleppe kirjalikku vorminõuet

läbirääkimiste käigus viidati selgesõnaliselt tüüptingimustele, tuleb lugeda, et tüüptingimused ning selles sisalduv kohtualluvuse kokkulepe on Brüsseli konventsiooni art 17 kohaselt tehtud teisele lepingupoolele teatavaks. Seejuures tuleb lepingueelsete läbirääkimiste käigus eristada tingimusi, mis ei saanud lepingutingimuste osaks. Juhul, kui puudub kahtlus, et kohtualluvuse kokkulepe sai tüüptingimustele viitamise korras põhilepingu osaks, tuleb kohtualluvuse kokkuleppe vorminõuded Brüsseli konventsiooni art 17 mõttes lugeda täidetuks. Vaata lähemalt ECJ 14.12.1976, C-24/76, *Estasis Salotti di Colzani Aimo e Gianmario Colzani snc vs Riiwa Polstereimaschinen GmbH*, para 12.

⁸⁸ New Yorgi Konventsiooni ettevalmistamise käigus oli art 2 lg 2 eesmärgiks välistada vahekohtu kokkulepete sõlmimine suulise ning kaudse tahteavaldusega. Vaata New Yorgi Konventsiooni ettevalmistamise käigus

New Yorgi Konventsiooni artikkel 2 lõike 2 mõttes nii mitmete riikide praktika⁸⁹ kohaselt kui ka õigusteadlaste⁹⁰ hinnangul viimasel ajal liberaliseeritud. Rahvusvahelises vahekohtumenetluses on tänapäeval kasutusel terve hulk teooriaid, mis võimaldavad vahekohtu kokkuleppe laiendamist kolmandale isikule.⁹¹ Kõigi teooriate aluseks on seejuures vahekohtu kokkuleppe sõlmimiseks antud kaudne tahteavaldus.⁹² Lisaks on rahvusvahelise vahekohtumenetluse praktikas leitud, et mõnikord ei ole põhilepingu ülevõtja selgesõnaline nõusolek, võtmaks üle vaidluste lahendamise kokkulepet vajalik, ent olemas peab olema tõend põhilepingu ülevõtja teadlikkusest põhilepingus paikneva vaidluste lahendamise kokkuleppe olemasolu kohta.⁹³ Eeltoodust järeldub, et New Yorgi Konventsiooni tõlgendamine erineb tänapäeval New Yorgi Konventsiooni loomise ajal kehtinud tõlgendusest. Seega tuleb rahvusvaheliste vaidluste lahendamiseks sõlmitud vahekohtu kokkuleppeid lugeda kehtivalt sõlmituks ka kaudse tahteavaldusega. Eeltoodu tähendab seda, et juhul kui rahvusvahelise vaidluse lahendamiseks sõlmitud vahekohtu kokkulepe sisaldub loovutatavas põhilepingus, tuleb põhilepingu ülevõtjat lugeda põhilepingus sisaldavat vahekohtu kokkulepet kaudse tahteavaldusega aktsepteerinuks.

Haagi kohtualluvuse kokkuleppeid käsitlev konventsioon, mis kohaldub Eesti kasuks sõlmitud kohtualluvuse kokkulepetele, millele Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse regulatsioon ei laiene, näeb erinevalt Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse rangest vorminõuete regulatsioonist leebemad vorminõuded. Haagi kohtualluvuse kokkuleppeid

kaudse tahteavaldusega vahekohtu kokkuleppe sõlmimise kaalutluste kohta lähemalt: A. van den Berg. The New York Arbitration Convention of 1958 (1981), p 196 in G. B. Born (2009), pp 588, 593.

⁸⁹ Vaata näiteks: **Austria** No. 12, Manufacturer (Croatia) v. Buyer (Austria), Oberster Gerichtshof [Supreme Court], 6 Ob 151/03 d, 19 February 2004, milles Austria kohus leidis, et vahekohtu kokkulepe võib sisalduda isegi poolte ülekuulamisprotokollides; **Israel** No. 10, Darie Engineering Ltd v. Alstom International SAS et al., District Court, Tel Aviv, No. 47325-12-11, 17 February 2013 and Supreme Court, No. 2216/13, 13 February 2014, kus ringkonnakohus leidis, et vahekohtu kokkuleppega oli hõlmatud isegi suuline kokkulepe, kuivõrd vahekohtu kokkulepete sõlmimine sellises vormis tulenes pooltevahelisest praktikast.

⁹⁰ Lähemalt on vahekohtu kokkulepete vorminõuete erinevaid lähenemisi analüüsinud näiteks: I. Schwenzer, D. Tebel. The Word Is Not Enough – Arbitration, Choice of Forum and Choice of Law Clauses Under the CISG. - Journal of Arbitration Studies, 2013 Vol 23 No 3, pp 1–23; G. B. Born (2009), pp 588, 589; A. Redfern and M. Hunter (2004), p 171.

⁹¹ Vahekohtu kokkuleppe laiendamist kolmandale isikule võib õigustada näiteks õigusjärglus, nn äriühingute grupi doktriin (ingl k *group of companies doctrine*), agendilepingu alusel tekkiv võlasuhe jne. Vaata nimetatud teooriate kohta rahvusvahelises vahekohtumenetluses lähemalt: W. W. Park. Non-Signatories and International Contracts: an Arbitrator's Dilemma. Multiple Parties in International Arbitration. Oxford: 2009, p 20; A. Redfern and M. Hunter (eds) (2004), p 183–184.

⁹² 2011. aastal Rahvusvahelise Kaubanduslase vahekohtumenetluse nõukogu poolt välja antud P. Sanders (ed.). ICCA's Guide to the Interpretation of the 1958 New York Convention: a Handbook for Judges. International Council for Commercial Arbitration: The Hague, 2011, p 59.

⁹³ *Firwood Ltd. vs Petra Bank*. Court of Appeal (Civil Division). 13.12.1995, C.L.C. 608.

käsitleva konventsiooni artikkel 3 lõike c kohaselt on kohtualluvuse kokkulepe kehtiv, kui see on sõlmitud kirjalikult või sidevahendite abil, milles sisalduv teave on hiljem kättesaadav. Seega ühtivad Haagi kohtualluvuse kokkuleppeid käsitleva konventsiooni kohtualluvuse kokkulepete vorminõuded New Yorgi Konventsioonis ette nähtud vahekohtu kokkulepete sõlmimisele kohalduvate vorminõuetega. Haagi kohtualluvuse kokkuleppeid käsitlevas konventsioonis sisalduv regulatsioon ei anna põhjust tõlgendada Haagi kohtualluvuse kokkuleppeid käsitleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvaid kohtualluvuse kokkuleppeid New Yorgi Konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvatest vahekohtu kokkulepetest erinevalt. Seega tuleb sarnaselt New Yorgi Konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vahekohtu kokkulepetega lugeda Haagi kohtualluvuse kokkuleppeid käsitleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvaid kohtualluvuse kokkuleppeid kehtivalt loovutatuks, kui põhilepingu loovutamine toimus vormis, mis vastab ühele artiklis 3 lõikes c ette nähtud vorminõuetest.

Eeltoodud käsitlest võib jääda mulje, et põhilepingu ülevõtjal puudub võimalus mõjutada talle kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekut. Kuigi eelnev käsitus võib tunduda põhilepingu ülevõtja suhtes liialt rangena, on see ainus võimalus kaitsta põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutanud isiku algset lepingupartnerit. Lisaks on põhilepingu ülevõtjal võimalus kaitsta ennast, järgides õiguskäibes vajalikku hoolt⁹⁴ ning tutvudes enne vahekohtu kokkuleppe üleminekut kõigi talle üleminevate õiguste ja kohustustega.⁹⁵ Põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutanud isiku esialgsel lepingupartneril selline võimalus puudub.

Alljärgnevalt leitakse vastus küsimusele, mis vormis peab olema väljendatud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutanud isiku esialgse lepingupartneri tahteavaldus

⁹⁴ Õiguskäibes vajaliku hoolena tuleb Eesti õiguses näha VÕS § 104 lg-st 3 tulenevat hoolsuskohustust. Tegemist on objektiivselt hinnatava kohustusega, mida tuleb täita igal lepingut sõlmival isikul enne lepingu sõlmimiseks tahteavalduse väljendamist. Vaata hoolsuskohustuse VÕS § 104 lg 3 mõttes objektiivse hindamise osas lähemalt: V. Kõve. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I: Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 332. Šveitsi Kaubanduskoja vahekohtu esimees Philipp Habegger on öelnud, et vahekohtu kokkuleppe poolt tuleb pidada piisavalt hoiatatuks temale vahekohtu kokkuleppe ülevõtmisega kaasnevate kahjulikke tagajärgede eest ning vahekohtu kokkuleppe ülevõtja peab ise enne vahekohtu kokkuleppe ülevõtmist kõiki talle kokkuleppe ülevõtmisega kaasnevaid tagajärgi kontrollima. Vaata lähemalt P. Habegger. Extension of Arbitration Agreement to Non-Signatories and Requirements of Form. – ASA Bulletin 2004 Volume 22 Issue 2, p 398.

⁹⁵ Sarnasele järeldusele jõudis oma lahendis ka Saksamaa Kõrgem Liidukohus, asudes seisukohale, et vahekohtu kokkulepe ei loo kohustusi ja õigusi ainult kokkuleppe ülevõtjale. Kuivõrd vahekohtu kokkuleppe loob kohustusi ja õigusi ka kokkuleppe pooleks jäävale isikule, peab põhilepingu ülevõtja rakendama erilist hoolt, märkamaks ülevõetavas põhilepingus vahekohtu kokkulepet. Vaata lähemalt Bundesgerichtshof. 14.12.1978 III ZR 104/77, Abs. 23.

kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepete loovutamisele, tagamaks kokkuleppe kehtiv üleminek põhilepingu ülevõtjale. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet sisaldava põhilepingu üleandmise korral kolmandale isikule tuleb eristada kaht põhilepingu loovutamise lepingu võimalust. Loovutamisleping võib olla kahepoolne, sidudes endaga vaid põhilepingu üleandjat ning põhilepingu ülevõtjat, või kolmepoolne, sidudes endaga põhilepingu üleandjat, põhilepingu ülevõtjat ning põhilepingut loovutanud isiku esialgset lepingupartnerit. Kahepoolse ja kolmepoolse lepingu erinevast olemusest tulenevalt kohalduvad kummagi võimaluse puhul kokkuleppe loovutanud isiku algse lepingupartneri väljendatud tahteavaldusele erinevad vormieeldused.

Kahepoolse põhilepingu loovutamise lepingu korral ei pea kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooleks jääva isiku tahteavaldus olema põhilepingu üleandja ning põhilepingu ülevõtja tahteavaldustega samas vormis.⁹⁶ Seda õiguskäibe lihtsustamise eesmärgil ning ka tulenevalt poolte privaatautonoomia põhimõttest,⁹⁷ mis võimaldab pooltel piirangute puudumisel lähtuda vormivabaduse põhimõttest. Riigikohtu tsiviilkolleegium on mitmes lahendis pidanud võimalikuks nõusoleku andmist põhilepingu pooleks jääva isiku poolt suulise või kaudse tahteavaldusega⁹⁸, millega saab poole tahet saab lugeda äratuntavalt väljendatuks.⁹⁹ Sellist võimalust välistavad piirangud seaduses puuduvad, ent vorminõuete tõendus- ning kaitsefunktsioonist¹⁰⁰ tulenevalt võiks kokkuleppe pooleks jääv isik väljendada oma nõusolekut vähemalt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Kirjalikku taasesitamist võimaldava vorminõude täitmisel välditakse nõusoleku andjale ja kokkuleppe ülevõtjale ebasoodsaid tagajärgi, kuivõrd sellisel juhul ei teki kahtlust, et põhilepingu loovutanud isiku esialgne lepingupartner nõustus lahendama loovutatud põhilepingust tulenevaid vaidlusi põhilepingu ülevõtjaga kindlas kohtus või vahekohtus. Eeltoodust tulenevalt võib põhilepingu pooleks jääva isiku nõusolek olla esitatud kahepoolse põhilepingu loovutamise lepingu puhul vabas vormis. Vorminõuete tõendus- ja kaitsefunktsioonist

⁹⁶ Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutanud isiku algse lepingupartneri tahteavaldus ei kuulu nimelt sellisel juhul VÕS § 11 lg 3 reguleerimisalasse, kuivõrd tegemist ei ole tahteavaldusega kokkuleppele kõrvalkohustuse üleminekule VÕS § 11 lg 3 mõttes. Vaata kõrvalkohustuse loovutanud isiku algse lepingupartneri tahteavalduse vormi kohta lähemalt: K. Sein (2010), lk 510.

⁹⁷ Privaatautonoomia põhimõttest on Eesti tsiviilõiguses lähemalt kirjutanud Irene Kull. Vaata lähemalt: I. Kull (2000), lk 180–188.

⁹⁸ Vaata lähemalt *OÜ Mereth vs Netman Ships Repair OÜ*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19. detsembri 2007. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-117-07, p 12; *Balti-Ameerika Ettevõtlusfond vs Goritski jt*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 28. märtsi 2002 kohtumäärus tsiviilasjas nr 3-2-1-38-02, p 8.

⁹⁹ *Era Liisingu Inkassoteenused Aktiaselts vs Maria Zhomova*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 24. novembri 2011. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-109-11, p 11.

¹⁰⁰ Tehingu vorminõuete tõendamiskaitsefunktsiooni kohta vaata lähemalt: K. Sein (2010), lk 509. Vahekohtuklausli vorminõuete kaitse- ja tõendusliku funktsiooni kohta vaata lähemalt: M. Torga (2007), lk 387.

tulenevalt võiks põhilepingu loovutanud isiku algse lepingupartneri nõusolek olla esitatud vähemalt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.

Olukord erineb juhul, kui põhilepingu loovutamiseks sõlmitakse kolmepoolne leping. Kui võrd põhilepingu kehtivaks loovutamiseks tuleb järgida VÕS § 11 lõikest 3 tulenevaid vorminõudeid, peab põhilepingu pooleks jääva isiku tahteavaldus olema väljendatud põhilepinguga samas vormis.¹⁰¹ Olukorras, kus põhilepingu loovutamise leping on sõlmitud suulises vormis, on kohtualluvuse kokkuleppe üleandmiseks siiski vajalik TsMS § 106 lõige 1 punktis 3 ette nähtud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis väljendatud tahteavaldus. Seega ei lähe kohtualluvuse kokkuleppe põhilepingu suulisel loovutamisel põhilepingu ülevõtjale üle. Vastav piirang ei kehti vahekohtu kokkulepetele, andes põhilepingu loovutanud isiku esialgsele lepingupartnerile TsMS §-st 719 tuleneva võimaluse väljendada oma tahteavaldust kinnituskirjaga. Vastav erinevus tuleneb VÕS § 11 lõikega 3 ette nähtud piirangust, mis näeb ette seadusest tuleneva vorminõude järgimise erandi.

1.2.2. Kokkuleppe loovutamise lepingu sisunõuded

Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamise lepingule kohalduvad sisunõuded sõltuvad kokkuleppe sõlmimisele kohalduvatest sisunõuetest. Kohtualluvuse kokkulepete puhul tulenevad sisunõuded TsMS §-st 104 ning vahekohtu kokkulepete puhul TsMS §§-st 717 ja 718. Nimetatud sätetest tulenevalt kehtib kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepete loovutamisele kaks sisunõuet. Esiteks, kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleandmisel tuleb arvestada piirangutega, mis laienevad kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe vaidluse esemele. Teiseks, TsMS § 104 lõige 1 ja TsMS § 718 näevad ette kindlad isikud, kes võivad olla kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe poolteks. Eelnevast tulenevalt käsitletakse käesolevas peatükis esmalt kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe esemega seonduvaid erisusi ning seejärel erisusi, mis seonduvad kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepete ülevõtmiseks õigustatud isikutega.

TsMS § 106 lõige 1 punkt 4 ning TsMS § 718 lõige 2 näevad ette vaidlused, mille lahendamine võib toimuda üksnes seaduses sätestatud kohtutes. Juhul kui kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe on sõlmitud seadusega keelatud vaidluse eseme kohta, ei lähe see

¹⁰¹ OÜ V. Luts vs OÜ Paldiski Kinnisvarahooldus. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 17. mai 1999. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-57-99.

põhilepingu ülevõtjale üle. Seda põhjusel, et selline kokkulepe oli tühine vastavalt kas TsMS § 106 või TsMS § 718 mõttes juba põhilepingu üleandja ja põhilepingu loovutanud isiku esialgse lepingupartneri vahelises suhtes. Tühisel kokkuleppel puuduvad vastavalt TsÜS § 84 lõikele 1 algusest peale õiguslikud tagajärjed. Seega ei too tühine kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe põhilepingu loovutamise järgsetele pooltele kaasa õiguslikke tagajärgi.

Küsitav on aga kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminek põhilepingu ülevõtjale olukorras, kus kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega on hõlmatud lisaks seadusega keelatud vaidluse esemele ka lubatud vaidluse ese. Näiteks võib üürilepingu poolte vahel olla sõlmitud kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe, mis näeb ette kõigi üürilepingust tulenevate vaidluste lahendamise kindlas kohtus või vahekohtus. Samas on nii kohtualluvuse kui ka vahekohtu kokkulepete sõlmimine üürilepingu kehtivusest tulenevate vaidluste lahendamiseks seadusega keelatud. Keeld lahendada üürilepingu kehtivusest tulenevaid vaidlusi tuleneb TsMS § 106 lõige 1 punktist 4, mille kohaselt on kohtualluvuse kokkulepete sõlmimine välistatud, kui seadus näeb hagi esitamiseks ette erandliku kohtualluvuse. Üürilepingu kehtivusest tulenevate vaidluste lahendamiseks on ette nähtud erandlik kohtualluvus TsMS § 99 lõige 1 punktis 6. Vahekohtu kokkulepete puhul välistab üürilepingu kehtivusest tulenevate vaidluste lahendamise vahekohtus TsMS § 718 lõige 2 punktis 1 sisalduv piirang. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe, mis laieneb kõikidele üürilepinguga seotud vaidlustele peab sellisel juhul põhilepingu ülevõtjale üle minema, kuivõrd laienemine teistele üürilepingust tulenevatele vaidlustele ei ole sellise kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe puhul välistatud. Juhul, kui poolte vahel tõusetub vaidlus nii üürilepingu kehtivusest kui ka näiteks üürilepingu alusel tasu maksmisest, tuleb kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet lugeda tühiseks üksnes üürilepingu kehtivusest tuleneva vaidluse osas. Üürilepingu alusel tasu maksmist puudutav vaidlus kuulub sellisel juhul lahendamisele kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppes määratud kohtu või vahekohtu poolt. Eeltoodust järeldeb, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe võib minna põhilepingu ülevõtjale üle ka juhul, kui see on sõlmitud seadusega keelatud vaidluse eseme kohta. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooled ei saa aga osas, milles kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe on tühine, oma õigusi realiseerida.

TsMS-is sisalduvad piirangud vaidluse esemele laienevad ilmselt ka Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse kohaldamisalasse kuuluvatele kohtualluvuse kokkulepetele. Tähtsust omavad üksnes kohtualluvuse kokkuleppe vorminõuded vastavalt Brüssel I (uuesti

sõnastatud) määruse artiklile 25. Nimelt juhul, kui kohtualluvuse kokkuleppe vorminõuded on vastavalt artiklile 25 täidetud, tuleb kohtualluvuse kokkuleppe sisulist kehtivust eeldada.¹⁰² Juhul kui vorminõuded on täidetud puudulikult, tuleb Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse artikkel 25 lõike 1 kohaselt sisunõuete kindlaks tegemisel lähtuda kohtualluvuse kokkuleppes määratud riigi kohtu õigusest. Seega tuleb artikkel 25 mõttes Eesti kohtu kasuks sõlmitud kohtualluvuse kokkulepete üleandmisel kolmandale isikule kohaldada Eesti õigusest tulenevaid sisunõudeid. Järelikult tuleb ka Eesti kohtute kasuks sõlmitavate Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse kohaldamisalasse kuuluvale kohtualluvuse kokkulepete loovutamise lepingute puhul kohaldada Eesti õigusest tulenevaid sisunõudeid.

Vaidluste lahendamise kokkuleppe loovutamise kehtivust võib lisaks vaidluse esemele mõjutada asjaolu, et selle on sõlminud isik, kes ei ole kokkuleppe sõlmimiseks seaduse alusel õigustatud. Kohtualluvuse kokkulepete osas näeb TsMS § 104 ning vahekohtu kokkulepete osas TsMS § 718 lõige 2 ette kindlad isikud, kellel on õigus olla ühe või teise kokkuleppe pooleks. Nimetatud sätetes välja toodud piirangud kaitsevad tsiviilõiguskäibes nõrgemaid pooli.¹⁰³ Eesti õigus piirab füüsilise isiku võimalust olla kohtualluvuse kokkuleppe pooleks, lubades sõlmida kohtualluvuse kokkuleppeid vaid majandus- või kutsetegevusega tegelevale füüsilisele isikule. Vastav regulatsioon kaitseb näiteks tarbijaid ja töötajaid, kes ei pruugi õiguslaste teadmiste puudulikkuse tõttu aru saada nende kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooleks saamisest tulenevatest tagajärgedest. Kahjulikud tagajärjed tarbija- ja töölepingute puhul tulenevad eelkõige asjaolust, et ei tarbijad ega töötajad ei ole teise lepingupoolega võrdses positsioonis.¹⁰⁴ Näiteks on TsMS § 104 lõike 1 kohaselt keelatud kohtualluvuse kokkulepped ettevõtjate ja tarbijate vahelistes lepingutes.¹⁰⁵ Nõrgematele

¹⁰² Vaata Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruses kohaldatava sisunõuete täidetavuse eelduste kohta vorminõuete täitmisel: A. Dickinson, E. Lein (2015), p 287 ja A. Veeret. Euroopa Liidu liikmesriigi kohtu pädevus rahvusvaheliste kohtualluvuse kokkulepete kehtivuse hindamisel. Brüsseli I määruse artikli 23 kontekst – Juridica 2009 VI, lk 400.

¹⁰³ Tsiviilõiguskäibes nõrgemate poolte kaitsmine vahekohtu kokkulepete sõlmimisel oli ka üheks lähtepunktidest TsMS vahekohtumenetluse regulatsiooni loomisel. Vaata TsMS vahekohtumenetluse regulatsiooni lähtepunktide kohta lähemalt: TsMS eelnõu seletuskiri, lk 271.

¹⁰⁴ Tartu ülikooli õigusteaduskonna tsiviilõiguse professor Karin Sein on näiteks leidnud, et poolte ebavõrdsus tarbijalepingutes tingib põhilepingu juurde kuuluvates tüüptingimustes sisalduva vahekohtu kokkuleppe tühisuse, kuna sellisel viisil sõlmitud vahekohtu kokkuleppeid tuleb lugeda tarbija suhtes ebaõiglaseks Euroopa Liidu tarbijakaitse direktiivi 93/13/EMÜ art 3 lg 1 mõttes. Vaata K. Sein seisukoha kohta lähemalt: K. Sein. Protection of Consumers against Unfair Jurisdiction and Arbitration Clauses in Jurisprudence of the European Court of Justice. – Juridica International 2011 XVIII, p 56.

¹⁰⁵ Nimetatud seisukohta on korduvalt rõhutanud ka Riigikohtu tsiviilkolleegium. Vaata lähemalt *Aksiaselts SEB vs Heldi Karin*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11. juuni 2014. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-40-14, p 12 AS *SEB Pank vs Tõnu Voika*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21. novembri 2012. a kohtumäärus tsiviilasjas nr 3-2-1-123-12, p 10.

pooltele TsMS § 104 lõikest 1 ja TsMS § 718 lõikest laienevat kaitset tuleb võtta arvesse ka pärast kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist kolmandale isikule. Järelikult ei ole kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kõrvalkohustusena üleantav isikutele, kellel seadus keelab olla kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooleks. Vastav lahendus ei ole kasulik põhilepingu loovutanud isiku esialgsele lepingupartnerile, ent kokkuleppe loovutamise korral eriõigusjärgluse korras on tal võimalik välistada endale soovimatut tagajärge enda nõusolekuga põhilepingu üleminekule VÕS § 179 mõttes. Tulenevalt sellest, et seadusest ei tulene muid kõrvalkohustuse loovutamise piiranguid, ei ole vaidluste lahendamise kokkuleppe loovutatav juhul, kui see läheks üle isikule, kellel puudub seadusest tulenevalt õigus olla kokkuleppe pooleks.

Erinevalt kohtualluvuse kokkulepetest, on vahekohtu kokkulepete sõlmimisel põhiliseks eelduseks isiku õigusvõime asemel isiku esindusõigus. Isiku esindusõigus kaitseb pärast vahekohtu kokkuleppe loovutamist vahekohtu kokkulepete poolteks saanud isikuid. Rahvusvahelise vahekohtumenetluse praktikas on probleeme tekitanud olukord, kus füüsilisel isikul puudub vahekohtu kokkuleppe sõlmimiseks esindusõigus. Näiteks Austria õiguse kohaselt tuleb juriidilisel isikul väljastada füüsilisele isikule spetsiaalne juriidilise isiku nimel vahekohtu kokkulepete sõlmimist võimaldav volikiri.¹⁰⁶ Eesti õigus sellist liiki volikirja ette ei näe. Nii spetsiifiline esindusõiguse piirang ei ole Eesti õiguses ilmselt ka vajalik, kuivõrd see kitsendaks oluliselt juriidilise isiku usaldust teda esindavate füüsiliste isikute suhtes. Siiski on juriidilisele isikule antud võimalus volikirjade andmiseks vaid teatud tehingute tegemiseks TsÜS § 34 lõige 2 lause 2 mõttes. Sellest tulenevalt juhul, kui juriidilisele isikule antakse volitus võtta põhilepingu loovutamisel üle vaid sõnaselge vahekohtu kokkuleppe loovutamise piiranguga põhileping, ei kehti ülevõetud põhilepingus sisalduv vahekohtu kokkuleppe põhilepingu ülevõtja uue poole suhtes. Nimetatud lahendus on võrdsustatav olukordadega, milles põhilepingu loovutamise lepingu pooled välistavad põhilepingus sisalduva vahekohtu kokkuleppe ülevõtmise oma sõnaselge välistava tingimusega.

Kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet on võimalik sõlmida ka esindaja kaudu TsÜS § 115 mõttes. Esindaja kaasamine hageja või kostjana vaidlusesse kohtus või vahekohtus, milles on omavahel kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppes kokku leppinud esindatav ja kolmas isik, ei ole võimalik. Seda põhjusel, et esindaja poolt esindatava nimel sõlmitud kohtualluvuse või

¹⁰⁶ Vaata lähemalt: ABGB Art 1008 ja ICC arbitraazikohtu lahend asjas *Manufacturer Y SA vs Distributor X GmbH*, Final Award, ICC Case no 6850, 1992, kus advokaadist kaitsja volikiri ei laienenud osalemisele vahekohtumenetluses.

vahekohtu kokkulepe kehtib vaid esindatava ja kolmanda isiku vahel tekkivast välissuhtest.¹⁰⁷ Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppest tulenevad tagajärjed ei laiene esindatava ja esindaja vahel olevale sisesuhte. Seisukohast, mille kohaselt vaidluste lahendamise kokkuleppest tulenevad tagajärjed ei laiene kokkuleppe sõlminud esindajale, on lähtunud ka Riigikohtu tsiviilkolleegium oma asjas *Cool Shipping* tehtud lahendis.¹⁰⁸ Lahendi sõlmküsimus seisnes selles, kas kolmepoolse deposiidikonto kasutamise lepingu osaks olevast müügilepingust tulenev vahekohtu kokkulepe laieneb juriidilisest isikust poole nimel sõlminud füüsilisele isikule. Riigikohtu tsiviilkolleegium kinnitas, et vahekohtu kokkulepe on siduv üksnes seda sõlminud pooltele. Eesti õiguses ei laiene vaidluste lahendamise kokkulepe kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet sisaldava põhilepingu loovutamisel põhilepingu ülevõtjat esindanud isikule. Vastava seisukohaga tuleb nõustuda. Selline käsitus kaitseb eelkõige põhilepingu loovutamisel osalevaid poolte esindajaid nende esindusõigusest tekkivate kahjulikke tagajärgede eest. Eeltoodust tulenevalt tuleb kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepete loovutamisel eriõigusjärgluse korras lugeda kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet põhilepingu ülevõtja suhtes kehtivaks esiteks, kui on tuvastatud tema kaudne või otsene tahteavaldus asuda kokkuleppe pooleks ning teiseks, kui põhilepingu ülevõtja on õigustatud isikuks TsMS § 104 lõike 1 ja TsMS § 718 mõttes.

1.3. Kokkuleppe eriõigusjärgluse korras loovutamise lepingu tagajärjed põhilepinguga seotud kolmandatele isikutele

1.3.1. Tagajärjed põhilepingu kohasele käendajale ja garandile

Pärast kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist astub kokkuleppe ülevõtja kokkuleppe loovutaja asemele. Sellega seoses tekib küsimus, kas põhilepinguga lähevad ülevõtjale üle ka põhilepingus olevate kohustustega seotud käendused ning mis mõju avaldab käenduse üleminek potentsiaalsetele poolte vahel tõusetuvatele vaidlustele. VÕS § 153 lõige 1 punkti 1 kohaselt lõpeb põhilepingust tulenevate kohustuste käendus põhilepingu üleminekul. Erandina läheb käendus koos põhilepinguga õigusjärglasele üle VÕS § 153 lõige 1 punkti 2 alusel vaid juhul, kui käendaja andis oma nõusoleku vastutada uue võlgniku

¹⁰⁷ Esindusõiguse sõltumatust välissuhtes ja sisesuhtes on Eesti õiguses lähemalt analüüsinud Tartu ülikooli tsiviilõiguse dotsent Martin Käerdi. Vaata lähemalt: M. Käerdi. Sise- ja välissuhte eristamine esindusõiguse teostamisel. – *Juridica* 2010 VII, lk 519.

¹⁰⁸ *Cool Shipping Ltd. vs Aleksandr Štšerbakov ja Alex Shipping Services L.L.C.* Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 2. novembri 2007 kohtumäärus tsiviilasjas nr 3-2-1-90-07, p 12.

eest.¹⁰⁹ Juhul kui käendaja annab oma nõusoleku käendada põhilepingust tulenevat kohustust, tekib küsimus, kas nimetatud nõusolek annab alust lugeda põhilepingust tuleneva kohustuse käendajat põhilepinguga kolmandale isikule üle läinud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooleks.

Käendaja võib anda nõusoleku vaidluste lahendamise kokkuleppega ühinemiseks oma otsese tahteavaldusega. Isiku selgelt väljendatud tahteavaldus, nõustumaks lahendada teatud õigussuhtest tulenevaid vaidlusi kindlas kohtus või vahekohtus on kokkuleppe sõlmimise nurgakivi. Kuivõrd iga lepingu pooled on vabad sõlmima sellise sisuga lepinguid, mis on nende õigussuhte jaoks sobivaimad,¹¹⁰ on käenduslepingu pooltel alati võimalus leppida kokku selles, et põhilepingus sisalduv vaidluste lahendamise kokkulepe laieneb ka käenduslepingule.¹¹¹ Sellisel juhul lahendatakse kokkuleppe saanu ja käendaja vahelised vaidlused samas institutsioonis, kus ka põhilepingu poolte vahel tõusetunud vaidlused. Põhilepingu ülemineku korral peavad käenduslepingu ülevõtja ning võlausaldaja vastavas tingimuses kokku leppima kas põhilepingu loovutamise lepingus sõnaselge kokkuleppega või viitega käenduslepingule.

Eeltoodud võimalus nõustumaks vaidluste lahendamise kokkuleppega käenduslepingu üleandmise lepingus otsese tahteavaldusega on harv nähtus. Kuivõrd TsÜS võimaldab sõlmida tehinguid ka kaudse tahteavaldusega, tekib küsimus, kas käendaja nõusolekut oleks võimalik tuletada tema kaudsest tahteavaldusest. Selleks tuleb TsÜS § 68 lõike 3 kohaselt tuvastada tegu, millega põhilepingust tuleneva kohustuse käendaja nõustub vaidluste lahendamise kokkuleppes sätestatuga. Tulenevalt VÕS § 153 lõige 1 punktist 2 võib selliseks teoks lugeda käendaja nõustumist käendada põhilepingust tulenevat kohustust ka uue võlgniku eest. Juhul kui lugeda käendajat loovutatud põhilepingu kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe pooleks, tekib võlausaldajal soodne võimalus pöörduda oma põhilepingus käendatud kohustuse maksmapanekuks nii käendaja kui ka võlgniku vastu

¹⁰⁹ Käenduse lõppemine VÕS § 153 lg 2 ls 2 mõistes on tingitud suures osas asjaolust, et käendus on suurel määral seotud põhivõlgniku isikuga. Vaata käenduse lõppemise kohta kohustuse ülevõtmisel lähemalt: M. Käerdi. – P. Varul. Võlaõiguseadus I. Kommenteeritud väljaanne, lk 521.

¹¹⁰ Lepingu pooltele on lepingu sisu määramise osas tagatud vabadus VÕS § 5 tulenevast seaduse dispositiivsuse põhimõttest. Vaata dispositiivsuse põhimõtte olemuse kohta lähemalt VÕS § 5 allikaks oleva PICC art 1.1 kommentaari. PICC, pp 8–9.

¹¹¹ Riigikohus on pidanud võimalikuks vahekohtu kokkuleppe laiendamist käendajale, kui käenduslepingus on olemas viide selle kohta, et käendusleping on põhilepingu lahutamatuks osaks. Vaata lähemalt: *Balti-Ameerika Ettevõtlusfond vs Dmitri Goritski, Valentina Goritskaja, Valentin Levin ja AS GSL*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 28. märtsi 2002. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-38-02, p 8.

kokkuleppes määratud vaidluste lahendamise institutsiooni. Ka VÕS § 153 lõige 1 punkti 2 sõnastus „*nõusolek vastutada uue võlgniku eest*“ annab märku sellest, et käendatava kohustuse mittetäitmisest või nõutele mittevastavast täitmisest tulenevate vaidluste tõusetumisel astub käendaja vaidluses võlgniku asemele, kui võlgnikul puudub võimalus põhilepingust tulenevat kohustust täita.¹¹² Vastupidises olukorras, kus kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe ei laieneks käendajale, peaks võlausaldaja pöörduma oma põhilepingus käendatud kohustuse maksmapanekuks kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppes ette nähtud vaidluste lahendamise institutsioonist erinevasse institutsiooni. Eeltoodust tulenevalt võib tekkida kaks paralleelmenetlust, kus võlausaldaja esitab võlanõude põhilepingu ülevõtja vastu ühte vaidluste lahendamise institutsiooni ning käendaja vastu teise vaidluste lahendamise institutsiooni. Juhul kui kumbki vaidluste institutsioon asub pooldama erinevaid seisukohti, kaotab käenduse regulatsioon VÕS-is oma eesmärgi, mis väljendub põhilepingus sisalduva kohustuse lihtsustatud maksmapanekus.¹¹³ Pöördumine sama nõudega erinevatesse vaidluste lahendamise institutsioonidesse raskendab võlausaldaja nõude maksmapaneku võimalusi. Seda nimelt põhjusel, et osalemine korraga või järjestikku kahes nõude maksmapaneku menetluses tekitab võlausaldajale lisakulusid. Seega tuleks menetlusökonoomia huvides kaaluda loovutatud põhilepingus sisalduvat vaidluste lahendamise kokkuleppe laiendamist ka käendajale.

Kuigi eelnevast järelduvalt on võlausaldajale soodsam käendaja sidumine põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega, ei pruugi nimetatud võimalus olla kasulik käendajale. Käendaja kui käendussuhte nõrgem pool¹¹⁴ võib kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe poolena sattuda lahendama vaidlusi üllatuslikult talle soovimatu kohtu või vahekohtu ette. Sõltumata eeltoodust, ei saa käendus eksisteerida ilma sellele vastava kohustusega põhilepingus.¹¹⁵ Järelikult on põhilepingust tulenevat kohustust puudutav vaidlus

¹¹² Samasugust seisukohta asus pooldama ka Riigikohus. Vaata: *Osaihing S vs Osaihing R (pankrotis) ja V. R.* Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 23. märtsi 2006. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-8-06, p 14.

¹¹³ Käenduslepingu eesmärgiks tuleb lugeda põhilepingus sisalduva kohustuse lihtsustatud maksmapanekus, kuivõrd põhilepinguga seotud käenduslepingu olemasolu korral on põhikohustust võimalik täita kahel isikul. Seega juhul, kui põhilepingust tuleneva kohustuse täitmine osutub põhilepingu poole poolt võimalikuks, saab võlausaldaja pöörduda nõudega põhilepingust tuleneva kohustuse käendaja poole. Vaata käendussuhte olemuse kohta lähemalt: M. Käerdi. – P. Varul jt. *Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne* (2006), lk 493–494.

¹¹⁴ Käenduslepingu näol on tegemist ühepoolse tasuta lepinguga, mille alusel tekib võlausaldajal nõudeõigus käendaja vastu. Eelnevast tulenevalt tuleb käendajat pidada käendussuhte nõrgemaks pooleks. Vaata käendaja rolli kohta käenduslepingus lähemalt: M. Käerdi. – P. Varul jt. *Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne* (2006), lk 494.

¹¹⁵ Käendus on nimelt aktsessoorne tagatis. Vaata käenduse aktsessoorsuse kohta põhilepingust tuleneva kohustuse suhtes lähemalt: M. Käerdi. – P. Varul jt. *Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne* (2006), lk 504.

tiheidalt seotud käendussuhtega. Nimelt esitab võlausaldaja põhilepingust tuleneva kohustuse rikkumisest tuleneva nõude reeglina nii võlgniku kui käendaja vastu. Seetõttu on otstarbekas lahendada kõiki põhilepingu käendatavast kohustusest tulenevaid vaidlusi ühes menetluses. Käendaja kaitseks on ette nähtud vaidluste lahendamise kokkulepet sisaldava põhilepingu loovutamise lepingu mõjutamise võimalus. Nimelt võib käendaja VÕS § 153 lõige 1 punktis 3 märgitud nõusolekut andes välistada kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kehtivuse enda suhtes selgesõnalise tahteavaldusega.

Eeltoodud käsitlest võib ette tulla erandeid. Kuivõrd kaudse tahteavalduse tuvastamine toimub iga üksiku kaasuse asjaolude pinnalt eraldi, tuleb lisaks vaadata, kas käendaja oli põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooleks enne põhilepingu loovutamist. Juhul kui käendaja väljendas põhilepingus sõnaselget soovi mitte olla põhilepingus sisalduva kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe pooleks, ei saa laiendada kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe mõju käendajale põhilepingust tuleneva kohustuse käendamisel uue võlgniku eest. Eeltoodust tulenevalt on vaidluste lahendamise kokkuleppe põhilepingu kohasele käendajale laiendatav, kui käendaja vastupidine tahe ei tulenenud põhilepingust enne selle loovutamist uuele võlgnikule.

Lisaks käendusele on võimalik põhilepingus sisalduvat kohustust tagada garantiiga. Erinevalt käenduslepingust on garantii eesmärgiks saada abstraktne põhilepingust sõltumatu kohustus garantii andja vastu.¹¹⁶ Garantii sõltumatus tagatavast võlgniku kohustusest tuleneb VÕS § 155 lõikest 2. VÕS § 155 lõike 2 kohaselt ei sõltu garantii andja garantiist tulenev kohustus võlausaldaja ees sellega tagatavast võlgniku kohustusest ega selle kohustuse kehtivusest, isegi kui garantiis sisaldub viide sellele kohustusele. Kuivõrd garantii ei ole põhilepingus sisalduva kohustuse suhtes aktsessoorne,¹¹⁷ ei ole garanti nõusolek põhilepingu üleminekul garanti üleminekuks vajalik. Vaatamata sellele, et garantii on seotud põhilepingus sisalduva tagatava kohustusega, on garantiilepingu näol tegemist eraldiseisva lepinguga.¹¹⁸ Garantiileping võib

¹¹⁶ Põhilepingu tagatava kohustuse suhestumine garantiisse on võrreldav hüpoteegi suhestumisega põhilepingusse. Vaata garantii mitteaktsessoorsuse kohta lähemalt järgnevaid kohtuotsuseid, kus Riigikohus pooldab seisukohta, et garantiileping ja sellest tulenev nõue ei sõltu sellest, kas on olemas kohustus, mille täitmist garantii tagab: *Soome Vabariik vs ERGO Kindlustuse AS*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11. veebruari 2003. a kohtuotsus nr 3-2-1-9-03, punktid 30–32 ja *Shell Eesti AS vs Rein Saluri*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19. oktoobri 2005. a kohtuotsus nr 3-2-1-86-05, p 12; *AS SEB Pank vs OÜ Grove Invest*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 16. mai 2012. a kohtuotsus nr 3-2-1-49-12, p 10.

¹¹⁷ Vaata lähemalt garantiilepingu eraldisesivuse kohta põhikohustusest lähemalt: T. Uusen-Nacke. Kas Riigikohtu garantiilepingu käsitlus tagab selle lepingu abstraktsuse? – *Juridica III* 2013, lk 163.

¹¹⁸ Vaata lähemalt garantiilepingu olemuse kohta: M. Käerdi. – P. Varul jt. (2006), lk 525–526.

sisaldada eraldiseisvalt kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet, mistõttu garanti sidumine põhilepingus sisalduva vaidluste lahendamise kokkuleppega ei ole võimalik.

Juhul aga, kui garantiileping ei sisalda vaidluste lahendamise kokkulepet, tõusetub küsimus, kas loovutatud põhilepingus sisalduvat kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet tuleb laiendada ka garantile. Vaidluste lahendamise kokkuleppe laiendamist garantile ei tule pooldada VÕS § 155 lõikest 2 tuleneva garantii mitteaktseessoorsust tagava reegli tõttu. Kuigi üldjuhul läheb garantiileping koos põhilepinguga uuele põhilepingu poolele üle,¹¹⁹ ei võimalda garanti mitteaktsesoorne olemus siduda garanti andjat põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega. Seda põhjusel, et garanti andja annab garantiilepingu sõlmimisel nõusoleku olla seotud vaid garantiilepingus sätestatud tingimustega, mitte aga põhilepingust tulenevate tingimustega. Garantiilepingust tuleneva kohustuse maksmapanek ei sõltu sellest, kas põhilepingust tulenevat kohustust on rikutud. Näiteks võib tekkida olukord, kus põhilepingust tulenevat kohustust ei ole rikutud, ent garantiijuhtumi eeldused on täidetud. Sellisel juhul ei ole pöördumine garantiilepingust tuleneva vaidluse lahendamiseks põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega määratud kohtusse või vahekohtusse põhjendatud. Veel enam, kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe on selle sõlmimisel üksnes põhilepingu poolte vahel suure tõenäosusega garanti andja suhtes vormi- ja sisunõuete täitmatuse tõttu tühine. Eeltoodust tulenevalt ei ole Eesti õiguses garanti sidumine loovutatud põhilepingus sisalduva vaidluste lahendamise kokkuleppega võimalik.

Küsitav võib olla aga vaidluste lahendamise kokkuleppe laienemine garanti andjale olukorras, kus põhilepingu võlausaldaja ja garant sõlmisid omavahel näiliselt mitteaktsesoorse garantiilepingu. Näiliselt mitteaktsesoorne garantiileping on vaatamata VÕS §-s 155 sätestatule, seotud põhilepinguga garantiilepingus sisalduvate tingimuste läbi. Nimelt võivad garantiilepingu pooled omavahel kokku leppida, et garantiilepingust tuleneva kohustuse täitmine sõltub teatud põhilepingus sisalduvatest tingimustest.¹²⁰ Sellisel juhul võiks garanti sidumist põhilepingus sisalduva vaidluste lahendamise kokkuleppega pidada mõistlikuks. Seda põhjusel, et põhilepingust ja garantiilepingust tulenevad vaidlused suure tõenäosusega ühtiksid oma sisu poolest. Seetõttu oleks põhilepingu ning ühtlasi ka

¹¹⁹ Vaata garantiilepingu ülemineku kohta kolmandale isikule koos põhilepingu üleminekuga: M. Käerdi. - P. Varul jt. Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 525.

¹²⁰ Selliste lepingute alla ei kuulu aga kindlasti garantiilepingud, milles kohustuse olemasolule on pelgalt viidatud VÕS § 155 lg 2 mõttes. Vaata näiliselt mitteaktsesoorse garantiilepingu juhtude kohta lähemalt: M. Käerdi. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 529.

garantiilepingust tuleneva nõude esitamine erinevatesse vaidluse lahendamise institutsioonidesse ebamõistlik ning kulukas. Käsitlesega, mille kohaselt näiliselt mitteaktsessoorse garantiilepingu puhul tuleb põhilepingus sisalduvat kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet laiendada garandile, lihtsustatakse võlausaldaja võimalusi panna maksma nii põhilepingust kui ka garantiilepingust tulenevat kohustust ühes kohtus või vahekohtus. Nimetatud käsitlust tuleb aga lugeda ebamõistlikuks garandi suhtes. Seda eelkõige põhjusel, et juhul, kui garantiilepingust ei tulene teisiti, ei saa garanti lugeda garantiilepingu sõlmimisega nõustunuks põhilepingust tuleneva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega. Esiteks, põhjusel, et garant ei saa sellisel juhul kuidagi enda seotust kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega garantiilepingu sõlmimisel mõjutada ning teiseks, põhjusel, et puudub garandi tegu, millega ta oleks väljendanud oma tahteavaldust olla seotud põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega. Eeltoodust tulenevalt tuleb garanti lugeda loovutatud põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega seotuks vaid juhul, kui garant on andnud selleks garantiilepingus sõnaselge nõusoleku. Eeltoodust tulenevalt ei too kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe üleminek garandile kaasa vaidluste lahendamise kokkuleppega ühinemise kohustuse, kui garant ei ole seda enne põhilepingu üleminekut selgesõnaliselt väljendanud.

1.3.2. Tagajärjed kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepingu alusel õigustatud isikule

Kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepingu puhul võib vaidluste lahendamise kokkuleppe üleminek valmistada probleeme olukorras, kus tuleb otsustada, kas kokkulepe seob lisaks põhilepingu sõlminud isikutele kolmandat isikut, kelle kasuks põhileping sõlmiti. Kui kolmas isik, kelle kasuks leping on sõlmitud, on seotud vaidluste lahendamise kokkuleppega, saab vastata küsimusele, kas kokkulepe kehtib kolmanda isiku suhtes edasi ka pärast kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepingu loovutamist. VÕS § 80 eristab ehtsat ning mitteehtsat lepingut kolmanda isiku kasuks. Käesolevas alapeatükis analüüsitakse ehtsa ja mitteehtsa lepingu liigi näitel, kas kolmas isik VÕS § 80 mõttes võib olla seotud kolmanda isiku kasuks sõlmitud põhilepingus sisalduva vaidluste lahendamise kokkuleppega. Esmalt võetakse tähelepanu alla ehtne kolmanda isiku kasuks sõlmitud põhileping ning seejärel mitteehtne kolmanda isiku kasuks sõlmitud põhileping.

Juhul kui ehtsas kolmanda isiku kasuks sõlmitud põhilepingus sisaldub kohtualluvuse kokkulepe või vahekohtu kokkulepe, ei ole selge, kas kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe laieneb ka kolmandale isikule, kes soovib esitada nõude põhilepingu poole vastu. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega ühinemiseks peavad olema täidetud kokkuleppe sõlmimise vormilised ja sisulised eeldused. Esmalt kuulub väljaselgitamisele, kas kolmas isik annab vaidluste kokkuleppele allutamiseks oma otsese või kaudse tahteavalduse. Tahteavalduse tegemisel kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppele tuleb VÕS § 80 alusel eristada kolme erinevat suhet. Nimelt tekib võlgniku ja võlausaldaja vahel kattesuhe, võlausaldaja ja kolmanda isiku vahel valuutasuhe ning võlgniku ja kolmanda isiku vahel täitmissuhe.¹²¹ Kolmanda isiku nõusolekut olla seotud kattesuhtest tuleneva vaidluste lahendamise kokkuleppega ei ole võimalik laiendada kolmandale isikule. Seda tulenevalt VÕS § 80 lõikes 4 sätestatud reeglist, mille kohaselt kolmas isik, kelle kasuks leping sõlmitakse, ei pea olema lepingu sõlmimise ajal isikuliselt määratletav. Nii võib kolmandaks isikuks VÕS § 80 kontekstis olla näiteks veel sündimata laps või potentsiaalne konkursi võitja. Otsese tahteavalduse andmine kokkuleppes osalemiseks ei ole nimetatud juhtudel võimalik. Eeltoodule vaatamata võib kolmas isik, kes on võimeline tahteavaldust tegema, edastada oma otsese tahteavalduse kokkuleppes osalemiseks kahel viisil. Esiteks, kolmas isik võib tema ja põhilepingu poole vahelises lepingus (valuutasuhtes) märkida, et ta soovib allutada kõik valuutasuhtest tulenevad vaidlused samale institutsioonile, mis on märgitud põhilepingus. Teiseks, vaidluste kokkuleppe laiendamiseks kolmandale isikule võib valuutasuhtes sõlmitud lepingus viidata põhilepingule, märkides, et valuutasuhtes sõlmitud leping on põhilepingu lahutamatuks osaks.¹²² Ülejäänud juhtudel on kattesuhtes sõlmitud lepingus sisalduva vaidluste lahendamise kokkuleppe laiendamine kolmandale isikule, kelle kasuks leping on sõlmitud, välistatud.

Kolmanda isiku sidumine vaidluste lahendamise kokkuleppega kaudse tahteavalduse kaudu ei ole üldjuhul samuti võimalik. Seda takistab nimelt kaks asjaolu. Esiteks, kolmanda isiku ning kattesuhtes osaleja vahel on olemas iseseisev leping, millest tulenevad vaidlused lahendatakse seadusega ette nähtud kohtualluvuse järgi määratud kohtus või kolmanda isiku ja kattesuhtes

¹²¹ Vaata VÕS § 80 alusel tekkivate võlausaldaja, võlgniku ja kolmanda isiku vaheliste suhete kohta lähemalt: P. Varul. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 242–243.

¹²² Vaata võrdluseks ka USA kohtupraktikat, milles kohus asus seisukohale, et vahekohtu kokkulepet tuleb lugeda kehtivaks ka põhilepingu ülevõtja suhtes, kes sõlmis põhilepingu üleandjaga põhilepingu loovutamise lepingu, milles esines viide teisele lepingule, mis sisaldab vahekohtu kokkulepet. *Thomson-CSF, S.A. vs American Arbitration Association*. United States Court of Appeals (2nd Cir. 1995). 24.08.1995, 64 F, 3d 773; *World Rentals & Sales, LLC vs Volvo Construction Equipment Rents, Inc.* United States Court of Appeals (11th Cir. 2008). 22.02.2008. WL 466127.

osaleja vahel sõlmitud kokkuleppe järgses kohtus või vahekohtus. Seda tingimusel, et kolmas isik ja kattesuhtes osaleja ei ole nende vahel sõlmitud lepingus sõnaselgelt väljendanud soovi allutada nendevahelisest lepingust tulenevad vaidlused samas vaidluste lahendamise institutsioonis, mis on märgitud kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepingus. Teiseks, VÕS § 80 lõige 6 annab pooltele võimaluse lepingut kolmanda isiku nõusolekuta muuta. Lepingut muutmise korral võib kattesuhte poolte vahel tekkida olukord, milles kattesuhte pooled kustutavad või muudavad vaidluste lahendamise kokkulepet sellest kolmandat isikut teavitamata. Riigikohus on leidnud, et lepingut võib lõpetada või muuta ainult seni, kuni kolmas isik on kasutanud oma täitmissuhtest tulenevat õigust.¹²³ Vastav seisukoht ei muuda asjaolu, et kolmas isik ei saa mõjutada võlgniku ja võlausaldaja vahel sõlmitavat lepingut ning selles sisalduvat vaidluste lahendamise kokkulepet.

Vaatamata eeltoodule, kaudseks nõustumiseks vaidluste lahendamise kokkuleppega võib käsitleda tegu, millega kolmas isik väljendas enda soovi osaleda kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepingus VÕS § 80 mõttes. Nimelt, kolmas isik võib olla võlgniku ja võlausaldaja vahelise võlasuhte pooleks hetkest, kui ta avaldab enda soovi kasutada talle nimetatud võlasuhtest tulenevat õigust.¹²⁴ Eeltoodust võib järeldada, et sellest hetkest muutub võlgniku, võlausaldaja ja kolmanda isiku vaheline leping kolmepoolseks. Siinkohal tekib küsimus, kas sellest hetkest on kolmas isik ka vaidluste lahendamise kokkuleppe pooleks. Sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt, kuivõrd kolmandat isikut võib käsitleda sellisel juhul kohustusega ühinejaks VÕS § 178 mõttes. Sellisel juhul tuleb võlgniku ja kolmanda isiku vahelist valuutasuhtest tulenevat lepingut käsitleda VÕS § 178 lõikes 2 nimetatud kokkuleppena. Avaldades soovi kasutada võlgniku ja võlausaldaja vahelisest lepingust tulenevat õigust, nõustub kolmas isik seega kõigi võlgniku poolt ülevõetud lepinguga võetud kohustustega ning järelikult ka kõrvalkohustusena käsitletava vaidluste lahendamise kokkuleppega.

Mitteehtsate kolmanda isiku kasuks sõlmitavate lepingute puhul olukord ehtsatest kolmanda isiku kasuks sõlmitavatest lepingutest suuresti ei erine. Asjaolu, et kolmandal isikul puudub sellisel juhul täitmisenõue ühe või teise lepingupoole vastu, ei anna alust kohelda nõudeõiguseta kolmandaid isikuid teisiti. Nimelt võivad pooled sõlmida kattesuhtes omavahel müügilepingu, mille kohaselt ostetud asi tuleb kätte toimetada kolmandale isikule.

¹²³ Nimetatud seisukohale asus Riigikohus lahendis *AS Tõrva Vara vs Arno Anier*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 12. detsembri 2000. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-142-00, p IV.

¹²⁴ Samas, p IV.

Valuutasuhtes on sellisel juhul kolmanda isikuga sõlmitud kinkeleping, millest ei tulene kinke saaja õigust nõuda asja müügilepingu poolelt. Juhul, kui müügilepingus esineb vaidluste lahendamise kokkulepe, kehtib see vaid müügilepingu poolte vahel. Samas ka mitteehtsa lepingu puhul on kolmandal isikul võimalik avaldada soovi kasutada talle lepingust tulenevat õigust või sellest loobuda VÕS § 80 lõike 8 mõttes. Sellist võimalust kasutades avaldab kolmas isik oma kaudset tahteavaldust ühineda võlgniku ning võlausaldaja vahelise lepinguga ning seega ka vaidluste lahendamise kokkuleppega. Täiendavalt võib kolmas isik nõustuda lepingus sisalduva kokkuleppega, andes selleks oma otsese tahteavalduse kahel samasugusel viisil, nagu seda on võimalik teha ehtsate kolmanda isiku kasuks sõlmitavate lepingute puhul. See tähendab, et kolmas isik võib tema ja põhilepingu poole vahelises lepingus (valuutasuhtes) märkida, et ta soovib allutada kõik valuutasuhtest tulenevad vaidlused samale institutsioonile, mis on märgitud põhilepingus. Teiseks, vaidluste kokkuleppe laiendamiseks kolmandale isikule võib valuutasuhtes sõlmitud lepingus viidata põhilepingule, märkides, et valuutasuhtes sõlmitud leping on põhilepingu lahutamatuks osaks.

Eeltoodud analüüsist tulenevalt järeldub, et enamjaolt muutub kolmas isik vaidluste lahendamise kokkuleppe pooleks vaid juhul, kui ta on avaldanud soovi kasutada enda lepingust tulenevat nõudeõigust kattesuhtes märgitud kohtus või vahekohtus. Järelikult saab kolmas isik jääda kokkuleppe pooleks üksnes olukorras, kus kolmanda isiku kasuks sõlmitud leping loovutatakse pärast kolmanda isiku avaldust, kasutamaks oma kattesuhtest tulenevat õigust. Muid erisusi seoses kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepingu loovutamisega kolmandale isikule, kelle kasuks leping on sõlmitud, ei tulene. Vaidluste lahendamise kokkuleppe läheb lepingu ülevõtjale üle ning kolmas isik, kelle kasuks leping on sõlmitud, jääb vaidluste lahendamise kokkuleppe pooleks.

1.3.3. Tagajärjed kolmandat isikut kaitsva lepingu alusel õigustatud isikule

Sarnaselt kolmanda isiku kasuks sõlmitavale lepingule on kolmandat isikut kaitsva lepingu puhul kolmanda isiku seotus vaidluste lahendamise kokkuleppega küsitav. Kolmandat isikut kaitsva lepingu loovutamisel tõusetub küsimus, kas kolmas isik, keda nimetatud leping kaitseb, jääb pärast lepingu loovutamist jätkuvalt lepinguga kaitstuks või mitte. Vastusest eeltoodud küsimusele sõltub asjaolu, kas kolmas isik on seotud vaidluste lahendamise

kokkuleppega pärast lepingu üleandmist teisele isikule, kuivõrd täitmissuhtes sisalduvat vaidluste lahendamise kokkulepet tuleb käsitleda kaitse osana.

Selleks et teha kindlaks vaidluste lahendamise kokkuleppe siduvus kolmandale isikule, tuleb esmalt välja selgitada, kas VÕS § 81 lõikes 2 nimetatud kahju hüvitamise nõude esitamiseks peab kolmas isik olema seotud võlgniku ja võlausaldaja lepingus sisalduva vaidluste lahendamise kokkuleppes määratud institutsiooniga. Kolmandal isikul on võimalik siduda ennast vaidluste lahendamise kokkuleppega kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppele otsese tahteavalduse tegemise teel. Üldjuhul aga kolmas isik oma otsest tahteavaldust kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppele ei tee, kuivõrd kolmandad isikud ei osale lepingu sõlmimisel ning probleem kohtust või vahekohtust, millele vaidlus allub, tekib alles pärast kahju tekkimist. Nimetatud ajahetkel võlgnik suure tõenäosusega eitab kolmanda isiku nõudeid, mis tulenevad võlgniku ja võlausaldaja vahelisest lepingust. Seega võib võlgnikult tahteavalduse saamine vaidluste kokkuleppe sõlmimiseks kolmanda isikuga osutada keerukaks või isegi võimatuks. Kolmanda isiku liitmine vaidluste lahendamise kokkuleppega võib toimuda kolmanda isiku kaudse tahteavalduse kaudu. Seejuures ei ole tuvastatav kolmanda isiku tegu, millega ta saaks ennast vaidluste lahendamise kokkuleppega siduda. Täiendavalt jääks põhilepinguga kaitstud kolmas isik tema liitmisel vaidluste lahendamise kokkuleppega ilma võimalusest mõjutada põhilepingus sisalduvat kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet. Järelikult tuleks kolmandal isikul vaidluste lahendamise kokkuleppega ühinemiseks siiski esitada oma tahteavaldus otsese tahteavaldusena. Vahekohtu kokkulepete osas peab selline tahteavaldus sisalduma TsMS § 719 kohaselt kirjaliku taasesitamist võimaldavas vormis või kinnituskirjas ning kohtualluvuse kokkulepete puhul võib seda TsMS §-st 106 lg 1 punktist 3 tulenevalt esitada kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Järelikult saab kolmas isik ühineda võlgniku ja võlausaldaja vahelise vaidluste lahendamise kokkuleppega, kui ta on andnud selleks oma selgesõnalise vorminõuete kohase nõusoleku. Nimetatud nõuete täitmisel jääb kolmas isik võlgniku ja võlausaldaja vahelise lepingu loovutamisel üldjuhul endiselt lepinguga kaitstud isikuks.¹²⁵

Eeltoodust tulenevalt saab vastata küsimusele, kas vaidluste lahendamise kokkuleppega ühinenud kolmas isik on seotud vaidluste lahendamise kokkuleppega ka juhul, kui kolmanda

¹²⁵ Vastava väitega ei saa alati nõustuda, kui kolmandat isikut kaitsev kohustus tuleneb seadusest. Kuivõrd seadusjärgse võlausaldaja ja kolmanda isiku vaheline suhe on üldjuhul sõltuv võlausaldaja ja kolmanda isiku vahelisest isiklikust suhtest, ei laiene lepingust tulenev kaitse lepingu loovutamisel enam enne lepingu üleandmist kaitstud kolmandale isikule. Vaata lähemalt: T. Uusen-Nacke. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 248.

isiku kaitseks sõlmitav leping loovutatakse teisele isikule. Ühelt poolt tuleb pooldada seisukohta, mille kohaselt kolmas isik, andes oma otsese tahteavaldusega nõusoleku vaidluste lahendamise allutamiseks kokkuleppega määratud institutsioonile lepingu üleandjaga, annab samasuguse nõusoleku ka vaidluste lahendamiseks lepingu ülevõtjaga. Vastavat üleminekut on võimalik vältida vaid määrates kokkuleppes või kolmanda isiku kaitseks sõlmitud lepingus, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamine on välistatud. Vastava lähenemise kahjuks räägib aga asjaolu, et kolmas isik võis eelnevalt anda oma nõusoleku vaidluste lahendamiseks kokkuleppes määratud institutsioonis üksnes põhjusel, et võlgnikuks või võlausaldajaks oli konkreetne isik. See tähendab, et kolmas isik võis sõlmida vaidluste lahendamise kokkuleppe põhilepingu loovutajaga, lähtudes konkreetsetest kaalutlustest, mis seondusid põhilepingu loovutaja isikuga. Näiteks võis kolmas isik nõustuda vaidluste lahendamisega vahekohtus, sest võlgnikuks oli enne kokkuleppe loovutamist välisriigis tegutsev juriidiline isik, kellega vaidluste lahendamine vahekohtus näis kokkuleppega nõustumisel otstarbekas. Juhul aga, kui juriidilisest isikust võlgnik loovutab kokkuleppe kolmanda isikuga samas riigis viibivale füüsilisele isikule, võivad kolmanda isiku kaalutlused muutuda, kuivõrd vaidluse lahendamine võib tunduda sellisel juhul mõistlikum kohtus. Kolmas isik ei ole näites toodud vahekohtu kokkuleppega nõustumisel piisavalt kaitstud. Seda põhjusel, et kokkuleppe loovutamine ei sõltu tema nõusolekust ning seega on kolmanda isiku võimalused vaidluste lahendamise kokkuleppe üleminekut mõjutada piiratud. Eeltoodust tulenevalt tuleks pooldada seisukohta, mille kohaselt vaidluste lahendamise kokkuleppe ei lähe kolmanda isiku kaitseks sõlmitud lepingu loovutamisel kolmandale isikule üle. Eeltoodust tulenevalt võib loovutatud põhilepinguga kaitstud isik olla kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooleks vaid juhul, kui kolmanda isiku kokkuleppe pooleks olemine ei ole välistatud põhilepingu ülevõtja ja põhilepingu pooleks jääva isiku vahelise kokkuleppega ning kui tegemist ei ole isikliku iseloomuga kokkuleppega. Eelnevat kokku võttes tuleb asuda seisukohale, et kolmanda isiku kaitseks sõlmitud lepingute loovutamise korral ei ole kolmanda isiku sidumine kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega vaidluste lahendamise kokkuleppe isiklikust iseloomust tulenevate piirangute puudumisel võimalik, kui kolmanda isiku kokkuleppega sidumiseks puudub kolmanda isiku otsene tahteavaldus.

II. KOHTU- JA VAHEKOHTUALLUVUSE KOKKULEPPE ÜLEMINEK ÜLDÕIGUSJÄRGLUSE KORRAS

2.1. Kokkuleppe üldõigusjärgluse korras ülemineku liigid

2.1.1. Kokkuleppe üleminek äriühingute ühinemise ja jagunemise korral

VÕS § 12 lõige 2 näeb ette reegli, mille kohaselt kehtib leping üldõigusjärglase suhtes edasi. Erinevalt eriõigusjärgluse korras kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekust kolmandale isikule, ei ole üldõigusjärgluse korras kokkuleppe ülevõtjal üldjuhul võimalust anda kokkuleppe sõlmimiseks oma otsene tahteavaldus. Alljärgnevalt analüüsitakse kahte kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe üldõigusjärgluse korras ülemineku võimalust, selgitamaks välja, kas põhilepingus sisalduv kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe on üldõigusjärglase suhtes kehtiv. Esmalt keskendutakse kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekule äriühingute ühinemisel ühendavale ühingule ja äriühingute jagunemisel omandavale ühingule.

Üldõigusjärgluse korras vara üleminekuga on tegemist olukorras, kus äriühingute ühinemise või jagunemise tagajärjel läheb ühendatava ühingu vara üle ühendavale või uuele äriühingule¹²⁶ või jaguneva ühingu vara omandavale äriühingule.¹²⁷ Nimetatud vara hulka kuuluvad ka üldõigusjärgluse korras üleminevad lepingud,¹²⁸ mis võivad omakorda sisaldada kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppeid. Kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppeid sisaldavate põhilepingute ülemineku tagajärjed mõjutavad olulisel määral ühendatava ühingu või jaguneva ühingu võlausaldajaid, kellel reeglina puudub enne ühinemise või jagunemisega seonduvate muudatuste kandmist äriregistrisse või ühinemis- või jagunemisotsuste

¹²⁶ Vaata äriühingute ühinemisel kasutatava terminoloogia kohta lähemalt: K. Saare, U. Volens, A. Vutt jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Kirjastus Juura 2015, lk 445.

¹²⁷ Kuigi nii äriühingute jagunemisel kui ka ühinemisel sõlmitakse ühinemis- või jagunemisleping, läheb äriühingu vara ühendavale ühingule või ühingu jagunemisel vara saajale üle alles kande tegemisega (vastavalt kas ÄS § 403 või ÄS § 446 alusel) ehk üldõigusjärgluse korras. Vaata lähemalt ühinemis- ja jagunemislepingu sõlmimise ning äriregistrisse kande tegemise vahelisel perioodil jaguneva vastutuse kohta: T. Tampuu (2006), lk 560, 561.

¹²⁸ Lepingud lähevad üle vastavalt VÕS § 12 lõikele 2, ent ühendatav ja jagunev ühing võivad anda üleantavale ühingule kuulunud lepinguid üle ka eriõigusjärgluse korras. Lepingute üleminek eriõigusjärgluse korras võib äriühingute ühinemise ning jagunemise korral toimuda aga vaid kolmandatele isikutele, kes ei ole samal ajal ühendavaks või omandavaks äriühinguks. Vaata äriühingute ühinemise ja jagunemise tagajärjel eriõigusjärgluse korras vara ülemineku eelduste ning tagajärgede kohta lähemalt: A. Vutt, M. Vutt. Ühinemine ja jagunemine Eesti registri- ja kohtupraktika peeglis. – Juridica 2009 III, lk 178.

vastuvõtmist äriühingu ümberkorralduste osas sõnaõigus.¹²⁹ Samal ajal võib ka ühinemise või jagunemise tulemusena tekkiv äriühing pidada kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppeid enda jaoks ebasoodsaks ning eraldatavuse põhimõttele tuginedes väita, et sellised kokkulepped ei saa talle seaduse jõul üle minna. Eelnevalt välja toodud vastuoludest tulenevalt tekib küsimus, kas kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe läheb äriühingute ühinemise või jagunemise tulemusena ühendatavale või omandavale ühingule seaduse alusel üle.

Ühendav või omandav äriühing võib ühinemise või jagunemise järel Eesti õiguses avastada ennast olukorrast, milles kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe ei ole talle üldõigusjärgluse korras üle läinud. Põhiliseks argumendiks, mis võib takistada kokkuleppe üleminekut sellisele äriühingule, on kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe eraldiseisvus põhilepingust. Selline argument ei oleks asjakohane aga juba ainuüksi sel põhjusel, et seaduse alusel ülemineva varana tuleks näha nii põhilepingut kui ka selles sisalduvat vaidluste lahendamise kokkulepet.¹³⁰ ÄS ei näe ette ühtegi võimalust, mis välistaks kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe käsitlemist varana ÄS § 403 või ÄS § 446 mõttes.¹³¹ Üldõigusjärgluse korras üleminevatele tsiviilõigustele ja –kohustustele ei laiene eriõigusjärgluse korral kohalduv põhimõte, mille kohaselt võivad kokkuleppe pooled kokkuleppe ülemineku sõnaselge kokkuleppega välistada.¹³² Küll aga võib piirata kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekut ühendavale või omandavale äriühingule seadus. Kokkuleppe üldõigusjärgluse korras varana ülemineku võimatus tuleneb TsÜS § 6 lõikest 1, mis välistab tsiviilõiguste ja –

¹²⁹ Võlausaldajate kaitse on ÄS kohaselt tagatud äriühingute ühinemise korral ÄS §-ga 399 ja jagunemise korral ÄS §-ga 447. Nimetatud sätete kohaselt piirdub võlausaldajate kaitse vaid ühinemis- või jagunemisteate avaldamisega Ametlikes Teadaannetes ning võlausaldajate võimalusega nõuda enda õiguste kaitseks tagatist. Vaata võlausaldajate kaitse kohta äriühingute ühinemisel ja jagunemisel lähemalt: K. Saare, U. Volens, A. Vutt jt. (2015), lk 453.

¹³⁰ Hiljuti ilmunud Eesti esimese ühinguõiguse õpiku autorid näevad samuti ette, et osaline vara ülevõtmine ei ole äriühingute ühinemisel või jagunemisel võimalik, kuivõrd vara ülemineku reegel on imperatiivne ning seega ei ole sellest kõrvalekaldumine praktikas võimalik. K. Saare, U. Volens, A. Vutt jt. (2015), lk 454.

¹³¹ Kuigi vara mõiste tuleneb TsÜS §-st 66, võib vara mõistet käsitleda erinevate seaduste mõttes erinevalt. Endine Tartu ülikooli tsiviilõiguse professor Paul Varul on leidnud, et vara mõiste ei erine mitte ainult õigusharude, vaid ka õigusharude erinevate õigusvaldkondade raames. Eraõiguses saab eristada erinevaid vara mõisteid näiteks pankrotiseaduses, äriseadustikus, raamatupidamise seaduses, kus vara mõiste piirdub vaid aktiva käsitlemisega. Vaatamata eeltoodule on varal ÄS § 403 lg 1 mõistes sama tähendus, mis varal TsÜS §-s 66, kuivõrd äriühingute ühinemise või jagunemise käigus läheb ühendavale või omandavale äriühingule üle nii nn aktiva poole pealt kuuluv kui ka passiva poole pealt kuuluv vara. Vaata vara mõiste tõlgenduse kohta äriühingute ühinemise ja jagunemise kontekstis P. Varul jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010, lk 213.

¹³² Tartu ülikooli õigusteaduskonna tsiviilõiguse lektor Andres Vutt ja Riigikohtu analüütik ning Tartu ülikooli õigusteaduskonna doktorant Margit Vutt on leidnud, et ÄS §-s 403 sisalduv reegel ei anna ühendavale äriühingule võimalust vara üleminekut osaliselt välistada. A. Vutt ja M. Vutt. (2009), lk 178.

kohustuste ülemineku kolmandale isikule, kui need on isikuga lahutamatu seotud. Eelnevalt tulenevalt tuleb asuda seisukohale, et Eesti õiguses võib kokkuleppe ülemineku äriühingute ühinemisel ja jagunemisel välistada vaid juhul, kui kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kannab isiklikku iseloomu. Üldõigusjärgluse korras kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepete ülemineku välistamine kokkuleppeliselt ei ole Eesti õiguses võimalik.¹³³ Alljärgnevalt otsitakse vastust küsimusele, kas kokkuleppe üleminek võib olla välistatud tulenevalt sellest, et see tekitab ühendavale või omandavale äriühingule või kolmandale isikule kahju.

Vaidluste lahendamise kokkulepete loovutamatus uuele äriühingule võib kahjustada kolmandate isikute huve. Asudes seisukohale, mille kohaselt vaidluste lahendamise kokkuleppe ei ole äriühingu ühinemise või jagunemise tagajärjel ühendavale või omandavale äriühingule üle läinud, tuleb ühineva või jaguneva äriühingu ja sellega lepinguid omavate kolmandate isikute vahel tõusetunud vaidlused allutada TsMS-i kohtualluvuse reeglitele. Selline tagajärg ei ole enne ühinemist või jagunemist eksisteerinud äriühingu võlausaldajatele soodne, kuivõrd nad eeldavad eelmise äriühinguga sõlmitud kokkulepetest kinnipidamist ka ühendavalt või omandavalt äriühingult. Kolmandate isikute kaitset taolises olukorras on käsitlenud Tallinna Ringkonnakohus.¹³⁴ Tallinna Ringkonnakohus nõustus oma lahendis Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Arbitraažikohtu (edaspidi ETK Arbitraažikohus) seisukohaga, mille kohaselt ei saa ühingute jagunemisega võlausaldajate olukord muutuda halvemaks ning nende nõuete maksmapaneku tingimused peavad jääma varasematega samaks. Samasugust seisukohta pooldatakse ka Saksamaa kohtupraktikas, milles tõlgendatakse Eesti õigusesse üle võetud ühinguõiguse sätteid.¹³⁵ Eeltoodust tulenevalt puudub kolmandal isikul võimalus kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekut üldõigusjärgluse korras mõjutada. See on vaid üks põhjustest, miks kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe peab olema kolmandate isikute huvides ühendavale või omandavale ühingule seaduse alusel üleantav.

Kolmandate isikute huve kahjustatakse kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe mitteülemineku korral põhjusel, et kolmandad isikud ei saa kokkuleppe üleminekut mingil viisil mõjutada. Kui eriõigusjärgluse korras kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe

¹³³ Samas, lk 178.

¹³⁴ Tallinna Ringkonnakohtu 15. märtsi 2012. a määrus tsiviilasjas nr 2-12-40649.

¹³⁵ Bundesgerichtshof 2.10.1997, III ZR 2/96; Baierimaa Kõrgem Maakohus (Bayerisches Oberstes Landesgericht) leidis AS §-ga 403 identset sätet (Umwandlungsgesetz § 20 Abs. 1) tõlgendades leidnud, et juhul kui kohtualluvuse kokkuleppe sisaldus uue äriühingu õiguseellasega sõlmitud lepingus, tuleb seda kohaldada ka vaidluses kolmanda isikuga, kui uue äriühingu vara läks uuele äriühingule üle äriühingute ühinemise tagajärjel. – Bayerisches Oberstes Landesgericht 29.06.2004, IZ AR 76/04.

ülemineku korral sai võlausaldaja mõjutada põhilepingu üleminekut oma nõusolekuga VÕS § 179 lõike 1 mõttes, siis kokkuleppe loovutamisel üldõigusjärglasele, võlausaldajal võimalus põhilepingu üleminekut mõjutada puudub.¹³⁶ Põhilepingu ülevõtja ning põhilepingu üleandja võivad seejuures kokkuleppe üleminekut üldõigusjärgluse korras oma tahteavaldustega mõjutada. Võlausaldajate huvi seisneb äriühingute ühinemisel ja jagunemisel selles, et võlausaldajate ja kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutanud isiku algse lepingupartneri vaheline võlasuhe kehtiks uute põhilepingu poolte vahel sama sisuga, nagu see kehtis enne äriühingute jagunemist või ühinemist.¹³⁷ Juhul, kui kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe ei lähe ühendavale või omandavale ühingule üle, jäävad võlausaldajad ilma ühest kõrvalkohustusest, mis kehtis põhilepingu üleandja ja võlausaldaja vahelises lepingus. Kuivõrd seadusandja ei ole näinud ette võimalusi, mis annaksid võlausaldajatele õiguse mõjutada kokkuleppe üleminekut üldõigusjärgluse korras, tuleb võlausaldajat pidada kokkuleppe ülemineku kolmest osalisest nõrgimaks pooleks.

Juhul kui kokkulepe ei läheks ühendavale või omandavale äriühingule üle, toimuks kolmandate isikute huvide kahjustamine lisaks põhjusel, et tekkinud äriühingul oleks sellisest kokkuleppest lihtne kõrvale hoiduda. Nimelt võib kokkuleppes kõrvale hoiduda püüdev äriühing luua uue äriühingu ning korraldada selle ühendamise endise äriühinguga või jagunemise teisteks äriühinguteks. Juhul, kui lugeda kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet ühendava või omandava äriühingu suhtes kehtetuks, tekib olukord, milles ühendav või omandav äriühing säilib faktiliselt samal kujul, nagu endine äriühing, ent võlausaldajatega sõlmitud kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepped ühendavale või omandavale äriühingule ei laiene. Eelnevast järelduvalt kahjustab olukord, milles kokkulepe ei lähe üldõigusjärgluse korras ühendavale või omandavale äriühingule üle, oluliselt võlausaldajate huve.

Kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepped peavad tekkinud ühendavale või omandavale ühingule üle minema nii ÄS § 403 ja ÄS § 446 kui ka VÕS § 12 alusel, kuivõrd äriühingute

¹³⁶ Seisukohta, mille kohaselt äriühingute ühinemisel ei ole lepingute üleminekuks ühendavale üleminekule võlausaldaja nõusolek VÕS § 179 vajalik, on asunud ka vastilmunud Ühinguõiguse õpiku autorid. Vaata võlausaldaja nõusoleku ebatarvilikkuse kohta äriühingute ühinemisel lähemalt: K. Saare, U. Volens, A. Vutt jt. (2015), lk 446. Vaata samal teemal lisaks ka: K. Kullerkupp. – P. Varul jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne (2010), lk 20.

¹³⁷ Kuivõrd äriühingute ühinemine või jagunemine võib kahjustada kehvemas majandusseisus olevate võlausaldajate käivet, tuleb tagada võlausaldajatele kaitse vähemalt lugedes võlausaldaja ja ühineva või jaguneva ühingu vahel enne üldõigusjärgluse asetleidmist sõlmitud lepingutest tulenevaid kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppeid kehtivaks. Vaata võlausaldajatele kaasnevate tagajärgede kohta äriühingute ühinemisel ja jagunemisel lähemalt: K. Saare, U. Volens, A. Vutt jt. (2015), lk 453.

ühinemise järel ühendav ning jagunemise tagajärjel omandav ühing on endise ühingu üldõigusjärglane. Käsutustehinguta vara eraldi üleandmise regulatsioon kannab õiguskäibe lihtsustamise eesmärki.¹³⁸ Vara seadusjärgne üleminek võimaldab säästa nii ühinemise või jagunemise järgselt tekkivaid rahalisi kulusid kui ka aega, kuivõrd ühinemiseks või jagunemiseks puudub vajadus pidada iga võlausaldajaga eraldi läbirääkimisi ning saada selleks iga võlausaldaja eraldiseisev nõusolek. Seega on seadusandja pidanud oluliseks kaitsta eelkõige ühendava või omandava äriühingu huve. Samal ajal võib äriühingu huve kaitsev regulatsioon välistada äriühingu võimalust mõjutada kolmandate isikutega sõlmitud lepingutes sisalduvaid kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppeid. Juhul kui ühendav või omandav ühing peab vaidluste lahendamise kokkuleppeid endale ebasoodsaks, võib ta neid nii enne ühinemist või jagunemist muuta või loovutada võlausaldajaga sõlmitud põhilepingu kolmandale isikule.¹³⁹ Selleks on aga vajalik kolmanda isiku tahteavaldus, mis on ainsaks kolmandale isikule kaitset pakkuvaks vahendiks.¹⁴⁰ Juhul kui vaidluste lahendamise kokkulepet sisaldavat põhilepingut ei loovutata või vaidluste lahendamise kokkulepet vastavalt ühendatava või jaguneva äriühinguga enne äriühingute ühinemist või jagunemist ei muudeta, peab äriühing asuma õiguste ja kohustuste ühekaupa ülevõtmise korral kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe endise poole asemele.

Kokkuleppe üleminek võib negatiivselt mõjutada kohtu- või vahekohtumenetlust juhul, kui äriühingute ühinemine või jagunemine toimub kohtu- või vahekohtumenetluse ajal. TsMS § 209 lõige 1 näeb ette reegli, mille kohaselt astub üldõigusjärglane juriidilise isiku lõppemise korral õiguseelneja asemele. Sama sätte lõike 2 kohaselt on üldõigusjärglasele kohustuslikud kõik õiguseelnejale laienenud menetlustoimingud ning nendest tulenevad kohustused.

¹³⁸ Äriseadustiku eelnõu seletuskirja kohaselt on äriühingute ühinemise ja jagunemise regulatsiooni allikateks Euroopa Liidu 3. ühinguid reguleeriv direktiiv ja Euroopa Liidu 6. ühinguid reguleeriv direktiiv. Nimetatud direktiivide preambulate kohaselt on direktiivide eesmärgiks lihtsustada ühinevate ja jagunevate äriühingute vahel toimuvat õiguskäivet. Vaata lähemalt Riigikogu 55 SE III Äriseadustik. Äriseadustiku eelnõu (55 SE III) seletuskiri, lk 7. (Edaspidi „Äriseadustiku eelnõu seletuskiri“).

¹³⁹ Vaidluste lahendamise kokkulepet sisaldava põhilepingu loovutamine kolmandale isikule üksnes enne äriühingute ühinemist või jagunemist. Juhul kui vaidluste lahendamise kokkulepet sisaldav põhileping jääb ühendatava või jaguneva äriühingu vara hulka, läheb võlausaldajaga sõlmitud põhileping üle ühendavale või omandavale äriühingule. Vaata võlausaldajatega sõlmitud põhilepingute loovutamise kohta eriõigusjärgluse korras enne äriühingute ühinemist või jagunemist lähemalt: K. Saare, U. Volens, A. Vutt jt. (2015), lk 454.

¹⁴⁰ Võlausaldajate kaitse äriühingute ühinemisel ja jagunemisel on lisaks tagatud ÄS §-s 399 ette nähtud ühinemisteate avaldamisega Ametlikes Teadaannetes. Pärast ühinemist teadasaamist annab ÄS § 399 võlausaldajatele võimaluse esitada põhistatud avalduse enda nõude tagamiseks. Nõude tagamine ei mõjuta aga kuidagi vaidluste lahendamise kokkuleppest tulenevate õiguste makspanekut. Seetõttu tuleb pidada kolmanda isiku tahteavaldust ainsaks kaitsevõimaluseks olukorras, kus ühendav või omandav äriühing soovib vaidluste lahendamise kokkulepet pärast äriühingute ühinemist või jagunemist muuta. Vaata võlausaldajate kaitse kohta äriühingute ühinemisel lähemalt: K. Saare, U. Volens, A. Vutt jt. (2015), lk 453.

Küsitavusi tekitab olukord, kus õiguseelneja ja kolmanda isiku vaheline vaidlus lahendati vahekohtumenetluses ning üldõigusjärglane väidab menetlusse astudes, et tema suhtes vahekohtu kokkulepe ei kehti. Sellisel juhul tuleb käesoleva magistritöö autori hinnangul lahendada vahekohtulahendiga ära menetluses tekkinud vahekohtu pädevuse küsimus.¹⁴¹ Lisaks peaks sellisel juhul rahvusvahelise vahekohtumenetluse erialakirjanduse autori hinnangul üldõigusjärglane saama vahekohtumenetluses võimaluse valida enda poolt uue vahekohtuniku,¹⁴² kui pooled on näinud sellise valikuvõimaluse vahekohtu kokkuleppega või see tuleneb vahekohtumenetlusele kohalduvatest reeglitest.¹⁴³ Kuigi vastav lahendus pikendab menetlust, tuleb seda pidada nii üldõigusjärglase kui ka kolmanda poole suhtes õiglaseks. Seda põhjusel, et vaid poolte tahteavaldustel põhinevas vahekohtumenetluses tuleb lähtuda vahekohtumenetluse poolte tahteavaldustest ka pärast ühe vahekohtumenetluse poole vahetumist teisega üldõigusjärglase korras. Menetluse pikenemise ohtu ei oleks olemas juhul, kui äriühingute ühinemise või jagunemise tulemusel läheb ühendavale või omandavale äriühingule menetluse käigus üle kohtualluvuse kokkulepe. Seda põhjusel, et kohtualluvuse kokkulepe ei võimalda pooltel valida nendevahelist vaidlust lahendatavat kohtunikku. Seda nimelt ka olukorras, kus üldõigusjärglane vaidleb enda üldõigusjärglasele vastu. Üldõigusjärglasele vastuvaidlemine ei ole menetluse lõpetamise aluseks ning seda tuleb igal juhul jätkata.¹⁴⁴ Eelnevast tulenevalt mõjutab kolmanda isiku ja õiguseelneja vahel käivat menetlust vaid vahekohtu kokkuleppe üleminek üldõigusjärglase korras. Seda aga vaid piiratud ulatuses, et tagada poolte vahel õiglane menetlus.

Eelnevast analüüsist tulenevalt tuleb järeldada, et kuivõrd kolmandat isikut tuleb kokkuleppe loovutamisel kaitsta rohkem kui ühendavat või omandavat äriühingut, on kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe üldõigusjärglasele üleantav. Äriseadustiku kehtiv regulatsioon kaitseb

¹⁴¹ Samale seisukohale, ent kohtumenetlust puudutavas analüüsis, asus ka T. Tampuu oma 2006. aasta *Juridica VIII* numbris avaldatud artiklis. Vaata lähemalt T. Tampuu (2006), lk 560.

¹⁴² Rahvusvahelise vahekohtumenetluse osas pooldab sellist lähenemist näiteks rahvusvahelise vahekohtumenetluse teadlane Gary Born. G. B. Born (2009), p 1191.

¹⁴³ Vahekohtumenetlusele kohalduvad reeglid võivad olla Eesti õiguses määratletud nii vahekohtu kokkuleppe poolte poolt vahekohtu kokkuleppes (TsMS § 742 lg 1 ls 1) kui ka vastavasisulise kokkuleppe puudumisel seadusega (TsMS § 742 lg 2). Vandeadvokaat ja advokaadibüroo Aivar Pilv partner Pirkka-Marja Põldvere on asunud Eesti õiguse kohaldamise osas poolte kokkuleppe puudumisel ehk TsMS § 742 lg-s 2 sisalduva regulatsiooni osas seisukohale, et see ei vasta rahvusvaheliselt tunnustatud vahekohtumenetluse standarditele, kuivõrd vahekohtumenetluses on poolte valik kohalduvate reeglite osas seotud üldiselt pigem poolte praktiliste kaalutlustega, mitte teatud riigi materiaalsoigusega. Vaata TsMS § 742 lg 2 regulatsiooni ebamõistlikkuse osas lähemalt: P.-M. Põldvere. Kaheksa aastat mudelseadust: kas Eesti vahekohtumenetlus vastab mudelile? – *Juridica* 2014 I, lk 27.

¹⁴⁴ T. Tampuu leiab, et sellisel juhul tuleb kohtumenetlust jätkata ning lõpetada see sisulise kohtulahendiga, vaatamata sellele, et teatud juhtudel üldõigusjärglane kohtumenetlusest faktiliselt osa ei võta. Vaata lähemalt T. Tampuu, lk 560.

lisaks ühendavale või omandavale äriühingule sellega lepingulisse suhtesse astuvat kolmandat isikut. Nimelt läheb ühendatava või jaguneva äriühinguga sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe või vahekohtu kokkulepe teisele äriühingule muutumatult üle. Sellest tulenevalt ei muutu üldjuhul kolmanda isiku positsioon äriühingute ühinemise või jagunemise tõttu õiguslikult halvemaks, kuivõrd kolmas isik võib kokkuleppe alusel nõuda teiselt äriühingult samade kohustuste täitmist, mida ta võis nõuda eelnevalt äriühingult.

2.1.2. Kokkuleppe üleminek pärimise korral

Pärandaja õiguste ja kohustuste üleminek pärijale toimub PärS § 130 alusel. Nimetatud sätte alusel toimub seadusest tulenevate piirangute puudumisel pärandaja õiguste ja kohustuste üleminek pärijale automaatselt.¹⁴⁵ Kui lugeda kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet õiguste ja kohustuste hulka PärS § 130 mõttes, võib pärija talle pärimise tagajärjel üle läinud põhilepingust tuleneva vaidluse tekkimisel seista silmitsi talle kokkuleppesist tulenevate ebasoodsate tagajärgedega. Teiselt poolt, kui lugeda kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekut pärija suhtes kehtetuks, toob selline käsitus kaasa kahjulikud tagajärjed kokkuleppe pärandaja algsele lepingupartnerile. Eeltoodust tulenevalt tõusetub küsimus, kas vaid poolte tahteavaldustel põhineva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminek üldõigusjärgluse korras põhilepingu pärijale on Eesti õiguses võimalik.

Käsitus, mille kohaselt kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe ei läheks üldõigusjärgluse korras pärijale põhilepinguga üle, ei ole ilmselt võimalik põhjusel, et see kahjustaks oluliselt nii pärandajaga esialgselt kokkuleppe sõlminud poole kui ka pärandaja õigusi. Pärandajaga esialgselt kokkuleppe sõlminud poole huve kahjustatakse seeläbi, et pärandajaga esialgselt kokkuleppe sõlminud isikul puudub võimalus üldõigusjärgluse korras üleminevas põhilepingus sisalduvat kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet mõjutada. Seejuures kokkuleppe pärandaja algset lepingupartnerit tuleb sarnaselt äriühingute ühinemise ja jagunemise tagajärjel kaitseta jäävatele võlausaldajatele pidada isikuks, kes on vaidluste lahendamise kokkulepet sisaldava põhilepingu ülemineku korral kõige nõrgemalt kaitstud. Seda põhjusel, et erinevalt kokkuleppe üleminekust eriõigusjärgluse korras, ei sõltu

¹⁴⁵ Pärandi üldõigusjärgluse korras üleminekut pärijale pärandi kogu ulatuses nimetatakse ka pärimise absoluutsuse põhimõtteks. Lähemalt on nimetatud põhimõttest Eesti õiguses kirjutanud Tartu Ülikooli õigusteaduskonna tsiviilõiguse lektor Urve Liin: U. Liin. Pärandi üleminek pärijale: vastuvõtusüsteem versus loobumissüsteem. Juridica 2003 I, lk 45.

kokkuleppe üleminek kuidagi kokkuleppe pärandaja algse lepingupartneri tahtest. Seda põhjusel, et üldõigusjärglasel puudub võimalus anda oma nõusolekut kokkuleppe üleminekule VÕS § 179 lõike 1 mõttes. Juhul, kui kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ei läheks pärimise käigus pärijale pärandvara osana üle, jääks kokkuleppe pärandaja algne lepingupartner ilma talle kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega tagatud kaitsest. Nimelt jääb ta ilma oma õigusest lahendada kõik pärandatavast põhilepingust tulenevad vaidlused kokkuleppes määratud kohtus või vahekohtus. Täiendavalt kahjustab kokkuleppe loovutamatus pärijale kokkuleppe esialgselt pärandajaga sõlminud poole õigusi põhjusel, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppel ei ole sellisel juhul pärast pärandaja surma mingit väärtust. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe väärtuse puudumine tuleneb asjaolust, et kokkuleppe loovutamatus pärijale tingib kokkuleppe kuulumise põhilepingu pooltest erinevatele isikutele. Kokkuleppe kuulumine põhilepingu pooltest erinevatele isikutele aga ei võimalda põhilepingu pooltel realiseerida kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppes tulenevaid õigusi.

Erinevalt nõrgalt kaitstud kokkuleppe loovutanud isiku esialgselt lepingupartnerist, on pärijale seadusega tagatud võimalus talle pärandi üleminekut mõjutada. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekule tahteavalduse tegemine otsese tahteavaldusega TsÜS § 68 lõike 2 mõttes on pärimise puhul ilmselt välistatud. Seda põhjusel, et PärS § 4 lõike 1 kohaselt läheb pärand pärijale üle ilma, et ta saaks sõnaselgelt väljendada oma tahteavaldust talle ülemineva pärandi osas. Eeltoodule vaatamata loeb TsÜS § 68 lõige 3 tahteavalduse tehtuks ka teoga, milles väljendub tahe tuua kaasa õiguslik tagajärg. Selliseks teoks võib Eesti pärimisõiguses alates 2009. aastast¹⁴⁶ kehtiva loobumissüsteemi¹⁴⁷ tõttu lugeda pärija pärandist mitteloobumist. Pärija õigus pärandist loobuda tuleneb PärS § 4 lõikest 2. Loobumissüsteemiga on pärijale antud valikuvõimalus, mis tagab pärijale kaitse juhul, kui pärija ei soovi saada kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooleks. Pärija valikuvõimalus seisneb selles, et juhul, kui pärija loeb kasvõi ühe talle pärandi üleminekuga kaasneva kohustuse ebamõistlikuks, võib pärija pärandist loobuda. Järelikult on pärijal võimalus

¹⁴⁶ Enne 1. jaanuari 2009 kehtis Eestis pärandi vastuvõtmissüsteem. Vastuvõtmissüsteemi asendamine loobumissüsteemiga on tingitud segadusest pärandavaraga. Näiteks ei olnud vastuvõtmissüsteemi puhul selge, mis toimub pärandivaraga pärandi avanemise ja pärandi vastuvõtmise vahelisel perioodil. Vaata vastuvõtmissüsteemi asendamise põhjuste kohta loobumissüsteemiga lähemalt: Riigikogu 761 SE I Pärimisseadus. Pärimisseaduse eelnõu (761 SE I) seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/effc3216-5cf1-3466-9e4d-524159c599d7/P%C3%A4rimisseadus/> (01.05.2016), lk 24. (Edaspidi „Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri“).

¹⁴⁷ Eesti õiguskirjanduses on pärandist loobumise süsteemi põhjalikult käsitletud Tartu Ülikooli õigusteaduskonna tsiviilõiguse lektor Urve Liin: U. Liin (2003), lk 45–56.

väljendada enda tahteavaldust pärandist loobumiseks, välistades talle kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülemineku PärS § 130 lõike 1 mõttes. Vastav võimalus puudub aga PärS §-st 18 tulenevalt Eesti Vabariigil ja kohaliku omavalitsuse üksusel, kes on pärijateks juhul, kui pärandajal puuduvad PärS § 11 lõikes 1 nimetatud sugulased ning pärandaja ei ole teinud oma surma puhuks pärandi kohta korraldusi PärS § 19 mõttes. Sellisel juhul annab Eesti Vabariik või kohaliku omavalitsuse üksus enda tahteavalduse vaidluste lahendamiseks oleva kokkuleppe sõlmimiseks seaduse jõul.¹⁴⁸ Riigil või kohaliku omavalitsuse üksusel puudub seega pärandi vastuvõtmisel valikuvõimalus ning ta kohustub saama kohtualluvuse või vahekohtu pooleks. Kokkuleppest tulenevate kohustuste üleminek Eesti Vabariigile või kohaliku omavalitsuse üksusele¹⁴⁹ võib tunduda esmapilgul ebaõiglasena. Tegelikult kaitseb selline regulatsioon olulises osas üldõigusjärgluse korras kõige enam kaitset vajavaid pärandaja võlausaldajaid, kes ei kaota oma õigust realiseerida endale pärandvarast tulenevaid õigusi ka olukorras, kus pärandaja loobub pärandist. Seega juhul, kui pärija võtab pärandi oma kaudse tahteavaldusega ehk pärandist mitteloobumisega PärS § 4 lõike 1 mõttes vastu, lähevad talle üle ka pärandi osaks olevates põhilepingutes sisalduvad kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepped.

Käsitlus, mille kohaselt pärandis sisalduv kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe läheb pärijale igal juhul üle, ei kaitse mitte üksnes pärandaja võlausaldajat, vaid ka pärandajat. Pärandaja tahe allutada teatud põhilepingust tulenevad vaidlused kindlale vaidluste lahendamise institutsioonile tuleneb üldjuhul põhilepingu iseloomust tulenevatest kaalutlustest¹⁵⁰ või pärandaja ning pärandajaga esialgselt kokkuleppe sõlminud isiku vahelisest praktikast.¹⁵¹ Vara surmajärgse valitsemise eesmärgiks on asendada pärandaja pärijaga, jättes lepingud kehtima samadel tingimustel nagu nad kehtisid pärandaja ja teise lepingupoole vahel.¹⁵² Seega oleks olukord, kus kokkulepe ei läheks kaudse tahteavaldusega

¹⁴⁸ Erki Silvet ning Elmar Ilus nimetavad nii riiki kui ka kohaliku omavalitsuse üksust pärandist loobumise võimatuse tõttu sundpärijateks. Vaata sundpärijate kohta lähemalt E. Silvet. Pärimisseaduse eelnõu põhijoontest. *Juridica* 1995 VII, lk 283; E. Ilus. Rooma eraõiguse alused. Tartu: Penikoorem 1960, lk 173.

¹⁴⁹ Enne PärS'i jõustumist sai pärandvara seaduse alusel üle minna üksnes riigile. Kehtiv PärS'i regulatsioon tagab pärandvara ülemineku kohaliku omavalitsuse üksusele ning üksnes välismaal avanenud pärandi puhul on pärijaks Eesti riik. Vaata PärS § 18 ajaloolise kujunemise kohta lähemalt: E. Silvet (1995), lk 283.

¹⁵⁰ Näiteks juhul, kui üks põhilepingu pooltest elab Eestis ja teine põhilepingu pool elab välismaal ning pooled soovivad kohtualluvuse kokkuleppega välistada neile rahvusvahelise eraõiguse normide järgi ette nähtud kohtualluvust. Vaata lähemalt A. Dickinson and E. Lein (eds.) (2015), p 279.

¹⁵¹ Vastav võimalus võib tuleneda pooltele rahvusvahelise elemendiga kohtualluvuse kokkulepete sõlmimisel Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse art 25 lg 1 p-ist c.

¹⁵² Vara surmajärgset valitsemise eesmärki on Eesti õiguses lähemalt käsitlenud Eesti õigusteadlane ning endine Tartu Ülikooli tsiviilõiguse ja –protsessi professor Elmar Ilus. E. Ilus, lk 171; Vaata lisaks ka Saksa õiguse sarnase käsitluse kohta lähemalt: H. Brox. Pärimisõigus. Tallinn: Kirjastus Juura 2003, lk 11.

pärijale üle, vara surmajärgse korraldamise eesmärgiga vastuolus. Täiendavalt tuleb vara surmajärgse eesmärgi puhul arvestada, et pärandaja kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe sõlmimisel arvesse võetud kaalutlused ei kao pärandaja ja pärandajaga esialgselt kokkuleppe sõlminud isiku vahelisest suhtest ka pärast pärandaja surma. Seega võidakse vaidluste lahendamise kokkuleppe pärijale üldõigusjärgluse korras mitteüleminekuga negatiivselt mõjutada pärandaja tahet osaleda oma vara valitsemisel pärast surma.¹⁵³ Seejuures ei tähenda pärandajapoolse testamendi või pärimislepingu puudumine alati seda, et pärandajal puudus soov jagada oma vara kindlate isikute vahel. Selline soov võis kattuda seaduses seadusjärgse pärimise reeglistiku kohta sätestatuga ning pärandaja ei pidanud eluajal sellest regulatsioonist erineva sisuga lepingu või testamendi sõlmimist vajalikuks. Kuivõrd kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet tuleb käsitleda põhilepingu juurde kuuluva kõrvalkohustusena,¹⁵⁴ läheb kokkuleppe pärijale üle kõikide teiste pärimise teel pärijale üleminevate õiguste ja kohustustega.¹⁵⁵ Vastava käsitlusega tagatakse pärijale lepingulistes suhetes samasugune positsioon, milles pärandaja oli enda eluajal.¹⁵⁶

Vaatamata huvide kaalumise tulemusel tehtud järeldusele, mille kohaselt kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe peaks kuuluma üldõigusjärgluse korras kogu PärS § 130 lõike 1 alusel loovutatava varasse, võib kokkuleppe üleminekut piirata seadus. PärS § 130 lõige 1 näeb päritava vara üleminekul pärijale ette kaks olulist piirangut. Esiteks ei lähe pärimise teel üle õigused ja kohustused, mis on oma olemuselt pärandaja isikuga lahutamatult seotud. Teiseks võib pärimise teel õiguste ja kohustuste ülemineku välistada seadus. Seadusest tulenevad piirangud võivad tuleneda TsÜS § 6 lõikest 1, mis näeb ette kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülemineku välistamise kokkuleppe isikliku iseloomu tõttu ning TsMS § 106 lõikest 1 ja TsMS §718 lõikest 2, mis näevad ette vastavalt kohtualluvuse või vahekohtu tühisuse vormi- või sisunõuete rikkumise tõttu.

Eelnevast tulenevalt on PärS-i seadusjärgse pärimise regulatsioon soodne kokkuleppe poolele, kes oli pärandajaga sõlmitud kokkuleppe esialgseks pooleks. Seda põhjusel, et vaidluste tekkimisel läheb vaidluste lahendamise kokkuleppe üle kas pärandaja sugulastele või PärS § 18

¹⁵³ Vaata lähemalt pärandaja tahte kohta mõjutada oma vara pärast surma: U. Liin. Pärimisõigus. Tallinn: Ilprint 2005, lk 23.

¹⁵⁴ Vaata kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe käsitlemise kohta kõrvalkohustusena lähemalt käesoleva magistritöö ptk 1.1.2 (lk 17 jj).

¹⁵⁵ Vaata pärandvara tervikuna ülemineku kohta lähemalt U. Liin (1999), lk 144.

¹⁵⁶ Vaata pärija astumise kohta pärandaja kohale lähemalt: *Adele Tonto vs Maksu- vs Tolliameti Ida makse- ja tollikeskus*. Riigikohtu halduskolleegiumi 14.veebruari 2014 kohtuotsus haldusasjas nr 3-3-1-97-13, p 13.

lõikes 1 ette nähtud institutsioonile ning kokkulepe jääb kehtima ka pärast pärandaja surma. Kokkuleppe esialgne pool ei jää sellisel juhul ilma talle kokkuleppega tagatud õigusest pöörduda vaidluste lahendamise kokkuleppes määratud institutsiooni ning nõuda seda pärijalt. Kokkuleppe üleminek seadusjärgse pärimise korral võib aga kahjustada pärija õigusi. Pärandi vastuvõtmise tagajärjel peab pärija alluma kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppes ette nähtud vaidluste lahendamise institutsioonile, mis ei pruugi alati vastata pärija tegelikule tahtele ning tuua pärijale kaasa kahjulikke tulemusi. Ühe võimalusena sellise kokkuleppe pärimise korras vastuvõtmise välistamisena võiks näha pärandi osalise vastuvõtmise võimalust, mis on aga PärS § 122 lõike 2 alusel Eesti õiguses keelatud. Kuivõrd pärandatud vara ei tohi Eesti pärimisõiguse järgi jääda peremehetuks, oleks pärandi osaline vastuvõtmine kasulik vaid päritava vara seadusjärgselt päriivatele sugulastele. Ülejäänud osa läheks PärS § 125 lõike 3 alusel üle riigile või kohaliku omavalitsuse üksusele. Olukord, milles põhilepingust tulenevad kohustused ja õigused kuulusid seadusjärgsest sugulasest pärijale ning vaidluste lahendamise kokkuleppes tulenevad õigused ja kohustused riiklikule institutsioonile ei ole siiski võimalik. Seda põhjusel, et osaline pärandi vastuvõtmine on PärS § 122 lõike 2 alusel keelatud. Seega juhul, kui pärija leiab, et pärandvaras sisalduv kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe ei ole tema jaoks soodne, peab ta loobuma kogu pärandvarast. Järelikult on hetkel kehtiv seadusjärgse pärimise regulatsioon soodne pärandajaga kokkuleppe sõlminud kokkuleppe poolele, ent ebasoodne kokkuleppe pärijale. Eeltoodust tulenevalt võib järeldada, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe on üldõigusjärgluse korras pärijale üleantav. Seda tingimusel, et pärandaja ja kokkuleppe teine pool ei ole sellist üleminekut sõnaselgelt välistanud ning kokkuleppe üleminekuks puuduvad seadusest tulenevad piirangud. Pärijal on võimalik vältida talle kokkuleppega kaasnevaid tagajärgi pärandist loobudes.

2.2. Kokkuleppe üldõigusjärgluse korras ülemineku eeldused

2.2.1. Üldõigusjärgluse korras kokkuleppe ülemineku vorminõuded

Üldõigusjärgluse korras kokkuleppe üleminekul tuleb lähtuda VÕS § 12 lõikes 2 sätestatud eeldusest, mille kohaselt leping kehtib ka lepingupoole üldõigusjärglase suhtes. Seejuures näeb VÕS § 11 lõige 2 ette, et pooltevahelist lepingut ei saa lugeda sõlmituks, kui lepingu pooled ei järgi seadusega lepingu sõlmimisele ette nähtud vorminõudeid. Kuivõrd nii TsMS § 106 lõige 1 punkt 3 kui ka TsMS § 719 näevad kohtualluvuse kokkulepete ja vahekohtu

kokkulepete sõlmimisele ette kindlad vorminõuded, võib seaduse alusel üle läinud kohtualluvuse kokkulepe või vahekohtu kokkulepe osutada vorminõuete täitmata jätmise tõttu tühiseks. Eeltoodust tulenevalt jääb selgusetuks, kas kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisel üldõigusjärgluse korras tuleb lähtuda VÕS § 12 lõikes 2 ja VÕS § 11 lõikes 2 sätestatud vorminõuetest. Vastuolu kõrvaldamiseks otsitakse alljärgnevalt vastust küsimusele, kas kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekul üldõigusjärgluse korras tuleb järgida nimetatud kokkulepetele TsMS-ga ette nähtud vorminõudeid.

Ilmselt tuleb Eesti õiguses lähtuda seisukohast, mille kohaselt võib kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üldõigusjärgluse korras ülemineku korral teha VÕS § 11 lõikest 2 erandi ning lähtuda VÕS § 12 lõikest 2. VÕS § 11 lõikes 2 ette nähtud vorminõue, mille kohaselt, kui vastavalt seadusele tuleb leping sõlmida teatud vormis, ei loeta lepingut sõlmituks enne, kui lepingule on antud ettenähtud vorm, on täidetud õiguseelneja vorminõuetele vastava tahteavalduse tegemisega. Eelnev tähendab seda, et juhul, kui õiguseelneja sõlmis kokkuleppe loovutanud isiku algse lepingupartneriga kohtualluvuse või vahekohtu ülemineku kokkuleppe seadusega ette nähtud vormis, tuleb seaduses ette nähtud vorminõudeid lugeda VÕS § 11 lõike 2 kohaselt täidetuks.

VÕS § 12 lõikes 2 sätestatud reegel kaitseb põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe seniseid ning tulevaseid pooli. Enne ning pärast kokkuleppe üldõigusjärgluse korras üleminekut vajab kokkuleppe loovutanud isiku esialgne lepingupartner kõige tugevamat kaitset, kuivõrd temal puudub igasugune võimalus kokkuleppe üleminekut mõjutada. Juhul kui vorminõuete mittetäitmine kokkuleppe üldõigusjärgluse korras ülevõtja poolt tooks kaasa kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kehtetuse, jääks teine kokkuleppe pooleks olev isik ilma talle kohtualluvuse kokkuleppega ning vahekohtu kokkuleppega tagatud kaitsest. Juhul, kui mitte lugeda kokkulepet kokkuleppe üldõigusjärglasele vormipuuduste tõttu üleläinuks, kahjustatakse oluliselt kokkuleppe pooleks jäänud isiku õigustatud ootust. VÕS § 12 lõige 2 loeb üldõigusjärgluse korras teisele isikule üle läinud lepingu kehtivaks, kui selleks puuduvad seadusest tulenevad erandid.¹⁵⁷ Seetõttu tekib kokkuleppe loovutanud isiku algsel lepingupartneril õigustatud ootus, et ta saab enda vaidluste lahendamise kokkuleppest tulenevaid õigusi maksma panna ka pärast kokkuleppe üleminekut kolmandale isikule üldõigusjärgluse korras.

¹⁵⁷ Nimetatud sätest näeb erandi vaid TsÜS § 6 lg 1, mille kohaselt tuleb üldõigusjärgluse korras üleminevate lepingute hulgast välja arvata isikliku iseloomuga lepingud. Vaata lähemalt: P. Varul. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 55.

Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekuga üldõigusjärgluse korras võivad kaasneda negatiivsed tagajärjed kokkuleppe ülevõtjale. On oht, et kokkuleppe ülevõtja peab alluma põhilepingu pooleks saamise tagajärjel vaidluste lahendamise institutsioonile, mis ei ole talle ettenähtav.¹⁵⁸ Küll aga on kokkuleppe pooleks saaval isikul äriühingute jagunemisel ja ühinemisel ning vara pärimise tagajärjel tekkivatel kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe seadusjärgse ülemineku juhtudel võimalus otsustada, kas ta soovib talle kokkuleppe üleminekust tulenevaid tagajärgi või mitte.¹⁵⁹ Nimelt võib pärandaja loobuda pärandist ja äriühingu osanik või aktsionär hääletada äriühingu ühinemise või jagunemise vastu. Kuivõrd seadus annab eeldatavale üldõigusjärglasele üldõigusjärglusest loobumise võimaluse, ei kahjusta tema huve vorminõuete järgimata jätmisest tulenevad tagajärjed. Eelnevast tulenevalt kaitseb kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminek seaduse alusel vorminõudeid järgimata ka kokkuleppe ülevõtjat.

Rahvusvahelist vahekohtumenetlust käsitlevas õiguskirjanduses ning rahvusvahelise vahekohtumenetluse praktikas on asutud seisukohale, et üldõigusjärgluse korras vahekohtu kokkuleppe pooleks saanud isiku suhtes ei ole vahekohtu kokkulepetele kohalduvate vorminõuete järgimine oluline.¹⁶⁰ Saksa kohtupraktikas on samuti leitud, et üldõigusjärgluse korras kokkuleppe ülemineku korral piisab vorminõuete täitmiseks vorminõudeid järgivalt sõlmitud kokkuleppesest õiguseelneja ning enne kokkuleppe üleminekut kokkuleppe pooleks olnud isiku vahel.¹⁶¹ Üldjuhul ei kaasne üldõigusjärgluse korras kokkuleppe ülemineku tagajärjel kokkuleppe pooltele kahjulikke tagajärgi ning üldõigusjärgluse korras kokkuleppe ülemineku eesmärgist¹⁶² tulenevalt asendab kokkuleppe ülevõtja oma õiguseelnejat kõikide talle üleminevate kohustuste ja õiguste osas.¹⁶³ Seetõttu tuleb nõustuda rahvusvahelises

¹⁵⁸ Ettenähtavuse põhimõtte kohtualluvuse regulatsiooni puhul tuleneb TsMS eelnõuga taotletavast eesmärgist suurendada Eesti Vabariigi kodanikkonna usaldust õigusriiki ning tagada õiguskindlus. Vaata lähemalt TsMS eelnõu seletuskiri, lk 213.

¹⁵⁹ P. Varul. – P. Varul. jt. (2010), lk 223.

¹⁶⁰ Vaata lähemalt P. Habegger (2004), p 410; G. B. Born (2009), p 1211; Šveitsi Föderaaltribunali lahend, Judgement of 16 October 2003, ASA Bulletin 2004, Volume 22 p 364.

¹⁶¹ Bundesgerichtshof 02.03.1978, III ZR 99/76.

¹⁶² Õiguste ja kohustuste üldõigusjärglasele ülemineku eesmärk seisneb selles, et üldõigusjärglane asendab õiguseellast kõigi õiguseellase ning kolmandate isikute vaheliste õiguste ja kohustuste täitmisel. Vaata õigusjärglase eesmärgi kohta lähemalt: K. Parkel. –P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 55.

¹⁶³ Vaata õiguseellase asendumise kohta õigusjärglasega Eesti õiguses lähemalt: M. Käerdi – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I: Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 584; Vaata Eesti õiguse lepingu loovutamise regulatsiooni allikaks oleva PECL'i kommenteeritud väljaandest: O. Lando *et al.*(ed.) Principles of European Contract Law. Part III. The Hague: Kluwer Law International 2003, p 134.

vahekohtumenetluses ning Saksa kohtu poolt aktsepteeritud seisukohtadega ning laiendada nende mõju ka Eesti õiguse regulatsioonile. Eeltoodust tulenevalt tuleb VÕS § 12 lõiget 2 käsitleda erinormina VÕS § 11 lõike 2 suhtes. Seega kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe loovutamisel kolmandale isikule üldõigusjärgluse korras tuleb vorminõuete järgimisel tuvastada õiguseelneja ning kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutanud isiku algse lepingupartneri poolt sõlmitud üleantava kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe vastavus vorminõuetele.¹⁶⁴ Seda põhjusel, et kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe üleminek toimub seadusel alusel automaatselt, ilma selleks tarvilikku lepingu sõlmimiseta.¹⁶⁵ Nimetatud vorminõuete täitmisel tuleb ilmselt lugeda, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe on üldõigusjärglasele vorminõudeid järgivalt üle antud.

Eeltoodust tulenevalt tuleb Eesti õiguses ilmselt lähtuda seisukohast, mille kohaselt võib kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üldõigusjärgluse korras ülemineku korral teha VÕS § 11 lõikest 2 erandi ning lähtuda VÕS § 12 lõikest 2. VÕS § 11 lõikes 2 ette nähtud vorminõue, mille kohaselt, kui vastavalt seadusele tuleb leping sõlmida teatud vormis, ei loeta lepingut sõlmituks enne, kui lepingule on antud ettenähtud vorm, on täidetud õiguseelneja vorminõuetele vastava tahteavalduse tegemisega. Kokkuleppe loovutamisel üldõigusjärgluse korras ei tule üldjuhul järgida samu vorminõudeid, mis kehtivad kokkuleppe üleminekule eriõigusjärgluse korras. Eelnev tähendab seda, et juhul, kui õiguseelneja sõlmis kokkuleppe loovutanud isiku algse lepingupartneriga kohtualluvuse või vahekohtu ülemineku kokkuleppe seadusega ette nähtud vormis, tuleb seaduses ette nähtud vorminõudeid lugeda VÕS § 11 lõike 2 kohaselt täidetuks.

¹⁶⁴ Magistritöös väljendatud seisukoht võib tekitada ekslikku mulje, et see on vastuolus Tartu Ülikooli endise tsiviilõiguse lektori Paul Varuli seisukohaga, kes leidis, et „*Vara võõrandamise tehingute vorm sõltub sellest, kas konkreetse varakogumi hulka kuulub mõni ese, mis on allutatud kohustuslikule vorminõudele [---].*“ Selline seisukoht ei laiene kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe ülevõtmise vorminõuetele. Seda põhjusel, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet tuleb Eesti õiguses lugeda põhilepingu kõrvalkohustuseks. Seega ei ole kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe üleminekule seadusest tulenevate vormieelduste laiendamine põhjendatud. Esiteks, kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe näol ei ole tegemist tehinguga ning teiseks, kõrvalkohustuseks olev kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ei ole varasse kuuluvaks eraldiseisvaks esemeks. Vaata Paul Varuli seisukoha osas lähemalt: P. Varul. – P. Varul jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus: kommenteeritud väljaanne (2010), lk 213.

¹⁶⁵ Vastavat positsiooni pooldab ka Riigikohus, leides, et vorminõuete järgimine (täpsemalt kinnistusraamatusse kaasomane kokkulepete kandmine) ei ole üldõigusjärgluse korral kohustuslik, kuivõrd üldõigusjärglane on seotud õiguseelneja kohustuslike kokkulepetega. *Kersti Reinson, Imre Reinson ja Lehti Mändoja kandeavaldus kaasomandi kasutuskorra kinnistusraamatusse kandmiseks*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 17. aprilli 2008. a kohtumäärus nr 3-2-1-12-08, p 9.

2.2.2. Üldõigusjärgluse korras kokkuleppe ülemineku sisunõuded

Nii, nagu ka eriõigusjärgluse korras kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe ülemineku korral, tuleb üldõigusjärgluse korras ülemineku sisunõuete hindamisel lähtuda kokkuleppe aluseks olevast vaidluse esemest ning kokkuleppe ülevõtja õigusest olla kokkuleppe pooleks. Käesolevas peatükis analüüsitakse esmalt vaidluse esemest tulenevaid piiranguid ning seejärel kokkuleppe sõlmimiseks õigustatud isikust tulenevaid piiranguid kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisele üldõigusjärgluse korras.

Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisel üldõigusjärgluse korras puuduvad võrreldes kokkuleppe loovutamisest eriõigusjärgluse korras erisused vaidluse eseme osas. Kui kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooled ei järgi TsMS § 106 lõige 1 punktis 3 ning TsMS §-st 719 tulenevaid sisunõudeid juba enne kokkuleppe loovutamist, on põhilepingu pooled enne põhilepingu loovutamist sõlminud omavahel vaidluse esemest tingituna tühise kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe. Tühine kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe võib küll põhilepingu uutele pooltele üle minna, ent uutele pooltele üleminek ei mõjuta kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kehtivust. See tähendab, et üldõigusjärgluse korras loovutatud kokkuleppe ei ole vaidluste esemest tulenevate puuduste tõttu pärast selle loovutamist üldõigusjärgluse korras endiselt kehtiv.

Erisusi võrreldes kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisega eriõigusjärgluse korras ei tulene kokkuleppe loovutamisel üldõigusjärgluse korras ilmselt ka kokkuleppe ülemineku sisunõue, mille kohaselt kohtualluvuse või vahekohtu pooleks võib olla üksnes seaduses ette nähtud isik. TsMS § 104 lõike 1 sõnastusest tulenevalt tuleb asuda seisukohale, et juhul, kui kokkuleppe ülevõtjal ei ole võimalust kokkuleppe ülevõtmisel kokkulepet mõjutada, peab kokkuleppe sisulisi eelduseid lugema täidetuks kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimise hetke seisuga. Seega juhul, kui õiguseelneja pidas kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimisel kinni TsMS § 104 lõikes 1 nimetatud tingimustest, tuleb kokkuleppe üleminekul tema üldõigusjärglasele lugeda kokkuleppe sisunõuded täidetuks. Samadest eeldustest tuleks lähtuda ka vahekohtu kokkuleppe üldõigusjärgluse korras ülemineku puhul. Saksa kohtupraktika pooldab nimetatud seisukohta, leides, et sisunõuet, mille kohaselt kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooleks saab olla vaid seaduses ette nähtud isik, tuleb järgida üksnes kokkuleppe sõlmimisel, mitte aga kokkuleppe üleminekul

üldõigusjärgluse korras.¹⁶⁶ Eeltoodust tulenevalt tuleb kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe üldõigusjärgluse korras kolmandale isikule üleminekul lugeda kokkulepet kolmanda isiku suhtes kehtivaks, kui TsMS §-st 104 ja TsMS §-st 718 tulenev seadusega ette nähtud poole nõue oli täidetud kokkuleppe esialgselt sõlminud poolte poolt.

2.3. Kokkuleppe üldõigusjärgluse korras ülemineku tagajärjed kolmandatele isikutele

2.3.1. Tagajärjed seaduse alusel ülemineva põhilepingu kohasele käendajale ja garandile

Nii, nagu ka eriõigusjärgluse korral, võivad käendusleping¹⁶⁷ ja garantiileping minna koos põhilepinguga üldõigusjärgluse korras kolmandale isikule üle. Juhul kui käenduslepingu ja garantiilepingu kolmandale isikule üldõigusjärgluse korras ülemineku tingimused on täidetud, on küsitav, kas põhilepingus sisalduv kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe laieneb ka käendajale ja garandile.

Esmalt leitakse vastus küsimusele, kas üldõigusjärgluse korras üle läinud kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet tuleb lugeda käendaja suhtes kehtivaks. Sarnaselt vaidluste lahendamise kokkuleppe üleminekule eriõigusjärgluse korras, lihtsustab kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe laiendamine käendajale võlausaldaja võimalust panna maksma põhilepingust tulenevat käendatud kohustust. Nimelt saab võlausaldaja pöörduda tagatavast kohustusest tuleneva nõudega nii võlgniku kui ka käendaja vastu samas menetluses. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kehtivuse laiendamine käendaja suhtes ei pruugi aga pärast kokkuleppe üleminekut üldõigusjärgluse korras kaitsta käendajat. Käendaja kaitseks on seadusandja näinud ette teise võimaluse. VÕS § 153 lõike 1 punkt 2 annab käendajale nimelt võimaluse otsustada, kas käendaja soovib käendada põhilepingust tulenevat kohustust pärast põhilepingu loovutamist või mitte. Eeltoodust tulenevalt saab käendaja põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kehtivust enda suhtes mõjutada. Samal ajal võlausaldajal võimalus põhilepingu üleminekut üldõigusjärgluse korras

¹⁶⁶ Oberstes Landesgericht Köln 21.11.1991, 18 U 113/91.

¹⁶⁷ Vaata käenduslepingu olemuse osas lähemalt: I. Kull. Garantii ja käenduse õigusliku olemuse teoreetilisi ja praktilisi probleeme. – Juridica 1999 I, lk 16. Kuigi artikkel põhineb enne VÕS-i kehtinud tsiviilkoodeksil, ei ole käenduslepingu regulatsioon võrreldes tänapäeval VÕS-is sätestatuga suuresti muutunud.

mõjutada puudub. Seetõttu tuleb pärast kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekut kolmandale isikule üldõigusjärgluse korras kaitsta käendaja asemel võlausaldajat kui isikut, kellel puudub võimalus põhilepingust võlgniku vahetumisel loobuda. Erinevalt võlausaldajast on seadusandja VÕS § 153 lõike 1 punktis 2 sätestatuga näinud käendajale ette võimaluse vabaneda kohustuse käendamisest uue võlgniku ehk põhilepingu ülevõtja eest. Kuivõrd käendajal on võimalus otsustada, kas ta soovib käendada üle läinud põhilepingust tulenevat kohustust ka pärast põhilepingu üleminekut uuele võlgnikule, tuleb üle läinud põhilepingus sisalduvat vaidluste lahendamise kokkulepet laiendada ka käendajale.

Asjaolu, kas kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe laiendamisega käendajale kaasnevad põhilepingu ülevõtjale kasulikud tagajärjed, sõltub suures osas enne põhilepingu üleminekut eksisteerinud põhilepingu üleandja ja käendaja vahel eksisteerinud õigussuhtest. Nimelt võivad enne põhilepingu üleminekut eksisteerinud käenduslepingust tuleneda piirangud kokkuleppega ühinemise osas käenduslepingust või üleantavast põhilepingust, mille pooled välistasid põhilepingus sisalduva kohtualluvuse kokkuleppe või vahekohtu kokkuleppe laiendamise käendajale. Eelnevast tulenevalt on üldõigusjärglasele üle läinud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe laiendatav põhilepingu kohasele käendajale, kui õiguseelneja ja võlausaldaja vahel puudub kokkuleppe üleminekut välistav kokkulepe.

Edaspidi vastatakse küsimusele, kas üldõigusjärgluse korras kolmandale isikule üle läinud põhilepingus sisalduv kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe on laiendatav ka põhilepingus sisalduva kohustuse garandile. Garantiilepingu üleminek üldõigusjärgluse korras ei erine garantiilepingu üleminekust üldõigusjärgluse korral. Garantiileping läheb üldjuhul põhilepingu ülevõtjale üle koos põhilepinguga. Seda juhul, kui garant ja põhilepingu võlausaldaja ei leppinud garantiilepingus sõnaselgelt eraldi. Seega ei saa kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kehtivust garandi suhtes pärast kokkuleppe üleminekut üldõigusjärgluse korras käsitleda erinevalt kokkuleppe üleminekust eriõigusjärgluse korras.

Garantiilepingu näol on tulenevalt VÕS § 155 lõikest 2 tegemist lepinguga, mis ei sõltu sellega tagatavast võlgniku kohustusest ega selle kehtivusest.¹⁶⁸ Sellest tulenevalt kujutab

¹⁶⁸ Vaata garantii mitteaktseptsiooni kohta lähemalt järgmiseid Riigikohtu tsiviilkolleegiumi lahendeid: *Sooma Vabariik vs ERGO Kindlustuse AS*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11. veebruari 2003. a kohtuotsus nr 3-2-1-9-03, punktid 30–32 ja *Shell Eesti AS vs Rein Saluri*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19. oktoobri 2005. a kohtuotsus nr 3-2-1-86-05, p 12; *AS SEB Pank vs OÜ Grove Invest*. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 16. mai 2012. a kohtuotsus nr 3-2-1-49-12, p 10.

garantiileping endast põhikohustusest sõltumatut abstraktset lepingut,¹⁶⁹ mille eesmärgiks on anda võlausaldajale täiendav võimalus panna maksma enda põhilepingust tulenevaid õigusi.¹⁷⁰ Kuivõrd garantiilepingust tulenev nõue sõltub garantiijuhtumi¹⁷¹ olemasolust ning põhilepingust tulenev nõue sõltub põhilepingu rikkumisest, siis mõlemast lepingust tulenevate vaidluste lahendamine ühes menetluses ei pruugi olla otstarbekas. Lisaks eeltoodule, ei saa garantiilepingu sõlmija tahtest lugeda välja tema tahet olla põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooleks. Seda põhjusel, et garandi tahe on üldjuhul suunatud garantiilepingust tulenevate kohustuste täitmisele. Eeltoodust tulenevalt juhul, kui garant soovib asuda põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooleks, peab ta oma soovi põhilepingus sõnaselgelt väljendama. Olukorras, kus garandi tahteavaldus olla seotud põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega on olemas, kehtib garandi tahteavaldus ka põhilepingu üldõigusjärglase suhtes. Muudel juhtudel on garandi sidumine üldõigusjärglase poolt üle võetud põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega välistatud.¹⁷²

2.3.2. Tagajärjed seaduse alusel ülemineva kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepingu alusel õigustatud isikule

Käesolevas peatükis leitakse vastus küsimusele, kas põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekul üldõigusjärgluse korras on nimetatud kokkuleppega seotud ka kolmandas isik, kelle kasuks loovutatud põhileping on sõlmitud. Kui kokkuleppe loovutamisel eriõigusjärgluse korras oli kolmandat isikut võimalik siduda põhilepingus sisalduva vaidluste lahendamise kokkuleppega vaid juhul, kui kolmas isik avaldas enda soovi kasutada talle põhilepingust (täitmissuhtest) tulenevat õigust VÕS § 80 lõike 2 alusel, siis üldõigusjärgluse korral võib kolmandale isiku sidumiseks üldõigusjärglasele üle läinud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega esineda muid võimalusi.

¹⁶⁹ Vaata garantii abstraktsuse ehk selle täiendava tagatise olemuse kohta lähemalt: I. Kull. Garantii ja käenduse õigusliku olemuse teoreetilisi ja praktilisi probleeme. – *Juridica* 1999 I, lk 21.

¹⁷⁰ Vaata garantiilepingu eesmärgi osas lähemalt: M. Käerdi. – Varul, P. jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 528.

¹⁷¹ Vaata garantiijuhtumi olemuse kohta lähemalt ka BGB §-i 780, millest on võetud eeskujud Eesti võlatunnistuse (VÕS § 30) regulatsiooni loomisel: Habersack – F. J. Säcker *et al.* (Hrsg.). *Münchener Kommentar zum BGB*. Bd. 5. 6. Aufl. München: Beck 2013, § 780, Rn 13–14.

¹⁷² Vaata võrdluseks ka samasugust Saksa Kõrgema Liidukohtu otsust, kus Saksamaa Kõrgem Liidukohus leidis, et kuivõrd garantiikohustus tekib põhikohustusest eraldiseisvalt, on garantiikohustusel põhilepingu tagatavast kohustusest erinev saatus. Bundesgerichtshof. 05.05.1977 III ZR 177/74, Abs. 21.

Üldõigusjärgluse korras kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülemineku eripäraks on asjaolu, et kokkuleppe loovutanud isiku algsel lepingupartneril puudub võimalus vaidluste lahendamise kokkuleppe üleminekut mõjutada. Kokkuleppe loovutanud isiku algse lepingupartneri piiratud võimalus kokkuleppe üleminekut mõjutada toob kolmandale isikule, kelle kasuks põhileping on sõlmitud, eriõigusjärgluse korras kokkuleppe üleminekust erinevad tagajärjed. Seda põhjusel, et kokkuleppe loovutanud isiku algset lepingupartnerit tuleb kokkuleppe üleminekul üldõigusjärgluse korras kõigist põhilepingu ülemineku osalistest kaitsta kõige enam.¹⁷³ Kokkuleppe loovutanud isiku algse lepingupartneri nõrga kaitse tõttu tuleks säilitada talle võimalikult sarnane positsioon sellega, mis tal oli enne kokkuleppe üleminekut üldõigusjärglasele. Eeltoodust tulenevalt saab kolmandat isikut, kelle kasuks põhileping on sõlmitud, lugeda seotuks kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega üksnes juhul, kui see tagab kokkuleppe loovutanud isiku algsele lepingupartnerile samasugused võimalused oma põhilepingust tuleneva nõudeõiguse maksmapanekuks, mis tal oli enne põhilepingu üleminekut üldõigusjärglasele. Seega tuleb esmalt teha selgeks, kas kolmandat isikut tuleb lugeda seotuks kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega enne põhilepingu üleminekut.

Kolmanda isiku, kelle kasuks põhileping oli sõlmitud, põhilepingus sisalduva vaidluste lahendamise kokkuleppega kindlakstegemisel tuleb asuda seisukohale, et kolmas isik saab vaidluste lahendamise kokkuleppe pooleks hetkest, kui ta avaldab oma tahet kasutada enda VÕS § 80 lõikest 2 tulenevat õigust. Hetkest, mil kolmas isik teeb oma tahteavalduse esitada põhilepingust (täitmissuhtest) tuleneva nõude, tuleb kolmandat isikut lugeda kohustusega ühinenud isikuks VÕS § 178 mõttes. Avaldades soovi kasutada võlgniku ja võlausaldaja vahelisest lepingust tulenevat õigust, nõustub kolmas isik seega kõigi võlgniku poolt võetud lepinguga võetud kohustustega ning järelikult ka kõrvalkohustusena käsitletava vaidluste lahendamise kokkuleppega. Kokkuleppe loovutanud isiku algse lepingupartneri kaitse eesmärgil tuleks kolmandat isikut lugeda üldõigusjärglasele üle läinud vaidluste lahendamise kokkuleppega seotuks, kui kolmas isik soovib kasutada enda VÕS § 80 lõikest 2 tulenevat õigust. Muude põhilepingust tulenevate vaidluste korral ei ole vaidluste lahendamise kokkuleppe laiendamine kolmandale isikule VÕS § 80 mõttes võimalik.

¹⁷³ Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutanud isiku esialgse lepingupartneri kõige nõrgema kaitse kohta kokkuleppe loovutamisel üldõigusjärgluse korras on käsitletud lähemalt käesoleva töö ptk-s 2.1.2 (lk 55 jj).

Kolmanda isiku huvid ei saa üldõigusjärgluse korras kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekul kahjustatud. Seda põhjusel, et kolmas isik VÕS § 80 mõttes saab oma tahteavaldusega ise oma seotust kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega reguleerida. Põhilepinguga kaitstud kolmandal isikul on võimalus välistada talle kokkuleppe üleminekut enne põhilepingu üldõigusjärgluse korras loovutamist, välistades kokkuleppe kehtivuse kolmanda isiku suhtes valuutasuhtes. Kuigi kokkuleppe üleminekut välistava kokkuleppe sõlmimine põhilepingu võlausaldaja ja kolmanda isiku vahelises suhtes (valuutasuhtes) nõuab erialaseid teadmisi ning ei pruugi olla kolmandale isikule enne kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekut märgatav, tuleb käesoleval juhul eelistada siiski põhilepingu loovutanud isiku esialgse lepingupartneri huve. Seda põhjusel, et põhilepingu loovutanud isiku esialgsel lepingupartneril puudub igasugune võimalus kokkuleppe üleminekut üldõigusjärgluse korras mõjutada. Nimetatud seisukohta asusid pooldama ka Saksa kohtud,¹⁷⁴ leides, et kolmanda isiku nõue ulatub lisaks põhilepingule ka selles sisalduvale kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppele. Kolmas isik saab aga kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekut mõjutada ning VÕS § 80 nõude esitada üksnes juhul, kui tegemist on ehtsa kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepinguga. Eeltoodust tulenevalt tuleb üldõigusjärgluse korras põhilepingus sisalduvat kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet laiendada põhilepinguga kaitstud kolmandale isikule, kui tegemist on ehtsa kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepinguga.

2.3.3. Tagajärjed seaduse alusel ülemineva kolmanda isiku kaitseks sõlmitud lepingu alusel õigustatud isikule

Käesolevas peatükis tehakse kindlaks, kas kolmanda isiku kaitseks sõlmitud põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisel üldõigusjärgluse korras on kolmas isik kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooleks. Võrreldes kokkuleppe loovutamise eriõigusjärgluse korras, tuleb kokkuleppe loovutamisel üldõigusjärgluse korras arvestada sellega, et põhilepingu loovutanud isiku esialgne lepingupartner vajab tugevamat kaitset. Nimelt puudub põhilepingu loovutanud isiku algsel lepingupartneril võimalus kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekut mõjutada.

¹⁷⁴ Vaata lähemalt: Bundesgerichtshof 2.10.1997, III ZR 2/96, Abs. 10; Kammergericht Berlin. 04.06.2012, 20 Sch 10/11, Abs. 76.

Võrreldes kolmanda isiku kasuks sõlmitavate lepingutega, on kolmandal isikul kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üldõigusjärgluse korras üleminekut keerulisem mõjutada. Seda põhjusel, et põhileping läheb üldõigusjärgluse korras põhilepingu ülevõtjale üle ilma, et kolmandat isikut teavitataks kehtiva regulatsiooni alusel põhilepingu üleminekust üldõigusjärgluse korras. Samuti ei võimalda kehtiv regulatsioon mõjutada põhilepinguga kaitstud isikul põhilepingu üleminekut üldõigusjärgluse korras enda tahteavaldusega.¹⁷⁵ Näiteks võib üldõigusjärglaseks olla maksejõuetu isik. Sellisel juhul on kolmanda isiku võimalus panna maksma endale kolmanda isiku kaitseks sõlmitud lepingut raskendatud. Kaaludes aga põhilepingu loovutanud isiku esialgse lepingupartneri ning kolmanda isiku huve, tuleb asuda seisukohale, et põhilepingu loovutanud isiku algne lepingupartner vajab tugevamat kaitset kui kolmas isik. Seda põhjusel, et ka põhilepingu loovutanud isiku esialgne lepingupartner ei saa kokkuleppe üleminekut üldõigusjärgluse korras mõjutada ning põhilepingu loovutanud isiku esialgne lepingupartner arvestab üldjuhul kokkulepet sõlmides asjaoluga, et kõik põhilepingust tulenevad vaidlused lahendatakse kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppes määratud institutsioonis. Seega soovib ta säilitada oma õigusi ka kokkuleppe üldõigusjärgluse korras üleminekule vaatamata. Põhilepinguga kaitstud kolmas isik on kaitstud võimalusega esitada lisaks VÕS § 80 lõikest 2 tulenevale nõudele deliktiõigusest tuleneva kahjunõude.¹⁷⁶ Järelikult tagab seadus kolmandale isikule alternatiivi, vältimaks loovutatud põhilepingus sisalduvat kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet, kui põhilepinguga kaitstud kolmas isik ei soovi olla sellise kokkuleppe pooleks. Eeltoodust tulenevalt järeldub, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üldõigusjärgluse korras loovutamine ei välista loovutatud kokkuleppe laiendamist kolmanda isiku kaitseks sõlmitud isikule.

¹⁷⁵ Vaata kohustuste ja õiguste üldõigusjärgluse korras ülemineku kohta sõltumata kolmandate isikute tahtest lähemalt: I. Kull. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 55.

¹⁷⁶ Vaata VÕS § 80 lg-st 2 tuleneva deliktiõigusliku nõude esitamise võimalusest lähemalt: T. Uusen-Nacke. – P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne (2006), lk 250.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö peamiseks eesmärgiks oli välja selgitada, kas TsMS-is sisalduv kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepete regulatsioon ning VÕS-is sisalduv nõuete ja kohustuste ülemineku regulatsioon võimaldab loovutada kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppeid eri- ja üldõigusjärgluse korras kolmandatele isikutele. VÕS-i ja TsMS-i regulatsioonid ei anna selget vastust küsimusele, kas põhilepingus sisalduv kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe kehtib pärast põhilepingu üleminekut eri- või üldõigusjärglase suhtes edasi. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kehtimist õigusjärglase suhtes võib takistada põhilepingu ülevõtja piiratud võimalus mõjutada talle vaidluste lahendamise kokkuleppe üleminekut ning Eestis ja välismaal tunnustatud kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepete eraldatavuse põhimõte. Eeltoodu tekitab praktikas küsimuse, kas kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe kehtib pärast kokkuleppe üleminekut eri- või üldõigusjärgluse korras kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülevõtja suhtes.

Magistritöö põhilisele uurimisküsimusele vastuse leidmiseks analüüsiti kehtivat TsMS ja VÕS regulatsiooni, Eesti, välisriikide ja Euroopa Kohtu praktikat ning teemakohast erialakirjandust. Nimetatud allikate analüüsi eesmärgiks oli välja selgitada tingimused kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kehtivaks üleminekuks kolmandale isikule eri- ja üldõigusjärgluse korras. Käesolevas magistritöös teostatud analüüsi tulemusena võib erinevate kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppe ülemineku võimaluste osas välja tuua järgmised põhijäreldused.

Esiteks, analüüsides põhilepingus sisalduva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe õiguslikku olemust, jõuti järeldusele, et kohtualluvuse ja vahekohtu kokkuleppeid tuleb Eesti õiguses käsitleda põhilepingu juurde kuuluva mitteaktsessoorse kõrvalkohustusena VÕS § 141 mõttes. Seda põhjusel, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe on põhilepinguga seotud, ent põhilepingu kehtetus seejuures kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kehtivust ei mõjuta. Analüüsist selgus, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamine kõrvalkohustusena VÕS § 167 lõike 1 alusel tagab piisava kaitse nii põhilepingu ülevõtjale ja põhilepingu loovutajale kui ka põhilepingu loovutanud isiku esialgsele lepingupartnerile. Nimelt selgus, et vaatamata asjaolule, et põhilepingu esialgsel lepingupartneril puudub võimalus mõjutada kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekut enda nõusolekuga VÕS § 179 lõike 1 mõttes, tagab talle piisava kaitse nõusoleku andmine kogu põhilepingu

loovutamisele VÕS § 179 lõike 1 mõttes. Seejuures võimaldab kehtiv põhilepingu loovutamise regulatsioon põhilepingu loovutanud isiku esialgsel lepingupartneril kaitsta ennast nii nõusoleku VÕS § 179 lõike 1 mõistes mitteandmisega kui ka kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kehtivust välistava sättega põhilepingu loovutamise lepingus. Tööst järeldus, et kuigi põhilepingu ülevõtjale võib kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe jääda põhilepingu üleminekul märkamatuks, on tema õigused piisavalt kaitstud, kui ta järgib õiguskäibes vajalikku hoolt. Nimelt lasub põhilepingu ülevõtjal kohustus tutvuda põhilepingu ülevõtmise käigus kõigi põhilepingu tingimustega, mitte üksnes osaga nendest. Seega võimaldab magistritöös läbi viidud analüüs järeldada, et põhilepingus sisalduvat kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet tuleb Eesti õiguses käsitleda kõrvalkohustusena VÕS § 141 mõttes.

Teiseks, magistritöös läbi viidud analüüs võimaldas järeldada, et kohtupraktikas ja erialakirjanduses väljendatud kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepete eraldatavuse põhimõte ei piira kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepete üleminekut kolmandatele isikutele. Nimelt mõjutab eraldatavuse põhimõte kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet üksnes olukorras, kus kokkulepet sisaldav põhileping osutub tühiseks, mitte aga kehtiva põhilepingu loovutamise käigus kolmandale isikule. Seda põhjusel, et juhul kui eraldatavuse põhimõte laieneks Eesti õiguses kohtualluvuse ja vahekohtu kokkulepete loovutamisele, tekiks olukord, kus põhilepingu ülevõtja ja põhilepingu loovutanud isiku algse lepingupartneri võimalus realiseerida talle kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppest tulenevaid õigusi oleks piiratud või koguni võimatu. Seda põhjusel, et juhul kui põhilepingu loovutamise pooled ei sõlmi omavahel eraldiseisvat kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamise lepingut, tekib olukord, kus põhilepingu poolteks on pärast selle loovutamist kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pooltest erinevad isikud. Selline olukord tähendaks seda, et õigusjärglasel ei oleks pärast põhilepingu loovutamist enam võimalik realiseerida kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppest tulenevaid õigusi ja kohustusi. Seda põhjusel, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe pool saab TsMS § 3 lõikest 1 tulenevalt pöörduda kohtusse või vahekohtusse üksnes enda õiguste kaitseks. Kuivõrd analüüsist selgus, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ei saa oma olemuselt kuuluda põhilepingu pooltest erinevatele isikutele, ei saa eraldatavuse põhimõte kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist takistada.

Kolmandaks, magistritöö analüüsi pinnalt selgus, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamiseks puudub vajadus sõlmida eraldiseisev kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe

loovutamise leping VÕS § 179 mõttes. Seda põhjusel, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe sõlmimine on Eesti õiguses võimalik ka kaudse tahteavaldusega TsÜS § 68 lõike 3 mõttes ehk teoga, milles väljendub kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe ülevõtja tahe tuua kaasa õiguslik tagajärg. Eesti ja Euroopa Kohtu praktika analüüs võimaldas järeldada, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisel eriõigusjärgluse korras tuleb teoks TsÜS § 68 lõike 3 mõttes lugeda tahteavaldust võtta üle põhileping VÕS § 179 mõistes. Üldõigusjärgluse puhul tuleb teona TsÜS § 68 lõike 3 mõttes lugeda vastavalt ühendava või omandava äriühingu otsust osaleda ühinemises või jagunemises ÄS 31. peatüki ja 32. peatükis sätestatud korras ning pärija otsust mitte loobuda pärandist PärS § 4 lõikes 2 alusel. Seega tuleb Eesti õiguses lugeda kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet eri- või üldõigusjärglase suhtes kehtivaks ilma eraldiseisva, otseste tahteavalduste vahetamise teel sõlmitud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üleminekut reguleeriva lepinguta.

Neljandaks, kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisele kohalduvad vorminõuded sõltuvad vastavalt VÕS § 11 lõikele 3 põhilepingu sõlmimisele kohalduvatest vorminõuetest. Seda põhjusel, et põhilepingus sisalduv kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kujutab endast kõrvalkohustust, mille kohta sõlmitavad kokkulepped peavad vastama põhilepingu loovutamise lepingu vorminõudele. Küll aga näeb kehtiv regulatsioon ette erandi olukordades, kus põhilepingu loovutamise leping on sõlmitud leebemas vormis, kui kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe. Magistritööst järeldus, et tagamaks põhilepingu ülevõtja kaitse põhilepingu leebemas vormis ülevõtmisel, tuleb kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamiseks eriõigusjärgluse korras järgida kohtualluvuse kokkulepete loovutamise korral TsMS § 106 lõige 1 punktist 3 tulenevat vorminõuet ning vahekohtu kokkulepete puhul TsMS § 719 lõikest 1 tulenevat vorminõuet. Eeltoodu kehtib aga üksnes põhilepingu ülevõtmise kohta eriõigusjärgluse korras. Nimelt võimaldas töös läbi viidud analüüs järeldada, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisel üldõigusjärgluse korras on VÕS § 12 lõige 2 erisätteks VÕS § 11 lõike 3 suhtes. Seda põhjusel, et VÕS § 12 lõikes 2 ette nähtud reegel loeb kõik teisele isikule üldõigusjärgluse korras üle läinud lepingud üldõigusjärglase suhtes kehtivaks ning kaitseb seega põhilepingu loovutanud isiku esialgset lepingupartnerit. Töös läbi viidud analüüs võimaldas nimelt järeldada, et üldõigusjärgluse korras kokkuleppe loovutamise lepingu sõlmimisel tuleb lähtuda eeldusest, et kõige tugevamat kaitset põhilepingu üldõigusjärgluse korras ülemineku osalejatest vajab kokkuleppe loovutanud isiku algne lepingupartner. Seda põhjusel, et temal puudub

kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe üldõigusjärgluse korras üleminekul võimalus kokkuleppe üldõigusjärglasele üleminekut mõjutada.

Viiendaks, loovutatud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe mõju analüüs sellega seotud kolmandatele isikutele võimaldas järeldada, et konkreetsete lepingutüüpide korral võib loovutatud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppega lisaks põhilepingu ülevõtjale olla seotud kolmas isik. Magistritööst järeldus nimelt, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepet tuleb laiendada nii eri- kui ka üldõigusjärgluse korras üleminekul põhilepingu kohasele käendajale. Seda põhjusel, et VÕS § 153 lõige 1 punkt 2 annab käendajale põhilepingu õigusjärgluse korras üleminekul võimaluse loobuda soovi korral põhilepingust tuleneva kohustuse käendamisest. Magistritöö analüüs võimaldas järeldada, et juhul, kui käendaja nõustub käendama põhilepingust tulenevat kohustust ka uue võlgniku eest, välditakse kokkuleppe laiendamisega kahe paralleelmenetluse tekkimist. Seda põhjusel, et võlausaldaja saab panna maksma enda käendatud kohustusest tulenevat õigust nii võlgniku kui ka käendaja vastu ühes vaidluste lahendamise institutsioonis. Analüüsisid kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe kehtivust garanti suhtes, selgus, et garant ei ole pärast loovutatud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamist kokkuleppega seotud. Seda põhjusel, et tulenevalt VÕS § 155 lõikest 2 ei sõltu garantii andja garantiist tulenev kohustus võlausaldaja ees sellega tagatavast võlgniku kohustusest ega selle kohustuse kehtivusest. Kuivõrd garantiilepingust tuleneva kohustuse maksmapanek ei sõltu põhilepingu kohustuste maksmapanekust, ei ole eri- või üldõigusjärglasele loovutatud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe laiendamine garantile põhjendatud. Täiendavalt järeldus magistritöös läbi viidud analüüsist, et kolmanda isiku kasuks ning kaitseks sõlmitud lepingutes sisalduv kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe ei laiene kolmandale isikule pärast kokkuleppe loovutamist eriõigusjärglasele. Seda põhjusel, et kolmandal isikul puudub võimalus tema kasuks või kaitseks sõlmitud lepingu üleminekut eriõigusjärglasele kuidagi mõjutada, millest tulenevalt puudub kolmanda isiku tehtud tahteavaldus, nõustumaks lahendama vaidlusi kokkuleppes määratud kohtus või vahekohtus põhilepingu ülevõtjaga. Analüüsi käigus selgus, et erandi eeltoodust moodustavad üldõigusjärgluse korras loovutatud lepingud kolmanda isiku kaitseks ning kolmanda isiku kasuks. Nimelt tuleb üldõigusjärgluse korras loovutatud kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppeid laiendada põhilepinguga kaitstud või õigustatud kolmandale isikule. Seda põhjusel, et põhilepingu üldõigusjärgluse korras loovutanud isiku esialgsel lepingupartneril kui kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamise lepingu kõige

nõrgemal poolel puudub võimalus kokkuleppe üleminekut üldõigusjärglasele mõjutada VÕS § 12 lõikes 2 sätestatud reegli tõttu.

Kokkuvõtvalt saab magistritöö analüüsi põhjal järeldada, et kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamine on võimalik nii eriõigusjärgluse kui ka üldõigusjärgluse korras. Seda aga juhul, kui kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe oli kehtiv kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe poolte suhtes enne kokkuleppe üleminekut kolmandale isikule. Kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamisel eriõigusjärgluse korras läheb kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe kolmandale isikule üle põhilepingu juurde kuuluva kõrvalkohustusena VÕS § 167 lõike 1 alusel. Kokkuleppe loovutamisel kolmandale isikule üldõigusjärgluse korras läheb aga kohtualluvuse või vahekohtu kokkulepe üldõigusjärglasele üle kui vara VÕS § 12 lõike 2 alusel. Seega puudub üldjuhul vajadus eraldiseisva kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutamise lepingu sõlmimiseks. Vaatamata eri- või üldõigusjärglase piiratud võimalusele kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust enda suhtes mõjutada, laieneb loovutatud kokkulepe mõju õigusjärglasele, katismaks nii tema enda kui ka kohtualluvuse või vahekohtu kokkuleppe loovutanud isiku esialgse lepingupartneri õigusi.

2. mai 2016

Julia Kisseljova

***The Possibilities of the Assignment of Jurisdiction and Arbitration Agreements under
Estonian Law (Abstract)***

Jurisdiction and arbitration agreements usually bind the parties who have concluded jurisdiction and arbitration agreements. However, it has been held in numerous jurisdictions that jurisdiction and arbitration agreements can in certain cases be extended to third parties that have never signed jurisdiction and arbitration agreements. One of such cases involves the assignment of jurisdiction and arbitration agreements to third parties via contractual and universal succession. Since true intentions of parties to the jurisdiction or arbitration agreements constitute the cornerstone of litigation and arbitration, it is questionable if third party overtaking the main contract is also considered to be a party to the jurisdiction or arbitration agreement contained in the main contract. Furthermore, the consequences to the third parties that are bound by the jurisdiction or arbitration agreements are not always favorable and clear. Taking into consideration the foregoing, the main question of present thesis is, whether jurisdiction and arbitration agreements are assignable via contractual and universal succession under Estonian law.

In order to solve the problem that gave rise to the present thesis, the thesis is divided in two chapters. The first chapter focuses on contractual assignment and the second chapter on universal assignment. Each chapter is divided into three parts determining prerequisites and consequences of the assignment of jurisdiction and arbitration agreements. The chapter which covers contractual assignment firstly determines the opportunities of the assignment of jurisdiction and arbitration agreements, answering thereby question, should the contractual transfer of jurisdiction and arbitration agreements is possible. Secondly, in order to determine the grounds of nullity of the assignment of jurisdiction and arbitration agreement the analysis of formal and material requirements of the assignment of jurisdiction and arbitration agreements is conducted. The last part of the first chapter the chapter determines the consequences of the assignment of jurisdiction and arbitration agreement to the third parties that were bound by jurisdiction and arbitration agreement prior to the assignment.

The second chapter, which covers the universal assignment of the jurisdiction and arbitration agreements, focuses on two types of universal succession. Firstly, the assignment of jurisdiction and arbitration agreements to acquiring or recipient company via the merger or division of the companies. Secondly, the assignment of jurisdiction and arbitration

agreements to the universal successor via intestate succession. In the second chapter it is questioned, whether the assignment of jurisdiction and arbitration agreements is possible in all the aforementioned types of universal succession. Afterwards, it is discussed, which formal and material requirements should be fulfilled in order to make universal succession happen. Finally, the analysis with regard to the validity of assigned jurisdiction and arbitration agreements in respect to third parties is provided. The second chapter also provides comparison between contractual assignment and the universal assignment of jurisdiction and arbitration agreements.

The main sources used in order to determine the assignability of jurisdiction and arbitration agreements are the Law of Obligations Act (LOA)¹⁷⁷, especially its Chapter 9 that regulates the assignment of claims and obligations, and the Civil Code of Procedure (CCP)¹⁷⁸, especially its Chapter 15 regulating jurisdiction agreements and Chapter 71, regulating arbitration agreements. In the second chapter it is also focused on the regulation of mergers and division of the companies contained in Part IX of the Commercial Code (CC)¹⁷⁹ and the regulation of intestate succession contained in Chapter 2 of the Law of Succession Act (LSA)¹⁸⁰. The secondary sources used in the present thesis are German legal acts, such as ZPO and BGB, and German case law. These sources are chosen based on the fact that the regulations of Estonian law and German law are similar to each other and the problem of assignability of jurisdictional and arbitration agreement has emerged in German legal system several times in contrast to Estonian legal system, where such problem has not yet been discussed. In addition, the arbitral awards of England and Switzerland are used in order to determine formal and substantial requirements with respect to the assignment of arbitration agreements. These countries are chosen mainly because of the fact that there are many arbitral awards made in respect to the assignment of jurisdiction and arbitration agreements. Big amount of arbitral awards is justified with the popularity of such countries to be chosen as a seat of arbitration among the parties to the arbitral proceedings around the world. Additionally, with respect to transnational jurisdiction agreements where parties have chosen Estonian courts to resolve disputes arisen between them Brussels I (Recast) Regulation has been used. The analysis of Brussels I (Recast) Regulation is provided due to differences between formal requirements of jurisdiction agreements under Article 25 of Brussels I (Recast) Regulation and under § 106 (1) (3) of CCP.

¹⁷⁷ Law of Obligations Act. – RT 2001, 81, 487...RT I, 28.03.2016

¹⁷⁸ Code of Civil Procedure. – RT I 2005, 26, 197...RT I, 13.12.2013

¹⁷⁹ Commercial Code. – RT I 1995, 26, 355...RT I, 04.04.2014

¹⁸⁰ Law of Succession Act. – RT I 2008, 7, 52...RT I, 06.11.2013

In order to find the answer to the main question of the present thesis, the regulation of the assignment of claims and obligations contained in Chapter 9 of the LOA and the regulation of the jurisdiction agreement contained in Chapter 15 and the arbitration agreement contained in Chapter 71 of the CCP are analyzed, providing the problems that need to be surpassed in order to make the assignment of jurisdiction and arbitration agreements possible. Afterwards, the solutions by means of consideration of the interests of all parties involved in assignment of the jurisdiction and arbitration agreements are found. Moreover, in order to reach solutions to the problems discovered, the case law of numerous foreign jurisdictions has been analyzed to find out which methods have been used in order to overcome the problems emerged. Then, the solutions have been compared to Estonian legal regulations and it has been decided if these solutions could be overtaken also in Estonian law. As a result of the present thesis the following conclusions have been reached.

Firstly, based on the analysis with regard to the legal nature of jurisdiction or arbitration agreement provided in the thesis, it was concluded that forum selection agreement should be regarded as collateral duty of the main contract within the meaning of § 141 of LOA. That is due to the fact that jurisdiction and arbitration agreements are connected to the main contract. However, the validity of jurisdiction or arbitration agreement does not depend on the validity of main contract. Based on the analysis conducted it can be concluded that the contractual assignment of jurisdiction or arbitration agreement as a collateral duty within the meaning of 167 (1) of LOA sufficiently protects assignee, assignor and initial co-contractor. Namely, it has been concluded that despite of the fact that initial co-contractor lacks opportunity to influence the assignment of jurisdiction or arbitration agreement with its consent within the meaning of § 179 of LOA, the co-contractor's rights are sufficiently protected by the consent which co-contractor provides to the assignment of the main contract within the meaning of § 179 of LOA. At the same time the regulation applicable to the contractual assignment provides initial co-contractor with opportunity to protect its rights by providing its consent to the assignment of main contract within the meaning of § 179 (1) of LOA and by excluding the assignment of jurisdiction or arbitration agreement in the contract for assignment of the main contract. It is possible to conclude that although the jurisdiction or arbitration agreement may remain unnoticed by the assignee, the assignee has opportunity to protect itself by acting with due diligence while taking over the main contract. Due diligence within the context of assignment of contract means that the assignee of main contract needs to get acquainted with

all the terms and conditions provided within the main contract, including jurisdiction or arbitration agreement. Thus, the jurisdiction or arbitration agreement should be regarded as contractual collateral within the meaning of § 141 of LOA under Estonian law.

Secondly, based on the analysis provided in the present thesis it can be concluded that separability doctrine expressed in the case law and in the reference literature does not preclude assignment of jurisdiction and arbitration agreements. Namely, separability doctrine may influence the jurisdiction or arbitration agreement only in case main contract containing jurisdiction or arbitration agreement is deemed to be void. However, separability doctrine cannot by any means influence the assignment of main contract to non-signatories. That is due to the fact that arbitration and jurisdiction agreements cannot bind different parties from the ones that are bound by the main contract because it precludes the possibility to enforce rights arising from jurisdiction or arbitration agreement. The reason for this is that in case assignee and initial co-contractor do not conclude separate contract of assignment of jurisdiction and arbitration agreement, the situation arises, according to which the parties to the main contract differ from the parties to the jurisdiction or arbitration agreement. The aforementioned means that the rights and obligations arising from jurisdiction or arbitration agreement could not be enforced after the assignment of contract containing forum selection clause. That is due to the fact that according to § 3 (1) of CCP the party of jurisdiction or arbitration agreement may approach the court or arbitral institution in order to protect its own interests only. Since based on the analysis conducted it should be concluded that the parties to the jurisdiction or arbitration agreement cannot differ from the parties to the main contract, the separability doctrine cannot preclude the assignment of jurisdiction or arbitration agreement.

Thirdly, based on the analysis conducted in the present thesis, it can be concluded that there is no need to conclude separate contract to assign the jurisdiction or arbitration agreement within the meaning of § 179 of LOA. That is mainly due to the fact that jurisdiction and arbitration agreements can be concluded via implied consent within the meaning of § 68 (3) of General Part of the Civil Code Act (GPCC),¹⁸¹ which means that intention may be expressed by an act from which the intention to bring about a legal consequence may be assumed. The analysis of the case law of Estonia and European Court of Justice made it possible to conclude that as an act within the meaning of § 68 (3) of GPCC the declaration of intent during the contractual assignment to take over the main contract within the meaning of § 179 of LOA should be

¹⁸¹ General Part of the Civil Code Act. – RT 2002, 35, 216...RT I, 28.08.2015

regarded. During the universal assignment the act within the meaning of § 68 (3) of GPCC is the decision of acquiring or recipient company to merge or to distribute within the meaning of Chapters 31 and 32 of CC or the decision of the successor to renounce a succession within the meaning of § 4 (2) of LSA. Thus, the assigned jurisdiction or arbitration agreement should be deemed valid with respect to contractual or universal assignee without separate contract for assignment of jurisdiction or arbitration agreement.

Fourthly, the formal requirements of assignment of jurisdiction and arbitration agreements depend pursuant to § 11 (3) of LOA on formal requirements which apply to conclusion of main contract. That is due to the fact that jurisdiction or arbitration agreement contained in the main contract is a collateral duty, the formal requirements of which should correspond to the formal requirements of the contract for assignment of the main contract. However, there are some exceptions with regard to the situation where the contract for assignment of the main contract is concluded in a format which is freer than the contract for assignment of jurisdiction or arbitration agreement. On the basis of analysis conducted in the present thesis it was concluded that in order to guarantee sufficient protection of assignee, the formal requirements of § 106 (1) (3) of CCP by jurisdiction agreements and the formal requirements of § 719 (1) of CCP by arbitration agreements should be taken into account. However, the aforementioned regards only contractual assignment. Namely, the analysis conducted in the present thesis provides for conclusion, according to which § 12 (2) of LOA is an exception of the rule contained in § 11 (3) of LOA. That is due to the fact that pursuant to § 12 (2) of LOA a contract shall be valid with regard to the universal successors of the parties. Therefore, such contract protects the initial co-contractor of jurisdiction or arbitration agreement. Namely, based on the analysis provided in the present thesis, it can be concluded that the universal assignment of jurisdiction and arbitration agreements should be conducted taking into account that initial co-contractor is the weakest participant of universal assignment. That is due to the fact that initial co-contractor does not have opportunity to influence the transfer of jurisdiction or arbitration agreement to universal successor. The universal successor can contrariwise influence the validity of jurisdiction or arbitration agreement after the universal transfer of such agreement by renouncing to take over the main contract.

Fifthly, it was inferred from the analysis of the present thesis that assigned jurisdiction and arbitration agreements can bind third parties which were connected to the main contract before assignment. It could be concluded from the analysis that surety can be bound to

contractually or universally assigned jurisdiction or arbitration agreement if surety consents to be liable for the new obligor within the meaning of § 153 (1)(3) of LOA. That is because of the fact that § 153 (1) (2) provides surety with the opportunity not to consent to be liable for the new obligor. Based on the analysis conducted in the thesis it can be concluded that in case the surety consents to be liable for the new obligor, the parallel proceedings with regard to secured obligation can be precluded. That is because of the fact that creditor may assert its rights arising from secured obligation against debtor and against surety in a single proceeding. Additionally, it can be concluded based on the analysis with regard to the guarantee that the guarantor is not bound by jurisdiction or arbitration agreement after the assignment of main contract. That is because of the fact that pursuant to § 155 (2) of LOA the validity of guarantee does not depend on the fate of obligation contained in the main contract. Since the enforcement of obligation under provision of guarantee is independent from the enforcement of obligation under the main contract, the jurisdiction or arbitration agreement cannot bind guarantor after contractual or universal succession. Additionally, it can be inferred from the analysis conducted in the present thesis that jurisdiction and arbitration agreement cannot be extended to the third party for benefit of which or for the protection of which the main contract have been concluded after the contractual assignment of such main contract. That is due to the fact that third party lacks opportunity to influence the transfer of the main contract for the benefit or for protection of third party. Therefore, there exists neither direct nor implied declaration of intent, according to which third party consented to settle disputes with assignee in a designated court or arbitration institution. Based on the analysis, it can be concluded that the exception from the aforementioned can be made with regard to third parties for benefit of which or for protection of which the main contract is concluded in case main contract is universally assigned. Namely, such jurisdiction or arbitration agreement should be extended to third party after the universal assignment of main contract. That is because of the fact that due to the rule contained in § 12 (2) of LOA the weakest party or initial co-contractor cannot by any means influence the universal assignment of the main contract for benefit or for protection of third party.

Consequently, taking into account all the aforementioned results, it has been concluded that the assignment of jurisdiction and arbitration agreement is possible via contractual and via universal assignment. However, such conclusion is true only if jurisdiction and arbitration agreements were valid before their assignment. In case of contractual assignment the jurisdiction or arbitration agreement should be assigned to the assignee as a collateral duty

within the meaning of § 167 of LOA. In case of universal assignment the jurisdiction and arbitration agreement is assigned to the assignee within the whole property assigned within the meaning of § 12 (2) of LOA. Therefore, there is no need to conclude separate agreement in order to assign jurisdiction or arbitration agreements under Estonian law. The exceptions for such rule may be made only in case assignee needs stronger protection of its rights after the assignment of jurisdiction or arbitration agreement.

2 May 2016

Julia Kisseljova

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus

1. **Anton, A. E.** Private International Law. 3rd ed. Edinburgh: Green 2011.
2. **Bar, C; Clive E. and Schulte-Nölke H. et al.** Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) 2009.
3. **Black, V. and Pitel, S. G. A.** Forum-Selection Clauses: Beyond the Contracting Parties (2015). Arvutivõrgus: http://www.law.cam.ac.uk/repo-documents/pdf/events/PILConf/FORUM_SELECTION_CLAUSES_BEYOND_THE_CONTRACTING_PARTIES.pdf (01.05.2016)
4. **Born, G. B.** International Commercial Arbitration, Volume I. The Hague: Wolters Kluwer Law & Business 2009.
5. **Born, G. B.** International Commercial Arbitration. 2nd edition. Kluwer Law International 2014.
6. **Brox, H.** Pärimisõigus. Tallinn: Kirjastus Juura 2003.
7. **Craig, W. L and Park, W. W. et al.** International Chamber of Commerce Arbitration. 3rd Edition. Dobbs Ferry, NY: Oceana Publ. 2000.
8. **Dickinson A. and Lein, E.** (eds.) The Brussels I Regulation Recast. Oxford University Press: Oxford 2015.
9. **Fentiman, R.** International Commercial Litigation. New York: Oxford University Press 2010.
10. **Ferrari, F. and Kröll, S.** Conflict of Laws in International Arbitration. Munich: Sellier, European Law Publ. 2011.
11. **Fouchard, P.** Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration. The Hague: Kluwer Law International 1999.
12. **Habegger, P.** Extension of Arbitration Agreement to Non-Signatories and Requirements of Form. – ASA Bulletin 2004 Volume 22 Issue 2, pp 390–410.
13. **Ilus, E.** Rooma eraõiguse alused. Tartu: Penikoorem 1960.
14. **Jäätma, J.** Kas õigusemõistmine on üksnes õiguse mõistmine? – Juridica II 2016, lk 75–86.
15. **Käerdi, M.** Sise- ja välissuhte eristamine esindusõiguse teostamisel. – Juridica 2010 VII, lk 517–522.
16. **Klimke, D.** Die Vertragsübernahme. Tübingen: Mohr Siebeck 2010.

17. **Kõve, V.** Tsiviilvaidluste kohtuväline lahendamine Eestis. – *Juridica* III 2005, lk 152–166.
18. **Kull, I.** Garantii ja käenduse õigusliku olemuse teoreetilisi ja praktilisi probleeme. – *Juridica* 1999 I, lk 15–21.
19. **Kull, I.** Lepinguvabaduse põhimõtte Euroopa ühtlustuvas tsiviilõiguses ja Eesti tsiviilõiguse reform. – *Riigikogu toimetised*, 2, 2000, lk 180–188.
20. **Lando, O. et al.(ed.)** *Principles of European Contract Law. Part III.* The Hague: Kluwer Law International 2003.
21. **Landrove, J. C.** *Assignment and Arbitration. A Comparative Study.* Genf: Schulthess 2009.
22. **Leboulanger, P.** The Arbitration Agreement: Still Autonomous? – A. J. van den Berg (ed.) *International Arbitration 2006: Back to Basics?* ICCA Congress Series 2006. Montreal: Kluwer Arbitration International 2007, pp 3–31.
23. **Liin, U.** Pärandi üleminek pärijale: vastuvõtusüsteem versus loobumissüsteem. – *Juridica* 2003 I, lk 45–56.
24. **Liin, U.** *Pärimisõigus.* Tallinn: Iloprint 2005.
25. **Liin, U.** Pärimisõiguse põhimõtetest. – *Juridica* 1999 III, lk 141–147.
26. **Lüderitz, A.** *Perekonnaõigus.* Tallinn: Juura 2005.
27. **Magnus, U. and Mankowski, P. (eds.)**. *European Commentaries on Private International Law.* München: Sellier, European Law Publishers 2007.
28. **Magnus, U. and Mankowski, P. (eds.)**. *European Commentaries on Private International Law. Brussels I Regulation 2nd Revised Edition.* Munich: sellier european law publishers 2012.
29. **Mistelis, L. A.** *Arbitral Seats: Choices and Competition.* Arvutivõrgus: <http://kluwerarbitrationblog.com/2010/11/26/arbitral-seats-choices-and-competition> (1.05.2016).
30. **Nõmm, I.** Käibekohustuse rikkumisel põhinev deliktiõiguslik vastutus. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikool Kirjastus 2013. Arvutivõrgus: http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/29910/n6mm_iko.pdf?sequence=1&isAllowed=y (1.05.2016).
31. **Park, W. W.** *Arbitration of International business disputes: studies in law and practice.* Oxford: Oxford University Press 2006.
32. **Park, W. W.** *Non-signatories and International Contracts: an Arbitrator's Dilemma, Multiple Parties in International Arbitration.* Oxford: 2009.

33. **Pohla, A.** Vahekohtu kokkulepete tähtsus vahekohtumenetluses. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Arbitraažikohtu ja välisriikide vahekohtute praktika. – *Juridica* 2014 I, lk 34-48.
34. **Põldvere, P.-M.** Kaheksa aastat mudelseadust: kas Eesti vahekohtumenetlus vastab mudelile? – *Juridica* 2014 I, lk 17–33.
35. **Redfern, A. and Hunter, M. (eds).** *Law and Practice of International Commercial Arbitration* 4th ed. London: Sweet & Maxwell 2004.
36. **Rubino-Sammartano, M.** *International Arbitration Law and Practice*. Second revised ed. The Hague: Kluwer Law International 2001.
37. **Saare, K; U. Volens jt.** *Ühinguõigus I. Kapitaliühingud*. Tallinn: Kirjastus Juura 2015.
38. **Säcker, F. J. et al. (Hrsg.).** *Münchener Kommentar zum BGB*. Bd. 2. 7. Aufl. München: Beck 2016.
39. **Säcker, F. J. et al. (Hrsg.).** *Münchener Kommentar zum BGB*. Bd. 5. 6. Aufl. München: Beck 2013.
40. **Sanders, P. (ed.).** *ICCA's Guide to the Interpretation of the 1958 New York Convention: a Handbook for Judges*. International Council for Commercial Arbitration: The Hague, 2011.
41. **Schwenzer, I. and Tebel, D.** The Word Is Not Enough – Arbitration, Choice of Forum and Choice of Law Clauses Under the CISG. - *Journal of Arbitration Studies*, 2013 Vol 23 No 3, pp 1–23.
42. **Sein, K.** Protection of Consumers against Unfair Jurisdiction and Arbitration Clauses in Jurisprudence of the European Court of Justice. – *Juridica International* 2011 XVIII, p 54–62.
43. **Silvet, E.** Pärimisseaduse eelnõu põhijoontest. – *Juridica* 1995 VII, lk 282–288.
44. **Sootak, J.** Üliõpilastöö kirjutamine ja vormistamine. Juhend õigusteaduskonna üliõpilastele. 2., täiendatud ja parandatud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura 2016.
45. **Tampuu, T.** Hagimenetluse poole asendamine õigusjärglasega. – *Juridica* 2006 VIII, lk 558–572.
46. **Torga, M.** Vahekohtuklausli kehtetuse alused rahvusvahelistes kaubanduslepingutes. – *Juridica* 2007 VI, lk 386–394.
47. **Uusen-Nacke, T.** Kas Riigikohtu garantiilepingu käsitus tagab selle lepingu abstraktsuse? – *Juridica* III 2013, lk 163–167.

48. **Varul, P. jt.** Tsiviilseadustiku üldosa seadus: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010.
49. **Varul, P. jt.** Võlaõigusseadus I: Kommenteeritud väljaanne. Üldosa (§§ 1–207). Tallinn: Juura 2006.
50. **Veeret, A.** Euroopa Liidu liikmesriigi kohtu pädevus rahvusvaheliste kohtualluvuse kokkulepete kehtivuse hindamisel. Brüsseli I määruse artikli 23 kontekst – Juridica 2009 VI, lk 395–404.
51. **Vincze, A.** Arbitration clause – is it transferred to the assignee?. – Nordic Journal of Commercial Law 2003 No I, Article 4, pp 1–13.
52. **Vogenauer, S. and Kleinhesiterkamp, J. (eds.).** Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. Oxford: Oxford University Press 2009.
53. **Vutt, A. Vutt, M.** Ühinemine ja jagunemine Eesti registri- ja kohtupraktika peeglis. – Juridica 2009 III, lk 173–180.
54. **Zheng, S. T.** Jurisdiction and Arbitration Agreements in International Commercial Law. London: Routledge 2014.

Kasutatud normatiivallikad

A) Rahvusvahelised aktid ja mudelseadused

55. Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements. Available at: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=98> (1.05.2016).
56. Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958). Available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NYconv/XXII_1_e.pdf (01.05.2016).
57. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) 2009. Available at: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf (01.05.2016).
58. The Principles of European Contract Law 2002 (Part III) (PECL). Available at: <http://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/> (01.05.2016).

59. The United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) Model Law on International Commercial Arbitration 2006. Available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf (01.05.2016).
60. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010 (PICC). Available at: <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010> (01.05.2016).

B) Euroopa Liidu teisene õigus

61. Euroopa Liidu Nõukogu 27.09.1968 konventsioon kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades („Brüsseli konventsioon“). – EÜT C 027, 26.01.1998, lk 1—27.
62. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 19.06.1980 lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma Konventsioon“). – ELT C 169, 08.07.2005, lk 11—22.
63. Euroopa Liidu Nõukogu 22.12.2000 määrus (EÜ) nr 44/2001, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades („Brüssel I“). – EÜT L 16.01.2001, lk 1—37.
64. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 17.06.2008 määrus (EÜ) nr 593/2008, lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma I“). – ELT L 177/6, 04.07.2008, lk 6-16.
65. Euroopa Liidu Nõukogu 26.02.2009 otsus (EÜ) nr 397/2009, kohtualluvuse kokkuleppeid käsitlevale konventsioonile Euroopa Ühenduse nimel allkirjastamise kohta – EÜT L 12, 16.01.2001, lk 1—13.
66. Euroopa Liidu Nõukogu 12.12.2012 määrus (EÜ) nr 1215/2012, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades („Brüssel I uuesti sõnastatud“). – ELT L 351, 20.12.2012, lk 1—32.

C) Riigisisese õigusaktid

i) Eesti Vabariigi õigusaktid ja nende tõlked inglise keelde

67. Code of Civil Procedure. – RT I 2005, 26, 197...RT I, 13.12.2013
68. Commercial Code. – RT I 1995, 26, 355...RT I, 04.04.2014

69. Eesti Vabariigi Põhiseadus. RT 1992, 26, 349...RT I, 15.05.2015,2
70. Family Law Act. – RT I 2009, 60, 395...RT I, 30.10.2013
71. General Part of the Civil Code Act. – RT 2002, 35, 216...RT I, 28.08.2015
72. Law of Obligations Act. – RT 2001, 81, 487...RT I, 28.03.2016
73. Law of Succession Act. – RT I 2008, 7, 52...RT I, 06.11.2013
74. Perekonnaseadus. – RT I 2009, 60, 395...RT I, 12.03.2015, 98
75. Perekonnaseisutoimingute seadus. – RT I 2009, 30, 177...RT I 31.12.2015, 33.
76. Pärimisseadus. – RT I 2008, 7, 52...RT I, 29.06.2014, 10
77. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197...RT I, 19.03.2015, 27
78. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I 2002, 35, 216...RT I, 12.03.2015, 106
79. Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487...RT I, 23.03.2015, 75
80. Äriseadustik. – RT I 1995, 26, 355... RT I, 19.03.2015, 46

ii) Välisriikide õigusaktid

81. Austria – Tsiviilkoodeks (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, ABGB). JGS Nr. 946/1811 ... AB 9419 S. 844. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> (01.05.2016).
82. Saksamaa – Tsiviilkohtumenetluse seadus (Zivilprozessordnung, ZPO). ZPO 1. I S. 3202, ber. 2006 I S. 431, 2007 I S. 1781 ... BGBl. I S. 1474. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo> (01.05.2016).
83. Saksamaa – Tsiviilkoodeks (Bürgerliches Gesetzbuch, BGB). BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738 ... BGBl. I S. 1042. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb> (01.05.2016).
84. Saksamaa – Ühingute ümberkorraldusseadus (Umwandlungsgesetz, UmwG). UmwG . I S. 3210; 1995 I S. 428 ... GBl. I S. 642 Kättesaadav arvutivõrgus: https://www.gesetze-im-internet.de/umwg_1995/index.html (01.05.2016).

Kasutatud kohtulahendid

A) Euroopa Liidu Kohtu lahendid

85. *Coreck Maritime GmbH v. Handelsveem BV*. Case C-387/98, Judgement of the Court of 9 November 2000, ECR 2000, p 09337.
86. *Elefanten Schuh GmbH vs Pierre Jacqmain*. Case C-150/80, Judgement of the Court of 24 June 1981, ECR 1981, p 00457.
87. *Estasis Salotti vs RUWA*, Case C-24/76, Judgement of the Court of 14 December 1976, ECR 1976, p 01831.
88. *Galleries Segoura SPRL vs Rahim Bonakdarian*. Case C-25/76, Judgement of the Court of 14 December 1976, ECR 1976, p 01851.
89. *Mainschiffahrts-Genossenschaft eG (MSG) v Les Gravières Rhénanes SARL*. Case C-106/95, Judgement of the Court of 20 February 1997, ECR 1997, p I-00911.
90. *Partenreederei vs Tilly Russ & Ernest Russ vs. NV Haven & Vervoerbedrijf Nova & NV Goeminne Hout*. Case C-71/83, Judgement of the Court of 19 June 1984, ECR 1984, p 00577.
91. *Trasporti Castelletti Spedizioni Internazionali SpA vs Hugo Trumpy SpA*. Case C-159/97, Judgement of the Court of 16 March 1999, ECR 1999, p I-01597.

B) Eesti kohtulahendid

92. Riigikohtu halduskolleegiumi 14. veebruari 2014. a kohtuotsus haldusasjas nr 3-3-1-97-13.
93. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 5. veebruari 2008. a kohtumäärus põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-1-08.
94. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11. juuni 2014. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-40-14.
95. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11. veebruari 2003. a kohtuotsus nr 3-2-1-9-03.
96. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 12. detsembri 2000. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-142-00. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 12. mai 2014. a kohtumäärus asjas nr 3-2-1-27-14.
97. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 15. aprilli 2004. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-34-04.
98. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19. detsembri 2007. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-117-07.
99. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19. novembri 2003. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-131-03
100. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19. oktoobri 2005. a kohtuotsus nr 3-2-1-86-05.

101. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 2. novembri 2007. a kohtumäärus tsiviilasjas nr 3-2-1-90-07.
102. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21. novembri 2012. a kohtumäärus tsiviilasjas nr 3-2-1-123-12.
103. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 23. aprilli 2015. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-2-15.
104. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 23. märtsi 2006. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-8-06.
105. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 24. novembri 2011. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-109-11.
106. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 28. märtsi 2002. a kohtumäärus tsiviilasjas nr 3-2-1-38-02.
107. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 29.märtsi 2006. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-9-06.
108. Riigikohtu tsviilkolleegiumi 16. mai 2012. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 3-2-1-49-12.
109. Riigikohtu tsviilkolleegiumi 17. aprilli 2008. a kohtumäärus nr 3-2-1-12-08.
110. Tallinna Ringkonnakohtu 15. märtsi 2012. a määrus tsiviilasjas nr 2-12-40649.
111. Tallinna Ringkonnakohtu 2. septembri 2015. a määrus tsiviilasjas nr 2-15-8958.
112. Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 14. jaanuari 2008. a kohtuotsus tsiviilasjas nr 2-06-31320.

C) Välisriikide kohtulahendid

113. Austria – Oberster Gerichtshof 19.02.2004, 6 Ob 151/03 d.
114. Iisrael – District Court, Tel Aviv 17.02.2013, No. 47325-12-11.
115. Iisrael – Supreme Court 13.02.2014, No. 2216/13.
116. Inglismaa - *Deutsche Bank AG & Ors vs Asia Pacific Broadband Wireless Communications Inc.* Court of Appeal (Civil Division). 13.10.2008, C.L.C. 520, 2 Lloyd's Rep 619.
117. Inglismaa – *Firwood Ltd. vs Petra Bank.* Court of Appeal (Civil Division). 13.12.1995, C.L.C. 608.
118. Saksamaa - Bayerisches Oberstes Landesgericht 29.06.2004, 1Z AR 76/04.

119. Saksamaa – Bundesgerichtshof 2.03.1978, III ZR 99/76.
120. Saksamaa – Bundesgerichtshof 2.10.1997, III ZR 2/96.
121. Saksamaa - Bundesgerichtshof. 05.05.1977 III ZR 177/74.
122. Saksamaa – Bundesgerichtshof. 14.12.1978, III ZR 104/77.
123. Saksamaa – Bundesgerichtshof. 18.12.1975, III ZR 103/73.
124. Saksamaa – Oberstes Landesgericht Köln 21.11.1991, 18 U 113/91.
125. USA – *Thomson-CSF, S.A. vs American Arbitration Association*. United States Court of Appeals (2nd Cir. 1995). 24.08.1995, 64 F, 3d 773.
126. USA – *World Rentals & Sales, LLC vs Volvo Construction Equipment Rents, Inc.* United States Court of Appeals (11th Cir. 2008). 22.02.2008. WL 466127.

D) Vahekohtu lahendid

127. ICC arbitraažikohtu lahend asjas *Manufacturer Y SA vs Distributor X GmbH*, Final Award, ICC Case no 6850, 1992.
128. Šveitsi Föderaaltribunali lahend, Judgement of 16 October 2003, ASA Bulletin 2004, Volume 22 p 364.

Kasutatud muud allikad

129. Riigikogu 208 SE I Tsiviilkohtumenetluse seadustik. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku eelnõu (208 SE I) seletuskiri.
130. Riigikogu 55 SE III Äriseadustik. Äriseadustiku eelnõu (55 SE III) seletuskiri.
131. Riigikogu 55 SE III Perekonnaseadus. Perekonnaseadus eelnõu (55 SE III) seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/982033c7-c2e1-2ce6-0479-ef2bf925488b/Perekonnaseadus> (01.05.2016).
132. Riigikogu 761 SE I Pärimisseadus. Pärimisseaduse eelnõu (761 SE I) seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/effc3216-5cf1-3466-9e4d-524159c599d7/P%C3%A4rimisseadus/> (01.05.2016).
133. Riigikogu. 116 SE I Võlaõigusseadus. Seletuskiri „Võlaõigusseaduse“ juurde. Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/0d9390ea-974c-35ab-a6c7-cb14062c3ad3/V%C3%B5la%C3%B5igusseadus/> (01.05.2016).

KASUTATUD LÜHENDID

Abs.	Abschnitt
ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch
Bd.	Band
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
BGH	Bundesgerichtshof
CC	Commercial Code
CCP	Civil Code of Procedure
C.L.C.	Civil Law Cases
DFCR	Draft Common Frame of Reference
ECJ	European Court of Justice
EIÕK	Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon
ed.	editor
eds.	editors
EKTK	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda
ELT	Euroopa Liidu Teataja
FAL	Familiy Law Act
GPCCA	General Part of the Civil Code Act
Hrsg.	Herausgegeben
ICCA	International Congress and Convention Association
Lloyd's Rep	Lloyds Law Reports
LOA	Law of Obligations Act
LSA	Law of Succession Act
NYC	New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards
PECL	Principles of European Contract Law
PICC	UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts
OLG	Oberstes Landesgericht
Rn.	Rangnummer
UmwG	Umwandlungsgesetz
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law
UNIDROIT	International Institute for the Unification of Private Law
Vol	volume

ZPO

Zivilprozessordnung

ZR

Zentralrat

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Julia Kisseljova (sünnikuupäev: 20. aprill 1991),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Kohtualluvuse kokkuleppe ja vahekohtu kokkuleppe ühelt isikult teisele ülemineku võimalused eesti õiguses“, mille juhendaja on *MJur* Maarja Torga,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **2. mai 2016**